

*0: EK
*1: 2010-2011
*2: 26
*3: WordXP
*4: 26ste vergadering
*5: Dinsdag 10 mei 2011
*6: 13.30 uur
**

Voorzitter: Van der Linden

Tegenwoordig zijn 70 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Vidéc, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Dupuis, Duthler, Engels, Essers, Flierman, Franken, Goyert, De Graaf, Hamel, Haubrich-Gooskens, Hendrikx, Hermans, Ten Hoeve, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijnert, Knip, Koffeman, Kox, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Russell, Schaap, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Staal, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Tiesinga, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Opstelten, minister van Veiligheid en Justitie, de heer De Jager, minister van Financiën, en de heer Bleker, staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

**

*N

De **voorzitter**: Ingekomen zijn berichten van verhindering van de leden:

Elzinga, Smaling en Hofstra, wegens bezigheden elders;

Van Driel, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan de Parlementaire Assemblee van de NAVO.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B

!Herdenking!

Aan de orde is de **herdenking naar aanleiding van het overlijden van de heer M. van der Stoel**.

De **voorzitter**: Ik heet de minister-president van harte welkom.

Ik verzoek de leden te gaan staan.

Op 23 april 2011 is op 86-jarige leeftijd in Den Haag na een kort ziekbed overleden minister van staat Max van der Stoel. Max van der Stoel

werd op 3 augustus 1924 geboren in Voorschoten, als zoon van een huisarts. Zijn wereldbeeld werd blijvend beïnvloed tijdens de bezettingsjaren, waarin hij van nabij meemaakte dat docenten wegens hun verzet tegen het nationaalsocialisme werden opgepakt en doodgeschoten. Na studies rechten en sociologie aan de universiteit van Leiden trad hij in 1953 in dienst van de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid. Van 1958 tot 1965 was Van der Stoel internationaal secretaris van de Partij van de Arbeid, een invloedrijke functie, die hij combineerde met het lidmaatschap van de Eerste Kamer en later de Tweede Kamer.

Hij maakte zijn entree in deze Kamer in september 1960 op 36-jarige leeftijd, wat in die tijd jong was voor een senator. Na zijn overstap in 1963 naar de Tweede Kamer was hij, verspreid over meerdere perioden, meer dan tien jaar lid van de Tweede Kamer en in die periode ook twee jaar lid van het Europees Parlement.

Vijf jaar was Max van der Stoel lid van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, en lid van de Assemblee van de West-Europese Unie. Binnen de Raad van Europa voerde hij met hart en ziel campagne tegen de rechtse dictaturen in Griekenland en Portugal, hetgeen hem in die landen een grote reputatie opleverde.

In het kabinet-Cals was hij staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Tweemaal trad hij aan als minister van Buitenlandse Zaken: in het kabinet-Den Uyl en vier jaar later in het kabinet-Van Agt II. Als lid van deze Kamer voerde Van der Stoel namens zijn fractie het woord over defensieaangelegenheden en Europese samenwerking.

Vijftig jaar geleden, in juni 1961, gaf hij bij de behandeling van de defensiebegroting een indrukwekkend exposé over het militair machtsevenwicht in Europa. In zijn eerste grote debat pleitte hij met kracht van argumenten voor versterking van de conventionele landstrijdkrachten, om zo het risico te verminderen van een vroegtijdige inzet van tactische kernwapens.

Van der Stoel waarschuwde tegen de expansionistische aard van de Sovjet-Unie en haar bondgenoten, en hechtte groot belang aan de Amerikaanse nucleaire garantie die Europa in het bipolaire veiligheidssysteem bescherming bood. Hij sprak zijn zorgen uit over een groeiend anti-NAVO sentiment onder de Nederlandse bevolking, en riep de regering op de geloofwaardigheid van het bondgenootschap te verdedigen.

Achttien jaar later was Van der Stoel op grond van dezelfde overwegingen voorstander van de modernisering van Amerikaanse kernwapens in Europa. Van der Stoel zag deze raketten als een noodzakelijke afschrikking tegenover de opbouw van het nucleaire wapenarsenaal van het Warschaupact. Met kracht kante hij zich ook tegen de opvatting dat de DDR het "betere Duitsland" zou zijn. Hij stond pal voor de overtuiging dat de klassieke mensenrechten het ijkpunt zijn voor een beoordeling van democratische legitimiteit. Hij droeg die overtuiging ook uit in Tsjecho-Slowakije,

waar hij openlijk steun verleende aan de groep Charta 77, die het door de Sovjet Unie geïnstalleerde bewind opriep de mensenrechten te respecteren.

Van der Stoel werd in augustus 1986 benoemd tot lid van de Raad van State. Ook bij dit Hoge College van Staat concentreerde hij zich op de beleidsterreinen buitenlandse zaken en defensie. Dit ambt vervulde hij tot januari 1993, waarna hij werd benoemd tot Hoge Commissaris inzake de Nationale Minderheden voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa.

Van der Stoel vervulde in zijn lange loopbaan vele prominente functies op het terrein van de internationale diplomatie. Consequent zette hij zich in voor verbetering en handhaving van de mensenrechten en de democratische rechten van minderheden, onder meer als voorzitter van het Nederlands Helsinki Comité en als speciaal adviseur van de Europese buitenlandcoördinator, belast met de kwestie-Macedonië. Van 1991 tot 1999 was Van der Stoel VN-rapporteur voor de naleving van de mensenrechten in Irak; een uiterst moeilijke taak in een land dat zowel fysiek als diplomatiek een mijnenveld was.

Vanwege zijn grote verdiensten zijn Van der Stoel vele hoge binnenlandse en buitenlandse onderscheidingen ten deel gevallen, waaronder enkele eredoctoraten. Ons land verliest in Max van der Stoel een politicus van uitzonderlijke klasse, die in binnen- en buitenland veel respect afdwong voor de wijze waarop hij de idealen waarvoor hij stond verdedigde en uitdroeg. Hij was verdediger en verpersoonlijking van internationalisme.

Tot op hoge leeftijd was hij onvermoeibaar een man met een missie op missie, handelend niet met een belerend vingertje, maar met de kracht van argumenten. Hij was een stille kracht, wars van publiciteit omwille van beeldvorming; geen man van veel woorden, maar des te meer daden.

Onverschrokken en ogenschijnlijk onverstoort werkte hij aan de realisering van zijn doelen op diplomatiek en humanitair terrein. Na zijn overlijden is hij alom geprezen om zijn integer, consequent en vasthoudend opkomen voor recht en rechtvaardigheid. Juist in dit tijdsgewricht mag hij als een groot voorbeeld worden gezien.

Moge ons respect voor zijn persoon en zijn grote verdiensten voor ons land en de internationale gemeenschap tot steun zijn van zijn kinderen en kleinkinderen.

Het woord is aan de minister-president.

**

Minister **Rutte**: Voorzitter. Wij herdenken vandaag Max van der Stoel, een man met een imposante staat van dienst in het publieke domein in Nederland, waar hij bijna iedere denkbare bestuurlijk-politieke functie bekleedde: Tweede Kamerlid, Eerste Kamerlid, staatssecretaris, minister, staatsraad en minister van staat. Maar wij zullen ons Max van der Stoel toch vooral blijven herinneren als een man die buiten onze landsgrenzen het verschil wist te maken, als lid van het Europees Parlement, als permanent vertegenwoordiger van het Koninkrijk der

Nederlanden bij de VN en als Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa.

Max van der Stoel was een rasdiplomaat: door en door integer en beheerst, gereserveerd en geduldig, discreet en scherpzinnig. Hij was iemand die de zaak altijd boven zichzelf stelde. Hij zei het zelf in 1974 aldus: "Ik heb sterk de neiging, een kwestie eerst te doordenken. Dan trek ik pas mijn conclusies. Ik vind het juist dat te doen wat voor de zaak zelf relevant is, n'importe critique. Als je met spectaculair optreden minder bereikt, moet je het ook niet doen." Geen poespas en geen opgeheven vingertje; Max van der Stoel kwam eenvoudigweg vragen of hij mocht meedenken om een oplossing voor een probleem te vinden, zonder te oordelen en zonder te veroordelen. Hij wilde boven de partijen staan en hij stond ook altijd boven de partijen. Op die manier dwong hij respect af, bij alle partijen, bij alle gezindten en bij alle culturen.

Max van der Stoel had een groot hart, al droeg hij dat hart niet op de tong. Hij had zichzelf aangeleerd, zijn emoties te beheersen, omdat de zaak, het resultaat, daarmee nu eenmaal het meest gediend is. In zijn eigen woorden: "Emotie en actie zijn uiteraard op zichzelf geenszins verboden, zeker ook niet in de politiek, mits men voorrang blijft geven aan de verstandelijke afweging van de vraag: hoe bereik je je doel het beste?".

De doelen die hij zichzelf stelde, waren niet de minste. De lat lag altijd hoog bij Max van der Stoel. De meest delicate politieke en diplomatieke kwesties waren zijn werkterrein. Kwesties waarbij de mensenrechten in het gedrang waren. Kwesties waarbij fundamentele waarden werden geschonden. Kwesties ook, waarvoor een lange adem nodig was. Zelf noemde hij dat de preventieve diplomatie: signaleren als er ergens iets broeit en dan proberen te voorkomen dat er een uitslaande brand ontstaat. Dat heeft hij veelvuldig gedaan, met tact, met een onuitputtelijke werkkraft en met grote bescheidenheid. Hij geloofde niet dat je problemen rond mensenrechten of oorlogsgevaar uit de wereld helpt door alleen te roepen dat het anders moet. Hij geloofde in het ontwikkelen van slimme strategieën, het mobiliseren van krachten en het overbruggen van tegenstellingen. Zo werd Max van der Stoel een icoon op het gebied van mensenrechten; de beschermheer van de rechtelozen en de onderdrukten. Zo zullen wij ons Max van der Stoel blijven herinneren, in dankbaarheid en met diep respect.

Voorzitter. Onze gedachten zijn vandaag bij zijn kinderen, kleinkinderen en verdere familie. Ik wens hun namens het hele kabinet veel kracht toe bij het dragen van dit grote verlies.

De **voorzitter**: Ik verzoek u allen, een ogenblik stilte in acht te nemen.

**

(De aanwezigen nemen enkele ogenblikken stilte in acht.)

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra teneinde het Vervangingsfonds en het Participatiefonds onder de werking van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen te brengen (32540);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek ter uitvoering van richtlijn nr. 2009/109/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 september 2009 tot wijziging van de richtlijnen nr. 77/91/EEG, 78/855/EEG en 82/891/EEG van de Raad en richtlijn nr. 2005/56/EG wat verslaggevings- en documentatieverplichtingen in geval van fusies en splitsingen betreft (PbEU L 259) (32458);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Gemeentewet, de Provinciewet en de Waterschapswet in verband met de verruiming van de bevoegdheid van de raad, provinciale staten en het algemeen bestuur om kwijtschelding van belastingen te verlenen (32315);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Overleveringswet, de Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging strafrechtelijke sancties 2008 en het Wetboek van Strafvordering ter implementatie van kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van de Europese Unie van 26 februari 2009 tot wijziging van kaderbesluit 2002/584/JBZ, kaderbesluit 2005/214/JBZ, kaderbesluit 2006/783/JBZ, kaderbesluit 2008/909/JBZ en kaderbesluit 2008/947/JBZ en tot versterking van de procedurele rechten van personen, tot bevordering van de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen gegeven ten aanzien van personen die niet verschenen zijn tijdens het proces (PbEU L 81) (32188);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer, houdende aanpassing van hoofdstuk 2 aan de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen en aanvulling, verduidelijking en vereenvoudiging van de in**

hoofdstuk 16 opgenomen regeling van de systemen voor de handel in broeikasgas- en NO_x-emissierechten in verband met aanbevelingen uit het project Evaluatie Emissiehandel, proefprojecten voor de opslag van CO₂ en wijzigingen van verordening (EG) nr. 2216/2004 van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 21 december 2004 inzake een gestandaardiseerd en beveiligd registersysteem overeenkomstig Richtlijn 2003/87/EG van het Europees Parlement en de Raad en Beschikking 280/2004/EG van het Europees Parlement en de Raad (PbEU L 386) (Aanpassingswet handel in emissierechten II) (32197);
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer en diverse aanverwante wetten (Verdere invulling van hoofdstuk 9) (31501).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij **de algemene Europese beschouwingen**,

te weten:

- de motie-Bemelmans-Vidéc c.s. over een blijvende inzet voor de mensenrechten (32502, 32500-V, letter B).

(Zie vergadering van 19 april 2011.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.

**

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie heeft de motie-Bemelmans-Vidéc niet ondertekend. De VVD-fractie meent dat de margin of appreciation de verdragspartijen meer ruimte zou moeten bieden. Het gevaar bestaat namelijk dat met name West-Europese landen uitspraken naast zich neerleggen, omdat die te zeer ingrijpen in de eigen politieke verantwoordelijkheid. Daartegen wordt ingebracht dat, als de margin of appreciation te groot wordt, de landen die zich toch al niet heel erg aan de uitspraken houden, daar alleen maar blij mee zullen zijn. Dat geeft ze namelijk de mogelijkheid om de uitspraken naast zich neer te leggen. Dat gebeurt toch al te veel.

Als echter, omdat de margin of appreciation te weinig ruimte biedt, met name West-Europese landen zoals het Verenigd Koninkrijk uitspraken van het Hof naast zich neerleggen, dreigt het gevaar dat het gezag in algemene zin van het Hof afneemt en dat is een nog veel ernstiger scenario. Beter zou het naar het oordeel van mijn fractie zijn om het EVRM op dit punt fundamenteel tegen het licht te houden. De toetreding van de EU tot het EVRM zou daarvoor een aanknopingspunt kunnen zijn.

Om de door mij genoemde redenen heeft de VVD-fractie geen steun verleend aan de motie en zal zij ook tegen de motie stemmen.

In stemming komt de motie-Bemelmans-Vidéc c.s. (32502, 32500-V, letter B).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de SP, de fractie Yildirim, D66, de OSF, de PvdD, het CDA, de PvdA, de ChristenUnie en de SGP voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de fractie van de VVD ertegen, zodat zij is aangenomen.

**

*B

!Financiële markten!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten (Wijzigingswet financiële markten 2010) (32036).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Het is een goed gebruik in dit huis om elkaar bij binnenkomst in de zaal de hand te schudden. Ik wilde dat goede gebruik in stand houden en de minister verwelkomen alvorens te starten.

Voorzitter. Dit wetsvoorstel wijzigt een aantal wetten op het terrein van de financiële markten. Daarmee samenhangende wetten dienen ook te worden gewijzigd. Dat zijn het Burgerlijk Wetboek, de Faillissementswet, de Wet handhaving consumentenbescherming, de Wet toezicht accountantsorganisaties, de Wet op de Economische delicten, de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme en de Wet toezicht trustkantoren. De wijzigingen vloeien voort uit door toezichthouders en marktpartijen aangedragen knelpunten. Het betreft overwegend technische wijzigingen. Een aantal wijzigingen heeft een beleidsmatig karakter. Ik noem het wildwestbordje, het vrijwillig toezichtsregime beleggingsinstellingen en de zogenaamde zware ontheffing.

Tijdens de voorafgaande schriftelijke behandeling leverde mijn fractie geen schriftelijke inbreng. De technische wijzigingen zijn immers geen onderwerp van gesprek en de beleidsmatige veranderingen die in het wetsvoorstel worden voorgesteld bevorderen de transparantie op de financiële markten. Mijn fractie juicht dat uiteraard toe en kijkt uit naar deze wet. Nu er toch een plenair debat plaatsvindt, wenst mijn fractie de regering een tweetal vragen te stellen naar aanleiding van dit wetsvoorstel.

In de schriftelijke beantwoording is op instigatie van mijn collega van het CDA ingegaan op de ambtelijke capaciteit en de kwaliteit van de wetgeving. In deze Kamer bestaat daar zorg over. Ook bij mijn fractie bestaat daar zorg over.

Beschikt het ministerie van Financiën over voldoende wetgevende capaciteit om het te verwachten omvangrijke wetgevingsprogramma, zo'n 25 wetsvoorstellen, tijdig bij de Staten-Generaal in te dienen? Als het om de kwaliteit gaat van de voorstellen valt namelijk op dat diverse stukken bij het wetsvoorstel veelvuldig worden gecorrigeerd. Redeneringen als "over het hoofd gezien", "omissie" et cetera vallen te lezen. In de memorie van antwoord zet de regering in op onder meer vaste momenten van indiening daar waar het de stroomlijning van de stroom van stukken betreft. Ten aanzien van de beschikbare capaciteit en kwaliteit wordt geschreven over opleidingen op het gebied van wetgeving en ook intervisie moet in de toekomst soelaas gaan bieden.

De regering geeft in hetzelfde stuk aan, met de Kamer nader van gedachten te willen wisselen over de verdere voornemens. Daar ga ik dan maar van uit. De fractie van de PvdA verneemt graag wat deze verdere voornemens zijn en wanneer de regering verwacht dat de ambtenaren voldoende zijn opgeleid, zodat het bewaken van de kwaliteit van wetgeving ook weer van binnenuit het departement kan plaatsvinden. Graag hoor ik hierop een reactie van de regering.

Eerder heeft de fractie van de PvdA tijdens een mondeling overleg met de regering gevraagd om een overzicht van de nog op stapel staande wetgeving. Ook vanuit andere fracties is deze behoefte geuit. Welke voorstellen zijn er op de korte termijn te verwachten, ook in relatie tot de ontwikkelingen in Europa, en hoe zit het met de onderlinge samenhang van deze voorstellen? Ik heb al eerder aangegeven dat een dergelijk overzicht bevordert dat de behandeling op een adequate en effectieve wijze kan plaatsvinden en dat het een hapsnapbenadering voorkomt. De regering was dat bij het overleg eigenlijk eens met de aanwezige leden. Het overzicht is dus eigenlijk min of meer toegezegd. Bij de productie van het gevraagde lijkt het er nu echter op dat er een hapering ontstaat. Op welke termijn wordt dit overzicht nu aan de Kamer verstrekt? Graag verneem ik een reactie van de regering op dit punt.

Voorzitter. Ik rond af. De PvdA-fractie ziet de antwoorden van de regering tegemoet.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken, behelst volgens de memorie van toelichting een beperkt aantal onderwerpen met een beleidsmatig karakter en overigens wijzigingen van technische aard. Daar het, zoals de minister in zowel de memorie van toelichting als de memorie van antwoord aankondigt, de bedoeling is om de komende jaren elk jaar een dergelijke wet in te dienen, willen wij toch iets langer stilstaan bij dit wetsvoorstel. Een andere reden is dat de komende tijd veel wetgeving met betrekking tot financiële markten aan de orde zal komen. Immers, de financiële crisis van het najaar 2008, waarvan de gevolgen nog steeds niet alleen in de financiële wereld, maar ook in de economische wereld voelbaar zijn, heeft geleid tot

een stortvloed van voorstellen, die alle maar één doel hebben: het trachten te voorkomen dat dit zich weer in deze mate zal voordoen.

De CDA-fractie heeft in het voorlopig verslag om een overzicht gevraagd van de in de loop van 2011 in te dienen wetsvoorstellen op dit gebied en daarbij uitdrukkelijk gevraagd in te gaan op de onderlinge samenhang van de voor te stellen maatregelen en de gevolgen daarvan voor de onderscheiden sectoren, zoals banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen. Dat overzicht heeft de minister in een overleg met de vaste commissie voor Financiën begin dit jaar toegezegd en, zie daar, dat overzicht is er op 3 mei jongstleden gekomen. Ik dank de minister daarvoor, maar het overzicht is niet wat wij mochten verwachten. Jammer genoeg heeft mijn fractie moeten constateren dat de reactie van de minister in de memorie van antwoord ook nogal procedureel van aard is.

Hier wil ik nog eens benadrukken dat de CDA-fractie het van het grootste belang acht om met name de samenhang van de te nemen maatregelen te kunnen beoordelen aan de hand van een zo uitgebreid mogelijk stuk over de voornemens van de Europese Unie en andere relevante internationale instituten, zoals het IMF en het Basels Comité. Voor de CDA-fractie is daarbij van belang wat de visie is van de Nederlandse regering op de ontwikkeling van de financiële sector in Nederland in de context van deze internationale ontwikkelingen. Daarbij komen vragen aan de orde als hoe groot banken mogen zijn en of er activiteiten zijn die wij liever niet binnen één instelling willen combineren.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): De heer Doek zei dat het overzicht op 3 mei is gekomen. Dat is ook de PvdA-fractie opgevallen. Ik dank de minister daarvoor. Het was echter niet het overzicht dat wij bedoelden. Ik hoor dat de CDA-fractie dat ook van mening is.

De heer **Doek** (CDA): Mevrouw Sylvester heeft goed geluisterd.

Een en ander kan echter volgens de CDA-fractie niet los worden gezien van de grote onderlinge verwevenheid van alles wat zich op de financiële markten afspeelt. Als je banken niet zou toestaan om eigen hedgefund-achtige activiteiten te ontwikkelen, mogen verzekeringsmaatschappijen of pensioenfondsen dat dan wel en, zo ja, in welke mate? De CDA-fractie realiseert zich dat deze materie complex is, maar het is juist vanwege die complexiteit dat een samenhangende visie van groot belang is. Ik verwijs ook nog even naar het interview in het Financieele Dagblad van gisteren met de heer Hommen, voorzitter van de raad van bestuur van ING, waarin hij een soortgelijke hartenkreet uitte. Hij zei: al die regelingen op zich zijn waarschijnlijk heel verstandig, maar laten wij de samenhang in de gaten houden en de invloed daarvan, ook in onderling verband, op de hele sector. Ik hoor daarop graag een reactie van de minister.

Voor de CDA-fractie staat vast dat de zogenaamde innovatie op financieel terrein te ver is doorgeschooten en dat deze heeft geleid tot een mondiale financiële industrie die door haar omvang en ondoorzichtigheid heeft geleid tot de financiële crisis van het najaar van 2008. Tegen deze achtergrond bepleit de CDA fractie maatregelen die als gezamenlijke kenmerken hebben: beperking van risico's, veel meer transparantie, goede registratie van financiële producten en wellicht zelfs een verbod op bepaalde afgeleide financiële producten. De huidige ontwikkeling op het gebied van exchange-traded securities is bijvoorbeeld bepaald verontrustend. Dat is een markt die al vele tientallen en waarschijnlijk zelfs honderden miljarden bedraagt, terwijl de vraag is of iedereen weet waar zich de risico's bevinden. Bij dit alles hoort bovendien een goed internationaal en nationaal toezicht met bevoegdheden om in te grijpen. Ook op dit punt hoor ik gaarne een reactie van de minister.

In het voorlopig verslag heeft de CDA-fractie zorgen geuit over de wetgevende capaciteit van het ministerie van Financiën. Ik dank de minister voor zijn uitgebreide reactie. Die stelt ons enigszins gerust. De taken waar het ministerie van Financiën de komende jaren voor wordt gesteld, zijn immers omvangrijk. Gezien de grote maatschappelijke relevantie van het onderwerp, dient echter tijdige en correcte wetgeving de hoogste prioriteit te hebben. Wij zijn immers al weer veel verder dan in het najaar van 2008. In dit verband is het mooi om in de memorie van antwoord te lezen: "De regering hecht aan een sterke betrokkenheid van het parlement daarbij." De tranen springen je in de ogen: stel je voor dat dit niet zo zou zijn. Mogen wij dan de toezegging van de minister dat hij er alles aan zal doen om wetsvoorstellen, met name als het om implementatie gaat van EU-richtlijnen, tijdig bij de Tweede Kamer in te dienen zodat zij ook tijdig hier kunnen komen? Dit om te voorkomen dat deze Kamer bijna gedwongen wordt een wetsvoorstel als hamerstuk af te doen, zoals onlangs bij de implementatie van de Antonveneta-richtlijn het geval was. Daar hebben de meesten hier niet zulke plezierige herinneringen aan.

In het voorlopig verslag heeft de CDA-fractie om een toelichting gevraagd op de terugwerkende kracht van een aantal artikelen van dit wetsvoorstel, die in de zevende nota van wijziging werd aangebracht. Ik dank de minister voor de uitgebreide toelichting op genoemd artikel IX in de memorie van antwoord. Gezien deze toelichting kan onze fractie leven met de terugwerkende kracht van de onderhavige bepalingen, maar fraai is het niet. De vraag blijft wel waarom de nu gegeven uitvoerige uitleg niet is opgenomen in de memorie van toelichting bij de zevende nota van wijziging. Mag ik de minister vragen hierop in te gaan en om toe te zeggen in geval van terugwerkende kracht de redengeving daarvoor expliciet en uitvoerig toe te lichten in de memorie van toelichting bij een wetsvoorstel?

Zoals altijd wacht ik vol vertrouwen het antwoord van de minister af.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Knip, die zijn maidenspeech zal houden. Dat is voor ieder lid van de senaat een belangrijk moment.

**

*N

De heer **Knip** (VVD): Dank u wel, voorzitter. De VVD-fractie verwelkomt het voorstel tot wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten. Dit wetsvoorstel, dat tijdens de kabinetsformatie moest wachten, markeert de aanvang van een wijzigingscyclus die als directe aanleiding heeft een aantal onverkwikkelijke affaires in de beleggings sfeer, zoals Palm Invest en Easy Life. Daarenboven is door de kredietcrisis het besef toegenomen dat grote financiële risico's ook grote maatschappelijke risico's met zich meebrengen. Marktfalen leidt dan snel tot maatschappelijke ontwrichting. Daarom is ook een herbezinning op het toezicht op die markten op zijn plaats.

Allereerst wil ik de minister danken voor de beantwoording van onze vragen in de memorie van antwoord. Daarop voortbordurend vraagt de fractie van de VVD aandacht voor het volgende. De regering heeft aangegeven dat deze cyclus los staat van de implementatie van de Europese regelgeving, maar dat die implementatie daarmee wel gelijk opgaat. Het gaat hier om het uit het besluit van de Ecofin Raad van juni 2009 voortvloeiende proces om te komen tot een nieuw raamwerk voor Europees financieel toezicht. Als echter in ogenschouw wordt genomen dat ook in G20-verband afspraken zijn gemaakt om naar veel uitgebreider vormen van toezicht te streven, rijst de vraag hoe deze onderscheiden, misschien gescheiden, trajecten zich tot elkaar verhouden. Beïnvloeden zullen deze processen elkaar zeker, maar wie voert daarover de regie? Wie bepaalt de prioriteiten, wie doet wat en wie wacht op wie? Wat is bijvoorbeeld reeds bekend over de richting die de Europese Commissie zal inslaan met haar uitwerking van de Ecofinbesluiten en de wijze waarop zij tot goed aansluitende eigen regelgeving wil komen?

In de visiebrief en de daarop volgende voortgangsbrief van het vorige kabinet is daarover wel iets gezegd, maar de fractie van de VVD heeft behoefte aan meer inzicht in de wijze waarop deze drie trajecten op elkaar worden afgestemd. Beide vorige sprekers hebben daar in andere bewoordingen eigenlijk ook al naar gevraagd. Is de lopende herziening van de Markets in Financial Instruments Directive (MiFID) hier leidend of volgend? Deze richtlijn heeft als doel een efficiënte en geïntegreerde Europese markt voor beleggingsdiensten en -activiteiten te bevorderen en de belangen van de beleggers te beschermen. Dat binnen de kaders van de G20 de Europese Unie in deze processen een stuwende rol moet spelen, is voor mijn fractie vanzelfsprekend. Alleen al het grote aantal grensoverschrijdende transacties noopt daartoe. Daarnaast kan de Europese Unie zich als financiële wereldspeler geen afwachtende houding veroorloven.

Ik kom terug op het wetsvoorstel zelf. In de memorie van toelichting is aangegeven dat dit drie voorstellen omvat met een beleidsmatig karakter. Twee daarvan, de opheffing van het doorlopend toezicht bij de zware ontheffing en het vrijwillig toezichtregime beleggingsinstellingen, zijn in feite een facilitering van bonafide beleggingsondernemingen. De VVD-fractie staat daar positief tegenover, maar ziet bij het vrijwillig toezicht een risico. Immers, het gaat om instellingen waarop de Nederlandse overheid toezicht niet of minder nodig vindt. Vervolgens wordt op verzoek van de belanghebbende aanbieder van financiële producten toch een soort toezicht geleverd, nota bene met een lichter regime dan het reguliere toezicht. Door zijn vrijwilligheid krijgt dit de uitstraling van een keurmerk van die instelling. Terecht streeft het kabinet naar een vermindering van aansprakelijkheid van de toezichthouders, maar hierbij rijst de vraag in hoeverre dat streven bij een dergelijke constructie wordt gefrustreerd.

Voorts zet mijn fractie een vraagteken bij het "wildwestbordje", zoals het in het jargon heet. Het beleidsmatige karakter van dit voorstel betreft de bescherming van de consument van beleggingsproducten. Op zich is het natuurlijk eenvoudig om een bredere werking te geven aan het bestaande voorschrift dat in publicaties met een wervende inhoud voor beleggingsproducten boven een bepaalde geldswaarde uitdrukkelijk moet worden vermeld dat de aanbieders niet onder toezicht staan (het wildwestbordje). In casu wordt die geldswaarde verdubbeld. Op deze manier lijkt het laaghangend fruit snel te worden geplukt. Of dit soort waarschuwingsofschriften ook maar enig effect hebben, mag echter zeer worden betwijfeld. De vergelijking met de waarschuwing op tabaksartikelen -- "roken is dodelijk" -- dringt zich op en gaat niet eens mank. Als ervaringsdeskundige kan ik melden dat de stickers door de rokers worden genegeerd of zelfs verdrongen. Het wildwestbordje moet wel heel bijzonder zijn wil het daarmee anders gaan. Men zal al gauw zeggen: "ach joh, dat staat er altijd!" Mijn fractie is juist hierom nieuwsgierig naar de vorm van het bordje. Na ruim een jaar voor €30.000 uitbesteed denkwerk mag je toch wel wat verwachten. Wordt hierin overigens gecoördineerd op Europees niveau of zit iedere lidstaat zijn eigen wiel uit te vinden? Al met al bezien wij dit voorstel met enige scepsis, zoals men merkt. Als wij ons even beperken tot het consumentenbelang, zijn wij alleen hiermee nog ver verwijderd van een "dekkend stelsel van toezicht", waarvan in de kabinetsvisie gewag wordt gemaakt.

Uitkijkend naar de komende wetsvoorstellen in deze cyclus, kom ik tot mijn hoofdvraag: hoe zou een systeem van toezicht eruit moeten zien dat niet alleen dekkend maar ook effectief is? Voor de fractie van de VVD zal dit het belangrijkste uitgangspunt zijn bij de beoordeling van de voorstellen die nog zullen volgen. Ik gebruik met opzet het woord "effectief" en niet het woord "sluitend". Sluitend toezicht zal altijd een illusie blijven; tot volmaaktheid zijn wij niet gehouden,

zeg ik maar met een knipoog naar de coalitiepartner. Dekkend gedragstoezicht in die zin dat alle actoren in het speelveld binnen het blikveld vallen, is niet automatisch ook effectief. Banken bijvoorbeeld hebben een vergunning waaraan vele voorwaarden zijn verbonden op het gebied van integriteit en de deskundigheid van hun functionarissen. Niettemin handelden zij in producten die zij zelf niet hebben doorgrond. En pensioenfondsen mogen blijkens hun vergunningsbepalingen het pensioenvermogen voor een aanmerkelijk deel beleggen in risicodragende effecten. De eerste fondsen zijn de pensioenrechten van hun deelnemers nu aan het afstempelen.

Bij het toezicht op het aanbod van beleggingsproducten blijft dit wijzigingsvoorstel ter bescherming van de consument een toezichtsgrens hanteren, weliswaar verdubbeld naar €100.000, waarboven beleggers, professioneel of particulier, kennelijk zo gekwalificeerd worden verondersteld dat daar de teugels wel mogen worden gevierd. De affaire-Madoff heeft ons echter geleerd dat het met de beleggerskwalificaties van zowel particulieren als professionelen nogal tegenvalt. Die fraude van 50 mld. heeft ook heel wat professionele slachtoffers gemaakt. Daarmee in lijn ligt de observatie van de minister zelf, op 1 december jongstleden geuit aan de overzijde: "We hebben gezien dat bepaalde complexe producten zich materieel hebben onttrokken aan het toezicht (...) Daar moeten we echt een streep trekken (...) Zelfs toezichthouders en bankiers begrepen sommige producten niet precies."

De crux in het systeem van de huidige Wet op het financieel toezicht is dat bij de aanbieders van financiële producten in wezen altijd wordt uitgegaan van gedragstoezicht, meer in het bijzonder van het zogenaemde "prudent person"-beginsel. Ook de in de voortgangsbrief beschreven interventieladder volgt dat uitgangspunt. De focus van het huidige toezicht ligt dus vooral op het gedrag van de actoren op de financiële markten. Dit toezicht is dus ook reactief. Echt doeltreffende consumentenbescherming vereist echter een benadering die niet alleen reactief maar ook proactief is en zich derhalve ook richt op de productenkant, de beleggingsaanbiedingen zelf. Immers, het is mooi dat de beleggingsconsument wordt gewaarschuwd, maar weet hij ook waarvoor?

In de kabinetsvisie wordt gesteld dat de geschiktheid van een toezichtsmodel afhangt van onder meer het toezichtsobject. Er worden drie toezichtsobjecten genoemd: algemeen gedrag, product en instelling. Deze ingangen worden echter niet verder uitgewerkt, ook niet in de memorie van antwoord, waarin zij op één hoop worden geveegd. Zelfs wordt de indruk gewekt dat producttoezicht en gedragstoezicht door elkaar worden gehaald. De VVD-fractie meent dat door het maken van een scherp onderscheid kansen kunnen worden benut om het toezicht aanmerkelijk effectiever te maken. Ik denk dat de heer Doek daarop ook doelde toen hij de registratie van financiële producten noemde.

Naar aanleiding van de Voorrapportage Implementatie Code Banken schrijft de minister op 17 januari jongstleden dat "de meeste banken een

productgoedkeuringsproces hebben geïnstitutionaliseerd" en dat de praktische invulling van dat proces door de AFM en hemzelf nauwgezet wordt gevolgd. Daarnaast heeft de commissie-De Wit aanbevolen dat andersoortige financiële instellingen dan banken, zoals verzekeraars, pensioenfondsen en beleggingsmaatschappijen, een eigen code opstellen met eigen productgoedkeuringsprocessen. Dit speelveld met veel meer actoren dan alleen de banken, groot en klein, rijp en groen, is nogal onoverzichtelijk. Hoe denkt de minister te kunnen beoordelen wat van deze aanbevelingen in de praktijk terechtkomt? Blijkens zijn brief aan de Tweede Kamer van 28 maart jongstleden inzake het productgoedkeuringsproces, stuurt de minister aan op goedkeuring en monitoring van al deze afzonderlijke processen. Uiteraard is het van belang dat banken en verzekeraars ten aanzien van het belang van de klant zelf hun verantwoordelijkheid nemen. Is dit echter voldoende reden voor deze afwachtende opstelling?

Een beleggingsproduct wordt niet a priori doorzichtiger door het ontwikkelingsproces alleen, en het gebrek aan transparantie van het eindproduct is nu juist het probleem gebleken. Twee weken geleden is door vooraanstaande economen in de pers gewaarschuwd voor handel door de banken in grondstoffen via "zeer gecompliceerde financiële constructies", waarbij het inzicht in de omvang van de risico's weer zeer beperkt is. Mijn fractie is benieuwd welke productontwikkelingsprocessen hieraan vooraf zijn gegaan. Tot transparantie hebben ze kennelijk niet geleid. In ieder geval is volstrekt onduidelijk welke gevolgen de vrije val van de grondstoffenprijzen van afgelopen zaterdag zal hebben.

De VVD-fractie meent dat het consumentenbelang zeer zou worden gediend door de toezichthouders eisen, misschien zelfs toelatingseisen, te laten stellen aan de door de aanbieder zelf "goedgekeurde" producten. Hierin ligt de sleutel voor meer proactieve mogelijkheden van toezicht op misschien zelfs te standaardiseren producten. Mijn fractie heeft zich afgevraagd of het toezicht niet aanmerkelijk zou worden versterkt door het scheppen van een wettelijk stelsel van scherpe definities en standaarden waaraan aan te bieden beleggingsproducten moeten voldoen voordat zij onder een bepaalde soortnaam mogen worden aangeboden. Geldend voor alle categorieën aanbieders, zou dat zowel bij bestaande als bij nieuwe producten tot veel meer transparantie voor de consumenten leiden. Hiermee zou bovendien een aanmerkelijk efficiencyvoordeel te behalen zijn, niet alleen voor de toezichthouders maar ook voor de aanbieders. De toezichthouders kunnen zich concentreren op nieuwe producten en de aanbieders weten precies welke eisen aan vorm en inhoud van hun aanbieding worden gesteld. Het grootste voordeel van algemeen geldende productdefinities en -standaarden is echter voor de beleggingsconsument: als hij gewaarschuwd wordt, weet hij ook waarvoor.

De vergelijking gaat mank -- hierbij wel -- maar er valt een parallel te trekken met het strak

gereguleerde op de markt brengen van geneesmiddelen. Ook dat zijn goedbedoelde producten, maar daarmee nog niet zonder risico's voor degene die ze consumeert. Terzijde merk ik daarbij op dat net als bij geneesmiddelen de verantwoordelijkheid voor de klantvriendelijkheid van het aangeboden beleggingsproduct uiteraard niet overgaat op de toezichthouder. In het geval dat daarover toch twijfel mocht ontstaan, zal diens aansprakelijkheid immers al wettelijk worden beperkt. De minister heeft in de Tweede Kamer gezegd dat de bevindingen van de Monitoring Commissie voor hem een belangrijke input zijn voor eventuele wetgeving. In afwachting van deze rapportage wil hij "desgewenst", zo heeft hij gezegd, wel het gesprek aangaan ter voorbereiding van eventuele wetgeving. Bij mijn fractie leeft deze wens en zij verneemt daarom graag de visie van de minister op de hiervoor geschetste benadering.

Voor fysieke beleggingsobjecten, die zich om voor de hand liggende redenen niet gemakkelijk laten standaardiseren, is een andere aanpak nodig. Immers, het is onmogelijk om elk beleggingsobject, bijvoorbeeld een teakhoutplantage, aan een toelatingsprocedure te onderwerpen. Toch zijn ook hier preventieve maatregelen denkbaar en goed uitvoerbaar; controle aan de poort, ook hier. Te denken valt aan het eisen van risicoanalyses opgesteld door gecertificeerde bedrijven. Een dergelijke eis gaat uit boven een wildwestbordje en dat moet ook.

De vergelijking gaat ook hier niet helemaal op, maar de Ecofin Raad lijkt deze denkrichting ook te huldigen blijkens zijn besluit een apart regime in te stellen voor resecuritisaties. Op dat laatste woord heb ik geoefend, voorzitter, dat merkt u wel. De voortgangsbrief geeft aan dat dit volledig in lijn is met de gedachte dat de activiteiten van financiële instellingen -- ik zeg dan: dus ook van het toezicht -- weer gericht moeten zijn op reële economische activiteiten. Ook de AFM lijkt graag dit pad op te willen, blijkens een interview met de toenmalige voorzitter van het bestuur in het blad Forum van 23 december 2010, waarin hij zegt zich te willen toeleggen op de vraag of beleggingsondernemingen altijd de beste producten adviseren.

Zeker vanuit de liberale gezichtshoek, dit om elk misverstand uit te sluiten, wordt innovatie en ontwikkeling van nieuwe producten toegejuicht, ook waar die beleggingsproducten daardoor complexer worden en moeilijker te doorgronden zijn. Transparantie moet echter voorop staan. Deze zou zeer worden bevorderd door passende vormen van preventief toezicht. Is de minister bereid om in het streven naar versterking van het toezicht, de mogelijkheden van preventie een duidelijker plaats te geven in de vorm van bijvoorbeeld producttoetsen door de toezichthouder?

Ik rond af. Het zal de minister duidelijk zijn dat de VVD-fractie kritisch maar positief is over de voorliggende wijzigingsvoorstellen. Wij zien daarin echter niet meer dan een zeer bescheiden begin en stellen vast dat het hoofddoel, transparante producten op een dito markt, slechts kan worden gewaarborgd door het bestaande gedragstoezicht aan te vullen met vormen van preventief toezicht

op helder omschreven beleggingsproducten. Wij kijken uit naar het vervolg van de wijzigingscyclus van de Wft. Markten moeten vrij zijn om zich te ontwikkelen door innovatie. Marktmeesters met goed gereedschap horen daarbij.

De voorzitter: Dank u wel. U hebt u bij uw eerste toespraak, uw maidenspeech, tot op de tweede nauwkeurig aan de tijd gehouden. Ik wil u graag als eerste feliciteren.

Mijnheer Knip. Op 26 oktober 2010 bent u in de Kamer aangetreden om de zetel in te nemen die vrijkwam nadat de heer Rosenthal toetrad tot het kabinet. In uw bijdrage aan het debat van vandaag, gaf u namens uw fractie een visie op het voorstel betreffende de Wijzigingswet financiële markten 2010. Dit is een onderwerp waarover u vanuit uw vroegere beroepservaring met kennis van zaken kunt spreken. Daar hebt u dan ook blijk van gegeven.

U begon uw loopbaan in 1971, na een opleiding bij de KMA als officier bij de Koninklijke Landmacht. Daarnaast studeerde u rechten aan de Universiteit van Utrecht. Na vijf jaar maakte u de overstap naar het ministerie van Financiën in Den Haag, waar u werkte als projectleider financiële instrumenten. Uw vroegere affiniteit met dit onderwerp verklaart mede uw woordvoerderschap bij het dossier dat vandaag aan de orde is. Als coördinator bestuurlijke zaken bij de Rijksplanologische Dienst raakte u in de periode 1978 tot 1984 vertrouwd met de interbestuurlijke verhoudingen die de ruimtelijke ordening in ons land complex maar ook boeiend maken.

Vanaf 1984 diende u het openbaar bestuur als burgemeester van achtereenvolgens de Overijsselse gemeente Hasselt, de gemeente Noordoostpolder en de gemeente Almelo. Met een kwarteeuw ervaring als een door de Kroon benoemde bestuurder en onafhankelijk voorzitter van het college van B en W en gemeenteraden hebt u veel inzicht verworven in het bouwen van coalities, het voeren van crisismanagement en de vertaalslag van beleid naar burger.

Namens de gemeenten en samen met clubs in het betaald voetbal voerde u in de landelijke Regiegroep bestrijding voetbalvandalisme overleg met de minister van BZK over de aanpak van dit verschijnsel. Deze brede ervaring met het gemeentelijk bestuur en de openbare orde is ongetwijfeld van betekenis bij het lidmaatschap van deze Kamer. Dat geldt ook voor de kennis die u meebrengt vanuit uw nevenfuncties, waaronder die van voorzitter van de Stuurgroep beleidsvisie-2025, van de Stichting Recreatietoervaart Nederland en die van voorzitter van een overlegorgaan van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Uw plaats op de kieslijst van uw partij rechtvaardigt de verwachting dat uw bijdrage aan het plenair debat in deze Kamer niet bij deze maidenspeech zal blijven. Daarom wens ik u reeds voor de komende jaren een vruchtbare periode toe als lid van deze Kamer. Nogmaals van harte gefeliciteerd.

Ik schors de vergadering voor enkele ogenblikken om de leden de gelegenheid te geven u te feliciteren.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Dupuis

*

*N

De heer **Reuten** (SP): Mevrouw de voorzitter. De SP-fractie constateert met tevredenheid dat de regering lessen trekt uit de recente financiële crisis en de wetten en regels aangaande de financiële sector wenst te herzien. Dat deze regering daarin vooralsnog vrij conservatief opereert, is jammer, maar ook kleine verbeteringen kunnen op de steun van mijn fractie rekenen. Met het oog op de financiële crisis is het huidige wetsvoorstel uiterst beperkt. Ik hoop dan ook dat de minister bij de ons in het vooruitzicht gestelde wetgeving minder conservatief te werk zal gaan. Ik steun overigens de vraag van senator Doek aangaande de informatie over de samenhang van het programma.

Ook mijn fractie is bezorgd over voldoende wetgevende capaciteit bij het ministerie van Financiën. Onze bezorgdheid betreft dus de wetgevende capaciteit en niet de ambtenaren. In dit verband vraag ik de minister of de betreffende afdelingen van zijn ministerie hun werk in de komende jaren met minder personeel zullen moeten uitvoeren.

Mijn fractie dankt de minister en zijn ambtenaren voor de antwoorden op onze vragen uit het voorlopig verslag. De memorie van antwoord en een aantal stukken waarnaar daarin verwezen wordt, maakt dat mij slechts twee vragen resten.

De eerste vraag betreft het toezicht op de kwalificatie van beleggingsobjecten uitgevende instellingen, c.q. van specifieke beleggingsobjecten. Deze kwalificatie -- de minister prefereert het anglicisme "rating" -- heeft een belangrijke rol gespeeld in de kanalen waarlangs de recente financiële crisis verliep. Voor de wetsgeschiedenis wil ik vandaag graag helder krijgen welke precies de taakafbakening is tussen de toezichthouder en de kwalificatie afgevend instelling. De toelichting bij de zevende nota van wijziging is daarover namelijk inconsistent, c.q. onduidelijk, en de memorie van antwoord herstelt dit onvoldoende.

In de toelichting bij de zevende nota van wijziging staat aangaande dit toezicht: "Ook zullen door ratingbureaus ratingmethodologieën moeten worden gehanteerd die worden gekenmerkt door zorgvuldigheid, systematiek en continuïteit. Deze eis mag echter voor de toezichthouder geen reden zijn om zich te bemoeien met de inhoud van ratings en de methodologieën."

Uit de memorie van antwoord maak ik op dat de minister het intussen met mij eens is dat het hier niet om methodologie, methodeleer, gaat doch om methodes. Vervolgens neem ik aan dat wij het erover eens zijn dat het de bedoeling is van het wetsvoorstel dat de toezichthouder zich, gegeven

de eisen die worden gesteld aan de methodes, niet bemoeit met de individuele uitkomsten van die methodes, dus de resulterende rangorde. Voorts is het wel de bedoeling dat de toezichthouder zich bemoeit met de gehanteerde methodes. Echter, in de laatste zin van de zojuist geciteerde tekst staat - ik paraphraseer -- dat de toezichthouder zich niet dient te bemoeien met de methodes. Graag krijg ik van de minister de bevestiging dat zijn tekst onjuist is.

Ten slotte is er op dit punt nog een geheel andere kwestie. Deze betreft niet de bedoeling van het wetsvoorstel aangaande het toezicht, maar de kwestie of het in het licht van de gangbare methodologie, de methodeleer dus, houdbaar is dat bemoeienis met een methode scheidbaar is van de inhoud van de kwalificatie, de rangdebepaling, de rating. Bij de toepassing van de methode op individuele gevallen spelen weliswaar de subjectieve oordelen van de kwalificatiebureaus een rol, maar de methode zelf is mede van invloed op de inhoud van de kwalificatie. Ware dit niet het geval dan zou de bemoeienis van de toezichthouder met de methode immers niet opportuun zijn. Daarom is ook in dit opzicht de laatste zin van de eerder geciteerde tekst onzorgvuldig.

Mevrouw de voorzitter, ik kom bij mijn tweede vraag. Deze raakt niet de kern van het wetsvoorstel doch wel daaraan gerelateerde kwesties alsmede de analyse van de financiële crisis. Het gaat daarbij om het onderscheid tussen investeren en beleggen. Op langere termijn is deze kwestie misschien wel belangrijker dan de eerste. Om te beginnen dank ik de minister voor zijn verduidelijking in de memorie van antwoord hieromtrent. Daarin bevestigt hij het vermoeden van mijn fractie dat overal waar in de memorie van toelichting en in de eerste en zevende nota van wijziging de term "investeerder" is gebruikt, de term "belegger" wordt bedoeld. Tot zover, bij correctie, is er eenstemmigheid tussen mijn fractie en de minister, maar ik hoop op verdere overeenstemming.

In vervolg op de zonet aangegeven verduidelijking schrijft de minister in de memorie: "'Investeerder' is een generieke term en 'belegger' is daar een species van. Oftewel, een belegger is wel altijd een investeerder maar een investeerder is niet altijd een belegger." Hier verschillen de minister en ik van inzicht en ik benadruk dat dit niet slechts om een onschuldige definitiekwestie gaat. Ik vrees dat de minister en/of zijn ambtenaren te veel en uitsluitend Engelse teksten lezen. Hetzelfde geldt overigens steeds vaker financieel journalisten. Deze genus-speciesverhouding lijkt in het Engels het geval. Daar hebben we "real investment" voor investeren en "portfolio investment" voor beleggen, maar gelukkig niet in het Nederlands, Duits en Frans. De aanschaf van, kort gezegd, productiemiddelen heeft economisch gezien een geheel andere functie dan de aanschaf van en handel in waardepapieren. En omdat Engelsprekenden steeds weer korthedshalve de term "investeren", "investment", gebruiken, vervaagt in die taal het onderscheid: op papier en in het hoofd. Zo houden "investment

banks" zich doorgaans niet bezig met het vermeende genus "investeren" doch met beleggen, toch noemen Angelsaksen deze banken niet "portfolio investment banks". Voor een staatssecretaris van belastingzaken is het onderscheid soms wellicht minder van belang, maar voor een minister van Financiën is het cruciaal. Bij de aanloop naar de financiële crisis ging het uiteindelijk allemaal om beleggingsafgeleiden van investeringen, alsmede om daarmee samenhangende verdubbelingen in de beleggingskredietseer.

Dit is de inleiding op mijn vraag, en mijn vraag, mijn verzoek, is kort en bondig: is de minister bereid te bevorderen dat in de teksten die door zijn ministerie afgeleverd worden, voortaan zo veel mogelijk het onderscheid tussen investeren en beleggen wordt gehanteerd? Ik zie uit naar de antwoorden van de minister.

De **voorzitter**: Ik dank u wel, mijnheer Reuten.

Ik constateer dat niemand meer het woord wenst te voeren in eerste termijn.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Modernisering rechterlijke macht!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de rechterlijke indeling, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enkele andere wetten naar aanleiding van de evaluatie van de modernisering van de rechterlijke organisatie en in verband met de regeling van het klachtrecht inzake gedragingen van rechterlijke ambtenaren (Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie) (32021);

- het wetsvoorstel Wijziging van de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met de behandeling van vreemdelingenzaken en enkele wetstechnische aanpassingen (32562).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Veiligheid en Justitie van harte welkom in deze Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Ik spreek vandaag mede namens GroenLinks, de OSF en de Partij voor de Dieren.

Wij spreken vandaag over de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie. De term evaluatiewet suggereert dat slechts de bevindingen

en de conclusies van de commissie-Deetman zijn vertaald in deze wet. Dat is gedeeltelijk waar, maar voor een deel is deze wet ook wegbereider voor een aanpassing van de gerechtelijke kaart. Daarnaast zijn de bevindingen van de commissie-Hofhuis in deze wet verwerkt.

De rechtspraak vervult in de democratische rechtsstaat Nederland een cruciale rol. Rechtspraak is de countervailing power voor wetgever en bestuur en moet daarom onafhankelijk van deze andere machten kunnen functioneren. Rechtspraak is daarnaast ook het schild van de individuele burger tegen zijn medeburgers en tegen de overheid. Het is de instantie waar hij kan opkomen voor zijn rechten en waar hij in zijn rechten kan worden beschermd. In een rechtsstaat is de rechtspraak zelfs de enige mogelijkheid waar de burger kan opkomen voor zijn recht. Wij vinden eigenrichting in een rechtsstaat immers onacceptabel, niet alleen in het strafrecht, maar ook in het civiele recht en in het bestuursrecht. Het is daarom niet voor niets een grondrecht dat de burger toegang moet kunnen hebben tot de rechter. Niet alleen artikel 6 EVRM en artikel 47 in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie zijn daar glashelder over, maar eveneens artikel 17 van onze Grondwet. Dit grondrecht moet direct én indirect kunnen worden uitgeoefend. Iedere burger moet toegang kunnen hebben tot de rechter. Dat is in het belang van de burger, maar ook in het belang van de samenleving als geheel, al was het alleen al vanwege het verbod op eigenrichting.

De rechter moet bereikbaar zijn, niet alleen in termen van afstand maar ook financieel, zo nodig met betaalde rechtsbijstand. De burger heeft recht op kwalitatief goede en begrijpelijke beslissingen binnen een redelijke afdoeningstermijn. Er is een aantal ontwikkelingen gaande, dat mogelijk haaks staat op het uitgangspunt dat iedere burger toegang moet kunnen hebben tot bereikbare en betaalbare rechtspraak van een behoorlijke kwaliteit. Ik noem er een paar: het kostendekkend maken van het griffierecht; het te laag vergoeden van de raadsman die een arrestant mag consulteren voor het eerste gehoor; het belanghebbendenbegrip inperken in de ruimtelijke wetgeving; het sluiten van rechtspraaklocaties zoals Tiel en Hoorn of deze helemaal niet openen, zoals Almere en Eindhoven, om budgettaire redenen en rechtsbijstandsverzekeraars die de vrije advocaatkeuze beperken. Al deze ontwikkelingen kunnen bedreigingen zijn van het grondrecht op rechtspraak tenzij Tom Poes ten behoeve van deze minister een list verzint.

Onafhankelijkheid van de rechtspraak, kwaliteit van vonnissen, begrijpelijke uitspraken, betaalbaarheid van de toegang tot de rechter, bereikbaarheid en een redelijke afdoeningstermijn zijn allemaal onmisbare elementen om tot een reële uitoefening van het grondrecht op rechtspraak te komen. Die elementen komen maar ten dele aan de orde in deze evaluatiewet, maar wat er wel aan de orde komt, dient noodzakelijkerwijs in samenhang met de genoemde aspecten van rechtspraak te worden gezien. Hoe ziet de minister deze

samenhang? Hoe oordeelt hij over de uitgangspunten die ik zojuist noemde voor een onafhankelijke, bereikbare, transparante en voor iedereen betaalbare rechtspraak? Vindt hij ook dat die onmisbaar zijn in een rechtsstaat? Is de minister het met ons eens dat dit criteria zouden moeten zijn die bij elk voorstel betreffende rechtspraak zouden moeten worden afgevinkt? Mag daarop worden beknipt? Zo ja, tot welke grens? Is de minister het met ons eens dat een goede rechtspraak naast een kostenpost tenminste ook een publiek belang is dat de staat ook best iets mag kosten?

Hoe zou de rechtspraak in Nederland in pakweg 2020 er idealiter uit moeten zien? Stel dat je anno 2011 in deze moderne maatschappij een rechtspraakstelsel van scratch af aan zou kunnen inrichten, op welke wijze zou je dat dan doen? Wat wordt er op een termijn van tien tot twintig jaar van de rechtspraak verwacht? Maar ook: wat niet meer? Zou bijvoorbeeld de cassatierechtspraak nog wel nodig zijn? Zouden veel verder gespecialiseerde Hoven gevoed met alle informatie die in de hedendaagse maatschappij ruim voorhanden is, de rechtsvormende functie kunnen overnemen? Moeten er nog wel geografische ressorten en arrondissementen zijn? Welke zaken vergen ook in eerste aanleg een zodanige specialistische kennis en kunde dat zij moeten worden doorverwezen naar gespecialiseerde rechtbanken of desnoods naar slechts één in het hele land? Intellectuele eigendom en zeerecht zijn al eerder genoemd als bekende voorbeelden hiervan. Welke zaken hebben dusdanig dunne zaakstromen dat concentratie van rechtspraak geboden is? Dit is dus iets anders dan specialisatie. In dit kader zijn al het faillissementsrecht en sommige onderdelen van het bestuursrecht genoemd.

Kan in zo'n gecompliceerder bevoegdheidsverdelingsstelsel een vereenvoudigde doorverwijzingsplicht die ook al in het bestuursrecht geldt, niet-ontvankelijkheid voorkomen? Of is een systeem van triage zoals in Dordrecht succesvol beproefd is, voldoende? Kan bemiddeling, overigens met inachtneming van artikel 17 van de Grondwet, een voorliggende rol spelen en moet die dan ook wettelijk worden verankerd? Hoe kunnen vernieuwende procesregels tot een meer transparante en efficiënte rechtspraak leiden, zie de bijdrage van Barendrecht in het Nederlands Juristenblad van februari 2011. Zijn al deze vragen mede in beschouwing genomen bij het concept van de gerechtelijke kaart dat in consultatie is gegeven? Zo nee, is dan de minister bereid om dit soort vragen nader te onderzoeken? Zou de beantwoording van deze vragen kunnen leiden tot een andere gerechtelijke kaart dan nu voorzien?

De Partij van de Arbeid heeft niet de pretentie, een pasklare oplossing te kunnen leveren voor zo'n toekomstbestendig rechtspraakbestel. De Partij van de Arbeid wil de regering echter wel haar visie meegeven op datgene waaraan de rechtspraak zou moeten voldoen: een onafhankelijke, kwalitatief goede rechtspraak moet letterlijk en figuurlijk bereikbaar zijn en blijven voor alle burgers en bedrijven in ons land. Daarbij hoort

natuurlijk gespecialiseerde en geconcentreerde rechtspraak. Maar als een essentiële voorwaarde voor de bereikbare en toegankelijke rechtspraak zien wij een deugdelijk stelsel van eerstelijnsrechtspraak.

De bulk van de aan de rechter voor te leggen rechtsvragen is eenvoudig van aard en kan snel en efficiënt worden afgedaan. De wereld mag dan wel sneller en ingewikkelder zijn geworden, de meeste burgers worden echter geconfronteerd met alledaagse problemen dicht bij huis en werk. Het gaat in dit verband om huur- en arbeidszaken, echtscheiding en alimentatie, burenruzies, incasso's, WSNP, alcoholmisdriven, vernielingen en winkeldiefstal, bijstandsgeschillen en parkeerboetes. Het is dan ook een misverstand om te denken dat slechts een enkeling meermaals in zijn leven met de rechter te maken krijgt. Er is juist een relatief grote groep mensen -- het gaat hierbij ook nog om de meest kwetsbaren -- die bovenmatig met dit soort alledaagse problemen te maken heeft. Deze mensen hebben afbetalingsschulden, huurachterstanden, bijstandsgeschillen en worden opgepakt wegens een vechtpartij. Zij kunnen zich geen verre reizen permitteren naar opgeschaalde zittingsplaatsen. Zij kunnen zich geen hoge eigen bijdrage voor rechtsbijstand veroorloven en zij overzien niet de consequenties van verstek, zoals het betalen van de kostendekkende griffierechten van de schuldeiser. Indien al dergelijke zaken in een laagdrempelige en toegankelijke eerstelijnsvoorziening van rechtspraak zouden worden behandeld, moeten er misschien wel rechtspraaklocaties bij komen in plaats van gesloten worden. Natuurlijk is het de taak van de overheid om te bewaken dat zelfs voor de rechtspraak geen blanco cheque hoeft te worden afgegeven, maar het budget dient toch volgend te zijn op de basisvraag: hoe houden wij onze rechtspraak onafhankelijk, toegankelijk, bereikbaar en van kwaliteit?

De wet zou zich erover moeten uitspreken welke soortzaken onder de absolute competentie van zo'n eerstelijnsrechtspraak zouden moeten worden gebracht. Ik zeg uitdrukkelijk "de wet" omdat dit eenduidig moet worden geregeld voor heel Nederland. Dit kan en mag niet aan de Raad voor de rechtspraak of aan de gerechtsbesturen worden overgelaten. Hoe denkt de minister over de gedachte om basisrechtspraak mogelijk te maken? Is hij bereid om de mogelijkheid van eerstelijnsrechtspraak nader te laten onderzoeken? Zou dat kunnen leiden tot een geheel andersoortige gerechtelijke kaart dan nu door de minister wordt voorzien?

Vanuit die gedachte van mogelijke basisrechtspraak kijken wij met zorg naar de voorgestelde bevoegdheid van de Raad voor de rechtspraak om nevenlocaties te openen en, als logische pendant daarvan, de bevoegdheid om locaties te kunnen sluiten. Allereerst zijn wij niet overtuigd door de memorie van antwoord, waarin gesteld wordt dat het openen of sluiten van permanente rechtspraaklocaties geen zaak van de wetgever zou zijn. De minister stelt dat in artikel

116 van de Grondwet, waar staat dat de aanwijzing van de gerechten bij formele wet moet geschieden, slechts de arrondissementen als zodanig worden bedoeld en met de hoofdvestigingsplaats worden aangeduid. Daarnaast stelt de minister in de memorie van antwoord dat het creëren van nevenvestigingsplaatsen behoort tot datgene wat kan worden geregeld bij gedelegeerde wetgeving.

Is deze stelling wel juist? Heeft men bij de totstandkoming van de Grondwet beoogd dat de formele wetgever slechts over tien hoofdvestigingsplaatsen zou gaan? Zou de Grondwetgever van destijds werkelijk bedoeld hebben dat het aanwijzen van de nevenlocaties anno 2011, die toch als volwassen locaties van rechtspraak moeten worden beschouwd, slechts tot de inrichting van de rechterlijke macht behoort? Wij kunnen ons er nog wel iets bij voorstellen dat de Raad voor de rechtspraak gaat over tijdelijke rechtspraaklocaties. Daar zouden wij dus niet zo veel bezwaar tegen hebben.

Stel verder dat de stelling van de regering dat de Raad voor de rechtspraak op grond van wet en Grondwet locaties mag openen, wel juist zou zijn, dan geeft de wet de Raad voor de rechtspraak absoluut geen criteria mee die de raad daarbij zou moeten hanteren, zoals bereikbaarheid, toegankelijkheid en binding met de regio. Het gevaar is niet denkbeeldig dat de Raad voor de rechtspraak deze beslissingen neemt vanuit bedrijfseconomische overwegingen. Als een stelsel van eerstelijnslocaties van rechtspraak wenselijk zou zijn, moeten er nu geen nevenlocaties worden afgestoten die mogelijk straks wel nodig zullen blijken. Als gevolg van het voorgehangen Besluit nevenlocaties gerechten zullen 28 van de bijna 60 bestaande wettelijke locaties van rechtspraak feitelijk worden "gedegradeerd" tot door de Raad voor de rechtspraak aangewezen en dus mogelijk op te heffen locaties. Dat lijkt op onomkeerbare stappen, die volgens de memorie van toelichting niet zouden worden genomen zolang geen zekerheid bestaat over de inrichting van de gerechtelijke kaart.

Kan de minister ingaan op de vraag of de Grondwetgever van destijds ooit een gerechtelijke kaart anno 2011 voor ogen heeft gehad en daarom aan de Raad voor de rechtspraak op grond van de Wet RO zou kunnen delegeren om een aanwijzingsbevoegdheid te geven voor zowel permanente als tijdelijke locaties van rechtspraak? Kan hij aangeven of er wettelijke criteria zullen worden gesteld waarmee de Raad voor de rechtspraak rekening zou moeten houden indien deze overweegt om vestigingen te openen of te sluiten? Zo ja, aan welke criteria denkt de minister dan?

Er is nog een tweede punt waarover de PvdA zorgen heeft: de opheffing van de afzonderlijke sector kanton via wijziging van artikel 47 van de Wet RO. De regering roemt de wijze van rechtspraak door de kantonrechters. In de memorie van toelichting stelt de regering: "De kantonrechtspraak doet zaken op een snelle, professionele en toegankelijke wijze af en vormt -- in de woorden van de evaluatiecommissie -- 'een

zichtbare verbinding van de rechtspraak met de maatschappij'. Twee elementen die wezenlijk zijn voor het laagdrempelige karakter van de kantonrechtspraak, zijn de mogelijkheid om bij de kantonrechter zonder advocaat of rechtshulpverlener te procederen en de mogelijkheid om standpunten mondeling ter zitting uiteen te zetten. De evaluatiecommissie heeft erop gewezen dat kantonrechters ervaren rechters zijn, die zijn geselecteerd op hun vaardigheid in de omgang met mondeling procederende partijen (...). Daarbij constateert de evaluatiecommissie dat de kantonrechtspraak zodanig is ingericht dat binnen korte termijn een groot aantal zaken afgedaan kan worden."

Vrijwel elke fractie in deze Kamer heeft de minister in het voorlopig verslag gevraagd waarom zo'n hooggewaardeerde vorm van rechtspraak ineens moet worden opgeheven als afzonderlijke sector. Daaraan worden in de memorie van antwoord vele zinsneden gewijd, die wel beargumenteren waarom de sector civiel daar belang bij zou hebben, maar niet waarom opheffing van de wettelijke sector kanton zal bijdragen aan een sterkere positionering van de kantonrechtspraak, die immers zo gewaardeerd is. Onvoldoende is geborgd dat samenvoeging van de sectoren civiel en kanton zal leiden tot de zozeer gewenste kruisbestuiving ten gunste van de werkwijze van de kantonrechter. Kantonrechtspraak is geen techniek, maar een kunde, of zoals de rechters zelf zeggen: kantonrechtspraak is geen methode, maar een mentaliteit.

Bovendien blijkt uit studies dat de eindverantwoordelijkheid van kantonrechters voor eigen zaken de spoedige afdoening zeer bevordert. Ik wijs opnieuw op de bijdrage van Barendregt in het Nederlands Juristenblad van februari 2011. De eerste ervaringen in de rechtbanken te Utrecht, Roermond en Leeuwarden en de eerdere pilot in Dordrecht stemmen tot nadenken. De rechtbanken zijn geheel vrij in het kiezen van de organisatievorm. Uit de eerste bevindingen blijkt dat de ene vorm succesvoller is dan de andere. Het creëren van twee afzonderlijke teams met een voorliggende triage is in Dordrecht succesvol gebleken. In Utrecht, waar met gemengde teams wordt gewerkt en rechters zowel in de sector kanton als in de sector civiel worden ingezet, is nu al sprake van oplopende werkvoorraden. Ook door anderen is al gesteld dat werken als kantonrechter een toegespitste opleiding vergt en alleen productief kan geschieden indien ervaren rechters de kantonrechtspraak ter hand nemen. Uiteraard is er nog geen onderzoek beschikbaar dat aantoont dat samenvoeging van de sectoren kanton en civiel niet werkt of dat aantoont welke methode wel zou werken.

De commissie-Deetman heeft geadviseerd om na invoering van de verhoogde competentiegrens drie jaar te wachten voordat tot ontschotting van de sector kanton wordt overgegaan. De door Deetman genoemde termijn van drie jaar zou, als deze nu alsnog werd gehanteerd, kunnen worden benut om de rekrutering, opleiding en training van

kantonrechters aanmerkelijk te verbeteren en om te onderzoeken welke organisatiemethode het meest waarborgt dat de positieve aspecten van de kantonwerkwijze behouden blijven. Hoe ziet de minister dit? Is hij van mening dat de werkwijze van de kantonrechtspraak als informele, laagdrempelige en goedkope rechtspraakvoorziening bij de opheffing is geborgd? Zo ja, hoe is die borging dan ingericht? Welke organisatievorm blijkt dan succesvol en welke niet? Waarom is voorbijgegaan aan het advies van de commissie-Deetman om drie jaar met de wettelijke ontschotting te wachten? Welke teruggedraaimogelijkheden ziet hij, voor het geval zou blijken dat de kantonrechtspraak assimileert met de sector civiel in plaats van dat er kruisbestuiving mee plaatsvindt? Is hij bereid om ook deze opheffing van de sector kanton nog even aan te houden? En zo ja, hoe lang?

De gelijkenis van de huidige kantonrechtspraak met de door ons bepleite eerstelijnsrechtspraak dringt zich op. Het zou zeer waardevol zijn om in het kader van een nadere, snelle studie naar een nieuwe duurzame gerechtelijke kaart een kantonrechtspraak 2.0 serieus te overwegen. Is de minister bereid dat te onderzoeken?

Ik kom nu op twee andere punten van dit wetsvoorstel. Wij zijn heel content met het klachtrecht en de verhoging van de competentiegrens. Wij denken dat het klachtrecht goed wordt gestroomlijnd, ook in vele bijzondere wetten waaronder die inzake de tuchtrechtspraak. Ook zijn wij gelukkig met het verhogen van de competentiegrens tot €25.000 voor zaken die bij de kantonrechter kunnen worden aangebracht. Dit lijkt een belangrijke stap, die zeer door het werkveld wordt gewenst en waartegen vrijwel geen protest meer is te horen. Juist vanwege deze positieve aspecten zijn wij van mening dat deze wet op onderdelen wel zeker zou moeten worden ingevoerd.

Ook hebben wij begrip voor het feit dat nu wettelijk moet worden geregeld dat het arrondissement Utrecht in het ressort Arnhem wordt ingedeeld. Of dit voorgoed zal zijn, zal de toekomst en mogelijk een alsnog herziene gerechtelijke kaart uitwijzen. Wij zien dit niet als een onomkeerbare stap, indien er een andere gerechtelijke kaart uit zou rollen.

Gelukkig biedt artikel XXIII van dit wetsvoorstel de mogelijkheid om artikelen of onderdelen daarvan gefaseerd in te voeren. Dat zou zowel tegemoetkomen aan onze zorg over onomkeerbare stappen inzake een nog niet vaststaande gerechtelijke kaart en onze zorg over een te snel en onomkeerbaar opheffen van de wettelijke sector kanton. Ook zou het tegemoetkomen aan onze wens om het klachtrecht en de verhoging van de competentiegrens voor de kantonrechtspraak wél zo snel mogelijk in te voeren.

Wat betreft het klachtrecht en de verhoging van de competentiegrens van de kantonrechter kunnen wij zonder meer met de wijziging van de Evaluatiewet instemmen. Met betrekking tot artikel

I, onder DD, hebben wij nog een vraag. Kan de minister eens verduidelijken hoe de criteria in artikel 106, lid 1, op grond waarvan de minister moet oordelen of een beslissing van de Raad voor de rechtspraak ter vernietiging kan of moet worden voorgedragen, precies moeten worden gelezen? Zij komen nogal vaag over. Zijn deze criteria aan te scherpen? En wil de minister nog toezeggen dat de gerechtelijke kaart nog eens bezien zal worden op toekomstbestendigheid op langere termijn, en dat het onderzoek zich mede zal uitstrekken tot de mogelijkheid van eerstelijnsrechtspraak? Ik veronderstel dat mijn collega Van de Beeten hierop nog nader in zal gaan.

Wil de minister toezeggen dat de sector kanton, conform het advies van de commissie-Deetman, nog drie jaar na invoering van de verhoogde competentiegrens wettelijk zal worden beschermd? Ziet hij mogelijkheden om deze wijziging van de Evaluatiewet gefaseerd in te voeren met het oog op de voorgaande vragen? Daarbij doelen wij op de artikelen in dit voorstel die onomkeerbaar vooruitlopen op de komende Wet herziening gerechtelijke kaart en het opheffen van de wettelijke status van het kantongerecht en de gevolgen daarvan.

Afhankelijk van de beantwoording door de minister van onze vragen zullen wij ons oordeel over de vraag of de AMvB inzake het besluit over de nevenlocaties gerechten zou moeten worden aangehouden, nog even opschorten. Zoals gezegd zijn wij bevreesd dat ook met deze AMvB onomkeerbare stappen worden gezet die strijdig zijn met een toekomstbestendige gerechtelijke kaart.

Wij stemmen in met de wijziging van de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie in verband met vreemdelingenzaken. Deze wet zou weliswaar in strijd kunnen zijn met een toekomstbestendige gerechtelijke kaart, maar deze stappen zijn niet onomkeerbaar.

Wij wachten de beantwoording van de minister met belangstelling af.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Deze bijdrage vormt mijn zwanenzang als lid van deze Kamer. Aan het begrip "zwanenzang" kleeft een zekere zwaarmoedigheid. Al bij Plato leest men, dat in de oud-Griekse volksmond zwanen uit droefheid over de naderende dood een afscheidslied aanhieven. In zijn dialoog met Cebes en Simmias over de houding van de filosoof tegenover de dood merkt Socrates echter op dat dit een leugenachtig verhaal is. Die zang duidt juist op de vreugde over de weldaden die de zwanen na de dood bij Hades zullen vinden. Voor mij geldt het een noch het ander. Na het einde van het Kamerlidmaatschap ga ik, zoals alle dinsdagen dat ik hier verbleef, weer gewoon naar huis en haard. Het is mij al helemaal vreemd om mij te verheugen op de weldaden bij Hades. Dat is de reden waarom ik deze bijdrage mede mag uitspreken namens de fracties van de ChristenUnie en de Staatkundig Gereformeerde Partij.

De rechtspraak en de rechterlijke macht bevinden zich al enige tijd niet meer in rustig vaarwater. De indruk kan ontstaan dat er een oorzakelijke samenhang is met de opkomst van populistische politieke bewegingen. Die indruk zou ik al in het begin van deze bijdrage aan het debat willen relativeren, en wel vanuit drie gezichtspunten.

Het eerste gezichtspunt is historisch van aard. Al in de jaren tachtig en negentig ontstond een levendig publiek en politiek debat over een aantal verschijnselen in de strafrechtspleging. Ik roep in herinnering het fenomeen van de formele gebreken in processen-verbaal, vooral de beruchte 26'ers, en in dagvaardingen, alsmede het fenomeen van heenzendingen wegens celledreig. In zijn eerste periode als minister van Justitie heeft de heer Hirsch Ballin een groot aantal wetsvoorstellen het licht doen zien om deze problemen het hoofd te bieden.

Echter, niet alleen de strafrechtspleging mocht zich verheugen in extra aandacht en een kritische belangstelling. Dat gold ook voor het bestuursrecht. Vooral vanuit gemeenten en provincies was er de nodige kritiek op rechters die te veel op de stoel van het bestuur plaatsnamen. Hierover heeft een commissie onder leiding van de toenmalige Noord-Hollandse commissaris van de Koningin Van Kemenade in 1997 de staf gebroken. Aan diens rapport hebben we ook de onstuimige groei van de bestuurlijke boete als handhavinginstrument te danken.

Uit deze voorbeelden zou men kunnen afleiden dat de kritiek zich minder rechtstreeks richtte op de rechterlijke macht en rechtspraak als zodanig. Maar ook toen al was er een ondertoon te bespeuren die wel degelijk de rechterlijke macht als onderdeel van de elite betrof. In de jaren negentig werd voor het eerst de achtergrond van rechters onderzocht. En ook toen al waren het volgens die onderzoeken vooral D66'ers die de kadi bevolkten. Het Tweede Kamerlid Van der Burg van het CDA stelde in 1991 naar aanleiding hiervan de selectie van leden van de Hoge Raad aan de orde: de Kamer moest nauwkeuriger kijken naar de achtergronden van de kandidaten om meer pluriformiteit te waarborgen.

Het tweede gezichtspunt betreft de verandering in het medialandschap. De politiek als instituut heeft daar nog nadrukkelijker mee te maken, maar het geldt evenzeer voor andere instituten, ook maatschappelijke. Er zijn simpelweg meer media die bovendien in een commerciële concurrentiestrijd met elkaar verkeren. Dat leidt tot uitvergroting van voorvallen, maar meer nog tot belangstelling voor wat zich afspeelt binnen ogenschijnlijk gesloten systemen. Geheimzinnigheid of althans onbekendheid draagt bij aan het vermoeden dat zich daar dingen afspelen die minst genomen interessant kunnen zijn. Dat het soms heel interessant is, blijkt bijvoorbeeld uit een boek als De prooi over de gang van zaken binnen de ABN AMRO Bank. Het leidt er ook toe dat kritiek op bijvoorbeeld rechterlijke uitspraken vaker de media halen. Wie echter noten onder arresten van de Hoge Raad leest of commentaar van rechtsgeleerde

hoogleraren daterend uit vorige decennia, komt daarin kwalificaties tegen die er, hoe hoffelijk ook geformuleerd, vaak niet om liegen. Met dergelijke kritiek zullen leden van de Hoge Raad destijds zelden op verjaardagsfeestjes zijn geconfronteerd, maar aantrekken deden zij het zich ongetwijfeld te meer.

Het derde gezichtspunt betreft het fenomeen van de managementcultuur. Geregeld blijkt binnen de rechterlijke macht onrust te bestaan of te ontstaan over de veranderingen die in organisatorisch opzicht worden doorgevoerd of geagendeerd. Die onrust etaleert men niet snel in het publiek; dat is immers niet chic. Maar signalen ervan komen hier en daar naar buiten en worden wel degelijk opgevangen. Ook dat is niet van de laatste jaren. De hiervoor gememoreerde politieke storm waarin minister van Justitie Hirsch Ballin in de jaren negentig terecht kwam, hing rechtstreeks samen met de verouderde werkwijze van het Openbaar Ministerie. Het was niet ongewoon dat een officier van justitie een aantal zaken simpelweg in de kast liet liggen, oplegging ter verjaring, hetzij omdat hij er geen zin in had, hetzij omdat er te veel beslag op de zittingcapaciteit werd gelegd. Die vorm van professionele autonomie is terecht beëindigd met de nieuwe organisatie van het Openbaar Ministerie. De vorming van eerst het Landelijk Parket en later het College van procureurs-generaal nieuwe stijl gingen evenmin zonder slag of stoot.

Wanneer in een sterk op professionele autonomie ingesteld instituut hedendaags management zijn intrede doet, is het niet eenvoudig daarbij een goed evenwicht en vooral een gemeenschappelijk doel te formuleren. Was dat in de jaren negentig al niet eenvoudig in een tamelijk hiërarchisch ingesteld instituut als het OM, hoeveel te meer in de zittende magistratuur. Al is de minister van Justitie ook staatsrechtelijk verantwoordelijk voor het Openbaar Ministerie, dat wilde terecht niet aan diens leiband lopen. Rechters, die juist vrij behoren te staan tegenover de regering, zijn, nog meer terecht, beducht voor hun autonomie.

Daarmee ben ik aangekomen bij de modernisering van de rechterlijke organisatie die in december 2001 in deze Kamer plenair aan de orde was. Wanneer men nog eens naleest wat te berde is gebracht, dan blijken de zorgen van toen nog steeds actueel. Deze hadden en hebben vooral te maken met de gevolgen van de introductie van managementmethoden die niet passen bij de professionele autonomie van de rechter, een ambt waarvan de drager ook nog eens, anders dan de leerkracht of de arts, een specifiek constitutionele rol vervult.

Voorzitter: Van der Linden

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Wanneer men het rapport van de commissie-Deetman inzake de evaluatie van de toen besproken modernisering erop naslaat, blijken de zorgen van 2001 nog steeds actueel in de beleving van de rechters zelf: aantasting van de

professionele autonomie door productiedwang, interventies in uitvoering van werk en bureaucratie, een grote afstand tussen gerechtsbestuur en werkvloer. Daarbuiten kan men waarnemen dat de Raad voor de rechtspraak niet als "van ons" wordt gezien of ervaren.

De vraag is of het voorliggend wetsvoorstel aan die zorgen tegemoet komt of juist niet. Die vraag willen de woordvoerders vandaag plaatsen in een breder kader, waardoor de gedachtewisseling meer het karakter krijgt van een beleidsdebat over plaats en karakter van de rechtspraak in de toekomst dan louter een debat over een stuk wetgeving. Het voorliggende wetsvoorstel sorteert immers voor op een herziening van de gerechtelijke kaart, waar collega Haubrich ook op wees. Deze gaat gepaard met bestuurlijke opschaling, die weer samenhangt met de reorganisatie van politie en Openbaar Ministerie wegens de voorgenomen invoering van een nationaal beheerde politieorganisatie. Daarnaast wacht deze Kamer al sinds november 2008 op het antwoord van de regering op vragen over wetsvoorstel 29937, dat ziet op nevenfuncties van rechters en op een aanzienlijke beperking van het rechter-plaatsvervangerschap, wat ook weer gevolgen heeft voor de capaciteit van de gerechten. Tegelijk voorziet het regeerakkoord van het huidige kabinet in invoering van een kostendekkend griffierecht. Enigszins terzijde, maar niet zonder consequenties voor de rechtspleging, zijn er voorstellen om bij de Hoge Raad een beperkt verlofstelsel in te voeren, om een cassatiebalie in te stellen en om prejudiciële vragen aan de Hoge Raad mogelijk te maken. Bij de Tweede Kamer ligt voor tweede lezing het voorstel voor van het toenmalige GroenLinks-Kamerlid Halsema om in de Grondwet constitutionele toetsing van wetten in formele zin op te nemen. Al deze onderwerpen raken de rechtspraak naar inhoud en vorm, alsmede de verhouding tussen de staatsmachten.

Een en ander speelt in een politieke context die wel nieuw is. De heer Wilders speelt daarin met zijn geestverwanten op de voorgrond een belangrijke rol in de Tweede Kamer als een het kabinet gedogende fractie. Hij is persoonlijk betrokken in een aandachttrekkend proces. De heer Wilders doet uitspraken over dat proces en de rechterlijke macht in het algemeen die al evenzeer de aandacht trekken.

Deze context heeft als een diepere dimensie een decor van strafzaken waarin het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht grondig fout zaten, met dramatische gevolgen voor de betrokken veroordeelden. Een ander stuk decor in diezelfde context is de Europese rechtspraak, waarvan die uit Straatsburg de meeste aandacht trekt, terwijl die uit Luxemburg minstens zo belangrijk, zo niet belangrijker is, zeker als het Hof daar ook het Handvest van de Grondrechten nadrukkelijk in zijn jurisprudentie gaat betrekken. En dan is er nog de onopgehelderde kwestie-Chipshol annex Kalbfleisch. Ik neem de mogelijke gevolgen daarvan voor het vertrouwen in de rechtspraak ernstiger dan van de uitspraken van de heer Wilders.

Dit alles raakt de verhouding tussen de staatsmachten, maar ook het vertrouwen van de burgers in de rechtspraak en in de rechtsstaat. Met dit laatste aspect zal ik de rest van mijn betoog beginnen. Daarna kom ik te spreken over de gewenste toekomstige taakvervulling door en inrichting van de rechterlijke macht. Aan de hand daarvan sta ik stil bij enkele elementen uit het voorliggende wetsvoorstel. Tot slot kom ik tot een voorstel aan de minister.

Ik zal dus niet uitvoerig spreken over het kostendekkende griffierecht, waar verscheidene collega's uitgebreider bij stil zullen staan, zoals mevrouw Haubrich al deed. Ik zal mij waarschijnlijk in tweede termijn kunnen aansluiten bij hun inbreng. Evenmin komt de politiekant van de materie ter sprake, aangezien deze in deze Kamer nog steeds tot de competentie van de Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken behoort.

Om te beginnen enkele overwegingen over de staatsrechtelijke verhoudingen en de plaats van de rechtspraak in onze samenleving. Wanneer de volksvertegenwoordiging of de regering zich een mening vormt en die uitsprekt over individuele rechterlijke uitspraken, is op zichzelf de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechterlijke macht niet reeds daarom in gevaar. Zolang er een zinnig verband is met de eigen wetgevende of bestuurlijke verantwoordelijkheid, is er ook niets op tegen dat die meningen, op kennis van zaken en inzicht gegrond, in een publiek debat aan de orde komen. De kans dat die meningsvorming een meer politiek-inhoudelijke lading krijgt, neemt echter toe wanneer de voorstellen inzake het verlofstelsel bij de Hoge Raad en constitutionele toetsing in geldend recht worden omgezet.

Wat toetsing betreft, is dat nogal voor de hand liggend. In het voorstel-Halsema vindt toetsing gedeconcentreerd plaats, dus ook de kantonrechter is ertoe bevoegd. Dat brengt mee dat zelfs al bij de eerste feitenrechter politiek geladen zaken aan de orde kunnen komen en diens uitspraak publiek opzien zal baren. Uiteindelijk komt dan de hoogste constitutionele rechtspraak in de meeste gevallen terecht bij de Hoge Raad. De benoeming van leden ervan zal van de weeromstuit steeds belangrijker en daarmee politiek geladener worden. De vele juristen die al jaren invoering bepleiten omwille van een soort juridische esthetiek, omdat zoveel Europese staten toetsing kennen of omdat Europa wel mag toetsen -- zelfs de Hoge Raad is inmiddels om deze redenen voor invoering -- zouden zich nog eens moeten afvragen wat men in het Nederland van nu hiermee denkt te bereiken.

Dergelijke in de visie van de CDA-fractie steeds als ongewenst aangemerkte effecten, waar de fractie van de ChristenUnie een slag anders over denkt, lijken minder voor de hand te liggen wanneer een beperkt verlofstelsel wordt ingevoerd. Prof. Kortmann kritiseerde niettemin in zijn afscheidsrede de gebrekkige legitimatie van de met dat stelsel beoogde versterking van de rechtsvormende taak van de Hoge Raad. President Corstens repliceerde met de opmerking: "Feit is dat

de wetgever niet alles kan voorzien en regelen, zodat interpretatie van wetgeving en het doorhakken van onvoorziene knopen door een hoogste rechter nodig is."

Dit antwoord is ten onrechte geruststellend. Ik geef twee voorbeelden. Het in deze Kamer verworpen wetsvoorstel affectieschade werd door de verzekeringsbranche en door de regering verdedigd met het volgende argument: als de wetgever geen grens stelt, zal de rechter affectieschade gaan erkennen en dan veel verder gaan dan de wetgever zou willen. Daarbij verwees men naar de erkenning door de rechter van shockschade als voorbeeld van buitenwettelijke schadevergoeding. Op dit laatste valt af te dingen, maar onmiskenbaar hebben rechters de neiging om in deze letselschadezaken grenzen op te zoeken en in ieder geval lijkt de shockschadezaak een onvoorziene knoop. Volgens sommige cassatieadvocaten is overigens de kans op een grondige behandeling in cassatie nu al groter bij een letselschadegeval dan in een gewoon handelsgeschil, juist vanwege de meer aansprekende aard van de zaak. Helaas heb ik een ervaring in een handelszaak die dat bevestigt.

Dan het tweede voorbeeld. In het arbeidsrecht kennen we al sinds jaar en dag de zogenaamde kantonrechtर्सformule in ontbindingszaken. De vraag is steeds geweest of deze ook geldt voor kennelijk onredelijk ontslagzaken. De Hoge Raad heeft uiteindelijk het positieve antwoord van het Haagse hof op dit punt afgewezen en daarmee ogenschijnlijk afgezien van enige rechtsvorming. Impliciet heeft hij daarmee echter het buitenwettelijk vergoedingssysteem in ontbindingszaken kracht van wet gegeven. Praktisch? Jazeker, maar toch een onvoorziene knoop.

Kortom, er spelen verschillende ogenschijnlijk juridisch-technische ontwikkelingen die wel degelijk gevolgen hebben voor de verhouding tussen de staatsmachten. Gevolgen in de zin dat het evenwicht tussen wetgever en rechterlijke macht verstoord raakt ten nadele van de wetgever, doordat de rechter meer op de stoel van de wetgever, van de politicus komt te zitten, en van de rechter, doordat de wetgever zich meer zal gaan bemoeien met de uitspraken van de rechter en met de samenstelling van de rechterlijke macht. Dan zijn onmiskenbaar de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechtspraak in ons land in het geding. Raken ook het voorliggende wetsvoorstel en de voorziene nieuwe gerechtelijke kaart die onafhankelijkheid en onpartijdigheid? Als de wetgever zich bemoeit met de rechtspraak -- de organisatie, de inrichting en het functioneren daarvan -- zijn de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechterlijke macht op zich niet reeds daarom in gevaar. Uiteindelijk draait het om de checks-and-balances in en van het geheel.

Tegen deze achtergrond maak ik enkele observaties. Zoals in de stukken al aangehaald, heeft het mij zeer verbaasd dat de Raad voor de rechtspraak in strijd met de wet zijn bevoegdheid om tijdelijk appelzaken over te hevelen van het ene hof naar het andere, heeft gebruikt om de

rechterlijke indeling in dit land feitelijk permanent te wijzigen. De omstandigheid dat de Hoge Raad dit niet heeft afgestraft, zoals de minister in de memorie van antwoord vergoelijkend opmerkt, betekent niet dat de handelwijze van de raad constitutioneel door de beugel kon.

Uit de memorie van antwoord blijkt verder dat de rechterlijke organisatie al vooruitloopt op het voorliggende wetsvoorstel en, als ik het goed begrijp, ook al op de herziening van de gerechtelijke kaart waarvoor het wetsvoorstel nog pas in consultatie is gegeven. Natuurlijk is mij bekend dat de Tweede Kamer per motie de gerechtelijke kaart al zo ongeveer heeft ingevuld, maar dan nog is deze houding van de betrokken gerechtshoven ongepast. Datzelfde geldt voor de nog steeds niet ingetrokken richtlijn van een niet in de wet voorziene werkgroep van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en de niet in de wet voorziene presidentenvergadering die rechters de facto verbiedt om zitting te nemen in de Eerste Kamer.

Het bewaken van het evenwicht in de checks-and-balances is geen eenzijdige verplichting van de wetgever. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat de bij de hiervoor genoemde kwesties betrokken rechters zich van die reciprociteit onvoldoende bewust zijn.

Die checks-and-balances kunnen intussen ook sluipenderwijs in het gedrang komen. In een bespreking in Trema van de laatste visitatie wijst redacteur Hermans erop dat een beoordeling van de kwaliteit van de rechtspraak nooit volledig los kan worden gezien van het werkproces waarin een uitspraak tot stand komt en daarmee van de beslissingen die des rechters zijn tijdens dat werkproces. Nu kan men dat op geaggregeerd niveau bekijken, maar als bijvoorbeeld de productie van een gerecht, een kamer of zelfs individuele rechters gemeten worden, heeft dat onvermijdelijk consequenties voor de wijze waarop de rechter zijn werk doet. Is dat verkeerd? Nee, wie ooit heeft geleerd om tijd te schrijven, weet dat dit uiteindelijk leidt tot beter werk, omdat het dwingt tot het maken van keuzes waarbij men belangrijk van onbelangrijk, waarschijnlijk van onwaarschijnlijk en detail van hoofdzaak leert onderscheiden. Wie tijd schrijft, weet echter ook dat dit niet alle aspecten van het werk raakt. Het stellen van normen in termen van efficiency, productie en financiële middelen gekoppeld aan die normen is een vorm van sturing via de inrichting en organisatie van de rechterlijke macht die uiteindelijk ingrijpt op de werkprocessen binnen die rechterlijke macht en daarmee op de uitoefening van het ambt zelf. In sommige stukken wordt van ambtelijke zijde gesuggereerd om in de rechterlijke macht het voorbeeld van de diagnosebehandelcombinaties in de gezondheidszorg te gaan volgen; laat ik daar maar niets meer over zeggen.

Bij de eerdere debatten over de rechterlijke organisatie en bijvoorbeeld rechtsvordering is de reactie van de regering steeds: juist artikel 6 van het EVRM noopt hiertoe, want rechters dienen binnen een redelijke termijn recht te spreken. De

Staat is er niet aan gehouden om onbeperkt middelen ter beschikking te stellen; de rechterlijke macht moet dus tot efficiency worden gemaand. Dat is niet onwaar, maar wel een beperkte invalshoek, zeker als de burger wordt aangeropen. De burger heeft namelijk desiderata die niet allemaal in gelijke mate congrueren. Een burger die voor de strafrechter moet verschijnen, heeft doorgaans niet veel haast, vindt dat zijn zaak voldoende zittingtijd moet krijgen, dat alle getuigen onder ede ter zitting gehoord moeten worden en dat een vonnis uitgebreid gemotiveerd moet zijn. In bestuurszaken mag het allemaal al een stuk sneller, maar ook dan is voldoende aandacht van belang en is iedere beslissing die het bestuur in staat stelt om eventuele gebreken te repareren, een teleurstelling. In civiele zaken willen burgers doorgaans in het begin snel een uitspraak, maar de ervaring leert dat velen aan beginnersenthousiasme leiden en soms door het tijdsverloop meer schikkingsbereidheid ontwikkelen dan aan het begin van de rit.

Tegen die achtergrond is het samenhangende kenmerk van de hiervoor opgesomde voorstellen dat vooral de bestuurlijke en organisatorische invalshoek leidend is. Er wordt gedacht en gewerkt vanuit de bestaande situatie en niet aan de hand van het antwoord op de vraag: hoe zou idealiter de rechtsbedeling in dit land er over vijf jaar uit moeten zien en is dat dan een bestel dat enkele decennia mee kan? Collega Haubrich refereerde hier ook al aan. Ik geef enkele voorbeelden.

Over gewenste specialisatie in de rechterlijke macht worden in de stukken bij het voorliggende wetsvoorstel verscheidene terreinen genoemd waarop die specialisatie van belang is. Het betreft echter allemaal voorbeelden van al langer bestaande specialisaties. In een artikel in het Nederlands Juristenblad van februari jongstleden bespreekt professor Barendrecht de uitdaging van de kostendekkende griffierechten -- collega Haubrich refereerde daar al aan -- maar dan vanuit een volstrekt ander perspectief dan het perspectief van de regering in zowel de voorstellen op dat punt als in de voorstellen die nu voorliggen. Zich beperkend tot de civiele rechtspraak wijst hij zo'n zes terreinen aan waarop vormen van specialisatie of concentratie wenselijk en denkbaar zijn. Wie die voorbeelden langsloopt, ziet dat de ene specialisatie nog wel degelijk gedeconcentreerd optreden van rechters vraagt -- bijvoorbeeld consumentenzaken - en dat een andere specialisatie heel goed op een of enkele plekken in het land kan plaatsvinden, bijvoorbeeld geschillen tussen in enigerlei vorm samenwerkende ondernemers. Hetzelfde is heel goed denkbaar ten aanzien van het straf- en bestuursrecht. Als wij ons eens vanuit de burger en vanuit de materie van de geschillen een voorstelling maken van een optimale inrichting van de rechtsbedeling, kan dat de weg vrijmaken voor nieuwe ideeën over de passende bestuursvorm bij die rechtsbedeling. Misschien moeten we dat bestuur bijvoorbeeld veel meer loskoppelen van territoria. Tegelijk heeft een dergelijk vanuit de rechtsbedeling gekozen concept consequenties voor de visie op de loopbaan van een rechter, op

mobiliteit -- zowel geografisch als qua terreinen van het recht -- en op de bijpassende scholingseisen.

Het andere voorbeeld betreft de kantonrechtspraak. Ook uit eigen ervaring kan ik zeggen dat verruiming van de kantonrechtspraak zeer aan te bevelen is, ook al vermindert daardoor het debiet van de advocatuur. Het voorstel voor de Evaluatiewet modernisering rechterlijke macht lijkt deze gedachte in praktijk te gaan brengen door verhoging van de competentiegrens. Tegelijk wordt de sector kanton als zelfstandige, door de wet erkende organisatorische eenheid echter opgeheven. Tegelijk ook wil het wetsvoorstel in kantonzaken meervoudige rechtspraak openstellen.

Structuur en cultuur hangen met elkaar samen. Het is minstens onwaarschijnlijk dat de cultuur van de kantonrechtspraak in stand kan blijven als van de ene op de andere dag de structuur van de sector civiel van de rechtbank het kader wordt waarin kantonrechters moeten werken. Niet voor niets adviseerde de commissie-Deetman om de sector na verruiming van de competentiegrens minstens drie jaar in stand te houden. Wie de rechtspraktijk kent, weet dat sfeer, stijl, werkwijze en houding tegenover justitiabelen en advocaten wezenlijk verschillen. Als de regering serieus meent dat de kantoncultuur tot delen van de rechtspraak van de sector civiel moet worden uitgebreid, vergt dat ten minste een geruime overgangstijd -- langer dan die drie jaar van de commissie-Deetman -- waarin ook bestuurlijk en organisatorisch de sector de kans krijgt om die positie te verwerven. Vanzelfsprekend realiseer ik mij dat dit geen eenvoudige opgave is. Verkleining van de sectoren civiel in de bestaande rechtbanken kan immers leiden tot een te smal debiet. Dat probleem kan echter alleen worden opgelost door eerst te bepalen hoe een optimale rechtsbedeling er straks uit moet zien.

Bij wijze van voorbeeld van louter bestuurlijk denken noem ik de gang van zaken rond de voorziene rechtbank Oost-Nederland. Dit wangedrocht is typerend voor de dominantie van de bestuurlijk-organisatorische invalshoek in het proces tot dusver. Enkele gerechtsbesturen zien een voor hen onwelgevallige bui hangen, verscheidene burgemeesters roeren zich en zie daar: Almelo, Zwolle en Arnhem aanvaarden de vlucht naar voren: zij willen wel fuseren op bestuurlijk niveau tot een rechtbank Oost-Nederland! Over afstand tussen bestuur en werkvloer gesproken!

Tot slot: het wetsvoorstel voorziet in strijd met het advies van de commissie-Deetman in opheffing van het sectormodel, kennelijk om daarmee de weg te openen voor de eveneens voorgestelde verdere integratie van besturen. Straks worden besturen van drie personen benoemd, van wie er twee benoemd kunnen worden in meer dan een gerechtsbestuur; alleen de president niet. Naar de letter van de wet kunnen er straks, na invoering van de gerechtelijke kaart, tien presidenten zijn en twee personen die in alle gerechtsbesturen zitting hebben. Besturen wordt namelijk, zo zegt de memorie van antwoord, nog belangrijker dan beheren.

De positie van de Raad voor de rechtspraak wordt in deze constellatie vanzelfsprekend versterkt. Was de instelling ervan vooral bedoeld als buffer tussen politiek en werkvloer, de kans is groot dat de raad zich in toenemende mate als budgettair-bestuurlijk instrument zal moeten gedragen. Wie de doelen ziet die de raad zelf noemt in de Agenda voor 2011-2014, kan daarin al die rol ontwaren. De rechtspraak draagt, aldus dat jaarplan, ten eerste bij aan versterking van de rechtstaat, ten tweede aan versterking van de kernwaarden en sluit ten derde aan bij de behoeften in de samenleving; ten vierde implementeert de rechtspraak de gerechtelijke kaart en ten vijfde professionaliseert de rechtspraak organisatie en bedrijfsvoering. De beide eerstgenoemde doelen zijn nogal wiesdes, zou ik denken. Het derde doel staat eveneens in het teken van sneller, goedkoper, efficiënter. Het vierde en vijfde doel behoeven geen toelichting. De commissie-Deetman merkte nog op dat de raad na de opbouwfase wel weer terug kon naar de startformatie van 115 fte. In het Jaarverslag 2009 en in de Agenda 2011-2014 heb ik geen cijfers op dit punt aangetroffen, maar de doelen vier en vijf zullen in de praktijk wel juist meer formatie vragen.

Voorzitter. Wie tegen deze achtergrond voorts bedenkt dat veel zaken vandaag de dag al in belangrijke mate door niet-rechters schriftelijk worden afgedaan -- in een aantal gevallen met alleen een steekproefsgewijze controle door een rechter -- bekruipt het gevoel dat zo via de bestuurlijk-organisatorische band de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechtspraak in het geding komen. En uiteindelijk wordt ook het vertrouwen van de burger in de rechtspraak niet bepaald doordat de rechterlijke organisatie als een goed geoliede overheidsmachine loopt, maar door een passende rechtsbedeling door rechters die burgers het gevoel weten te geven dat zij weten waarover ze praten en een verstandige beslissing nemen, ook al is men het er niet mee eens.

Dit, voorzitter, brengt mij tot het voorstel dat ik de minister zou willen doen. Zou het niet verstandig zijn een staatscommissie in te stellen die breed is samengesteld, dus met een volstreekte minderheid aan zittende bestuurders, en daardoor draagvlak te creëren voor een samenhangend voorstel voor de inrichting van de rechtspraak langs lijnen zoals hiervoor geschetst: een optimale rechtsbedeling die de komende decennia mee kan, waarbij de organisatie en inrichting van het bestuur worden aangepast aan die rechtsbedeling? Zo'n commissie -- vooral met mensen die van buiten naar binnen kijken -- zou dan zes maanden de tijd gegeven kunnen worden -- langer moet niet nodig zijn -- om aan de hand van het voorliggende materiaal tot een werkbaar plan te komen. Parallel daaraan zou het voorliggende wetsvoorstel kunnen blijven rusten of zou de minister alleen de hoogst noodzakelijke bepalingen in kunnen voeren, in ieder geval niet de schrapping van de sector kanton, niet de schrapping van de sectorbestuursleden en niet de beperking van het aantal bestuurders, respectievelijk de personele unies.

Ik realiseer mij dat dit een vergaand voorstel is, maar het is ingegeven door grote zorg over de gecombineerde effecten op de rechtspraak in ons land van wat nu voorligt en zich aandient. Ik weet dat er geen protestdemonstraties zijn geweest van massa's rechters -- er zijn er overigens maar zo'n 2200 die ons land op de rails van de rechtstaat houden -- maar dat is geen bewijs van de hartelijke instemming met de wetsvoorstellen die nu voorliggen of in de pijplijn zitten. Tegelijk zien wij in de evaluatie van de commissie-Deetman én in de signalen die wij als Kamer hebben ontvangen én wat in tijdschriften uit de rechterlijke macht en wetenschap wordt vernomen een bevestiging van die zorg.

Mijnheer de voorzitter! In zijn dialoog met Cebes en Simmias spreekt Socrates in relatie tot zijn snel naderende dood over de scheiding van lichaam en geest. Socrates ziet het leven als een permanent gevecht van de geest om de heerschappij over het lichaam dat eindigt in de dood; op dat moment leeft de geest in de gedaante van de ziel verder in het ondermaanse. In menig christelijke filosofie gaat het daarentegen juist om bezielde leven. En in onze maatschappelijke verantwoordelijkheid gaat het ons dan ook om bezielde rechtspraak. Want zonder bezielde rechtspraak komt de democratische rechtstaat toe aan een zwanenzang en dat zou zelfs Socrates haar niet toewensen.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Mijnheer de voorzitter. Ik heb met instemming naar de twee vorige sprekers geluisterd. De tijd om in deze Kamer iets naar voren te brengen, is beperkt en ik had nog zoveel andere dingen willen zeggen. Die zijn echter voor een deel al naar voren gebracht door deze twee sprekers.

Dit wetsvoorstel behandelt globaal genomen drie totaal verschillende onderwerpen. Met de codificatie van het klachtrecht is de SP het helemaal eens. Bij de verhoging van de competentiegrens voor de kantonrechtspraak leggen wij ons schoorvoetend en onder voorwaarden neer. Wij maken ons namelijk grote zorgen over de uitvoering en dat heeft te maken met theorie en praktijk. Tegen het derde onderwerp hebben wij forse bedenkingen en dat betreft de uitbreiding van de bestuurlijke bevoegdheden van de Raad voor de rechtspraak.

Ik begin met de kantonzaken. Er bestaat grote maatschappelijke tevredenheid over de aanpak van de kantonrechters. Het enige wezenlijke formele verschil tussen een kantonzaak en een handelszaak is de verplichte vertegenwoordiging door een advocaat. Juist het feit dat beide of een van de partijen geen advocaat heeft, heeft de kantonrechter tot zijn "eigen" werkwijze gebracht. Het aanvankelijke idee bij procederen zonder advocaat moet geweest zijn dat het om kleine belangen ging. Dat is echter al lang niet meer zo. Bij ontbinding van een arbeidsovereenkomst staan grote belangen op het spel. Er bestaat in de samenleving tevredenheid

over de oplossing die de kantonrechters met elkaar voor deze procedures hebben bedacht. Althans, degenen die ontevreden zijn hebben nog niks beters bedacht of kunnen regelen. Er zou dus, theoretisch, geen bezwaar tegen verhoging van de competentiegrens moeten zijn. Maar er zijn op dit moment zowel rechtstheoretische als praktische bezwaren. De zo geroemde werkwijze van de kantonrechters is niet alleen informeler maar ook actiever, en daar wringt hem de schoen. Er zijn veel aspecten van de kantonrechtspraak die wellicht onder druk komen te staan door de verhoging van de competentiegrens zoals de samenvoeging met de handelssector met het gevaar van verlies van de "eigen cultuur", het loslaten van de eis dat een kantonrechter ervaren en allround is en het gevaar dat kantonrechters zullen moeten rouleren. Deze en nog een aantal andere effecten die de eigenheid van de kantonrechtspraak bedreigen, zijn breed uitgemeten, zowel in de vakpers als in de parlementaire behandeling tot nu toe. In de schriftelijke gedachtewisseling heeft de minister geruststellende, sussende geluiden laten horen die niet echt overtuigen. Daarnaast is het een buitengewoon ongelukkige samenloop van wetgevingsactiviteiten dat juist nu wordt of zal worden getornd aan een goede rechtsbedeling en rechtszekerheid voor de burger. Door bezuinigingen op de rechtsbijstand zullen steeds meer mensen zich verplicht voelen een rechtsbijstandsverzekering af te sluiten. De verhoging van de competentiegrens mag er niet toe leiden dat mensen geen toegang tot een advocaat hebben omdat het niet meer verplicht is. Hoe ziet de minister dit? De rechtsbijstandsverzekering zal duurder worden omdat er vaker een beroep op wordt gedaan. En dat naast het reeds verhoogde en nog veel verder te verhogen griffierecht.

Naast het kostenaspect speelt de kwaliteit van de rechtsbijstandverlening door gemachtigden van een verzekeringsmaatschappij een belangrijke rol. Een oplossing hiervoor zou gevonden kunnen worden in een deugdelijke regulering. Advocaten zijn onderworpen aan gedragsregels en tuchtrecht, opleidingseisen en permanente educatie; zij moeten een derdengeldstichting en een beroepsaansprakelijkheidsverzekering hebben. Nu het de bedoeling van het kabinet is dat mensen bij de kantonrechter vaker met een procesgemachtigde van een rechtsbijstandverzekeraar in zee zullen gaan, zal onzes inziens ook deze beroepsgroep deugdelijk gereguleerd moeten worden. Dit is bepaald geen overbodige luxe. Eigen ervaring laat zien dat, zodra het in een procedure echt moeilijk wordt, ofwel de procesgemachtigde van de verzekeringsmaatschappij zich uit eigen beweging terugtrekt, of de rechter de betrokken partij moet adviseren zich van de bijstand van een advocaat te verzekeren. Dit kan overigens worden opgevat als zijnde in strijd met de lijdelijkheid, maar daar kom ik nog op. Ik verwijs hier nog naar het advies van de vereniging van incasso- en procesadvocaten van 6 december 2010 en uiteraard naar de motie Van Vroonhoven-Kok/Heerts. De vorige minister was het met die motie eens en ik ga ervan uit dat zijn opvolger zich aan dat standpunt gebonden voelt.

De vraag is echter op welke termijn deze minister met een regeling gaat komen en wat deze zal inhouden. Graag enige duidelijkheid daarover.

Ik kom nu op het rechtstheoretische aspect, een aspect dat voor zover mij bekend nog door niemand is aangesneden. Dat betreft het leerstuk van de lijdelijkheid van de rechter en de procesautonomie van partijen. Hoewel een aantal schrijvers na de eeuwwisseling heeft gepleit voor een actieve rechter, die niet alleen regie voert maar ook actief zoekt naar de achterliggende oorzaken van het conflict en zo nodig naar de materiële waarheid -- ik refereer aan de commissie Asser-Groen-Vranken -- is dat in de handelskamers van de rechtbanken nog zeker geen gemeengoed. Het regie voeren heeft de wetgever opgelost door in artikel 20 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering op te nemen dat de rechter, zo nodig ambtshalve, maatregelen treft om onredelijke vertraging te voorkomen. Daarmee is het beginsel van lijdelijkheid en partijautonomie nog niet van de baan. En juist daar zit een groot probleem als partijen zonder advocaat procederen of erger nog, als slechts één partij een advocaat heeft.

R.W.J. Crommelin schreef in 2007: "Het staat verweerder vrij om te bepalen in hoeverre hij zich verdedigt. ... Dat de verweerder zijn kansen om te winnen beperkt, moet de rechter respecteren." Hoewel deze en andere wetenschappers erop wijzen dat de vraag gesteld kan worden of lijdelijkheid en partijautonomie in beginsel nog wel als geldend kunnen worden aangemerkt, zie onder andere Van Dijk, 2004, speelt dit beginsel in de praktijk van de handelskamers zeker een nog veel grotere rol dan bij de kantonrechtersaanpak. Ik denk dat ieder weldenkend mens het wenselijk vindt dat de kantonrechter, in een zaak waarin eiser met een goede advocaat €24.000 vordert en gedaagde geen advocaat heeft, ervoor zorgt dat de gedaagde niet door onervarenheid en onkundigheid een zaak verliest waarvan duidelijk is dat hij die zou moeten winnen. Dat vereist bijzondere vaardigheden, wijsheid en een actieve opstelling van de kantonrechter. Als de aanpak van de handelsrechter de overhand krijgt, en die signalen zijn er nu al overduidelijk, dan mag de kantonrechter de partij die geen rechtsbijstand heeft niet op de goede weg helpen vanwege strijd met zijn lijdelijkheid en de procesautonomie van partijen. Waar blijft dan de equality of arms? Ziet de minister dit ook zo? En zo ja, wat gaat hij daaraan doen? Het is immers de plicht van een advocaat om de belangen van zijn cliënt zo goed mogelijk te behartigen. Als de rechter de helpende hand uitsteekt naar de partij zonder advocaat, of met een slechte advocaat -- want dat komt helaas ook voor -- kan de advocaat van de andere partij zich gedwongen voelen deze rechter te wraken. Door een al te actieve opstelling verliest de rechter immers zijn onpartijdigheid, zou de stelling kunnen zijn. Hoe denkt de minister dit dilemma op te lossen? Zou het begrip procedurele rechtvaardigheid hierbij uitkomst kunnen bieden?

Het hier gesignaleerde dilemma heb ik noch in de vakpers noch in de parlementaire behandeling

tot nu toe in deze termen besproken gezien. Er rust een soort taboe op. Niemand zegt hardop dat de kantonrechter, als de rechtvaardigheid dat eist, niet lijdelijk is, maar iedereen weet het.

Ik vat dit deel van mijn betoog samen. De SP-fractie formuleert de volgende voorwaarden om te kunnen instemmen met de uitbreiding van de competentiegrens van de kantonrechter.

1. Wij achten het een noodzakelijke voorwaarde om de kantonrechter herkenbaar voor het publiek en met behoud van de specifieke kantonrechtswerkwijze te laten voortbestaan, dat de sector kanton de komende drie jaar blijft bestaan, zodat een kantonrechter deel uitmaakt van het gerechtshof, zolang dat er in deze vorm nog is, maar daar kom ik nog op. Hoe denkt de minister daarover? Zo nodig overwegen wij, hierover een motie in te dienen.

2. Voor het behoud van de kantonrechtswerkwijze is ook een duidelijk groen licht nodig voor een actieve opstelling van de kantonrechter en een uitspraak dat lijdelijkheid en partijautonomie als beginsel niet meer van deze tijd zijn. Ik wijs ook nog op de regelmatig voorkomende uitspraken van gerechtshoven en de Hoge Raad, inhoudende dat de rechtbank of het hof buiten de grenzen van de rechtsstrijd van partijen is getreden. Laatstelijk nog in de uitspraak van de Hoge Raad van 1 april 2011, UN BP1474. Nu dit beginsel niet in de wet is vastgelegd, staat het de wetgever vrij om hierover een helder standpunt in te nemen.

3. Op korte termijn moet uitvoering worden gegeven aan de motie-Van Vroonhoven-Kok/Heerts over de regulering van het beroep van procesgemachtigde.

Ik kom nu op ons grootste probleem, in de memorie van toelichting genoemd: Samenwerking en schaalgrootte, hoofdplaatsen en nevenlocaties en ressortelijke herindeling. Mijn fractie kan de aanpak van het kabinet in dezen in het geheel niet volgen. Er is een schaalgrootteprobleem, waardoor niet voldoende gespecialiseerd kan worden. De sectoren bestuursrecht worden te klein om er in elke rechtbank een aan te houden. De oplossing luidt: geef de Raad voor de rechtspraak meer bevoegdheden en hef een gerechtshof op. Ondertussen is er een wetsvoorstel in consultatie dat de gehele rechterlijke kaart op zijn kop zet. Dat voorstel is nog niet eens ingediend bij de Tweede Kamer. Dat maakt het in onze visie volstrekt irreal om er alvast op vooruit te lopen. Dat doet de Raad voor de rechtspraak zelf echter al volop. Ik lees in Novum, het tijdschrift voor de rechtspraak, het nummer van oktober/november 2010: "De herziening van de gerechtelijke kaart is een feit." In nummer 4, 2011, van Trema, het tijdschrift voor de rechterlijke macht: "De rechtspraak staat de komende jaren voor een drastische reorganisatie." Verderop in hetzelfde artikel staat: "De Raad heeft anders geadviseerd dan de politiek heeft besloten."

Ik wil mijn ergernis over de gang van zaken niet onder stoelen of banken steken. De politiek heeft nog niets besloten. Sterker nog, de politiek heeft nog geen gelegenheid gehad om zich over enige herziening van de gerechtelijke kaart te

buigen omdat er nog geen wetsvoorstel bij de Tweede Kamer is ingediend. Desondanks is de reorganisatie al in volle gang en zal straks tegen de Kamer worden gezegd: we kunnen niet meer terug, we hebben het allemaal al op de rails. De Raad voor de rechtspraak koerst af op het voor een voldongen feit stellen van de wetgever, dit alles op basis van een een-tweetje tussen de vorige minister en een klein clubje uit de vorige Tweede Kamer tijdens een algemeen overleg. Dit vreet aan het democratisch bestel. Overigens laat de minister zich ook niet onbetuigd, door in de Tweede Kamer te stellen dat de competentiegrens voor de kantonrechter per 1 juli aanstaande zal worden verhoogd.

Van heel andere orde, maar net zo ernstig, is het dat aan de beoogde reorganisatie geen deugdelijk onderzoek ten grondslag ligt. En voor zover er wel onderzoek is gedaan, ik noem het onderzoek van april 2007, "Rechtspraak, Productiviteit in Perspectief" van het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Raad voor de rechtspraak, spelen dit onderzoek en de uitkomsten daarvan geen enkele rol in de reorganisatieplannen, integendeel. De vaststelling dat de omvang van de rechtbank ertoe doet wat betreft de productiviteit en dat deze tussen de 200 en 500 fte ligt, wordt in de plannen volkomen genegeerd. Behalve Den Bosch/Eindhoven zijn alle geplande rechtbanken groter dan 500 fte, tot meer dan het dubbele. Overigens komt ook de visitatiecommissie tot de conclusie dat kleine gerechten niet slechter presteren dan grote. Dat staat in het rapport van de visitatiecommissie uit 2010. Hoe verklaart de staatssecretaris de plannen om tot 10 rechtbanken over te gaan, geheel in strijd met de resultaten van dit onderzoek?

De SP zou zich, op basis van gezond verstand, de volgende aanpak kunnen voorstellen: de ene rechtbank is te klein, de andere te groot; we doen onderzoek naar de ideale schaalgrootte. Dat is gedaan, maar het is genegeerd. Dat leidt tot een behoefte aan een x-aantal rechtbanken. Vervolgens zetten we de criteria op een rijtje op grond waarvan we deze rechtbanken verdelen over het land, te denken valt aan reisafstand, de Raad voor de rechtspraak noemt dat toegankelijkheid. Daarnaast noemt de Raad voor de rechtspraak kwaliteit en doelmatigheid. Mooi, maar ook kan bijvoorbeeld de vraag gesteld worden of een provinciehoofdstad niet per definitie een rechtbank behoort te hebben. Hoe denkt de minister daarover?

In deze ideale rechtbank moet het hele basispakket kunnen worden aangeboden, want het recht moet dicht bij de burger. Dan moeten we nog de zaken die te weinig voorkomen of te omvangrijk of ingewikkeld zijn om op iedere rechtbank te behandelen, concentreren bij bepaalde rechtbanken. De NVvR heeft een aantal exercities gedaan, waaronder de samenstelling van een basispakket, maar van dit moois zien we hier niets terug. Wat vindt de minister hiervan? We moeten nu goedvinden dat er alvast een gerechtshof wordt opgeheven en dat de Raad voor de rechtspraak de bevoegdheid krijgt om besturen van gerechten op te dragen om bepaalde taken gezamenlijk uit te voeren en om nevenlocaties aan te wijzen of

bestaande nevenlocaties te sluiten. Op basis waarvan wordt dit soort beslissingen dan genomen? Wat is het ultieme doel van dit wetsvoorstel? Wat kan er niet wachten op het toekomstige wetsvoorstel herziening gerechtelijke kaart? Kunnen we bij dat wetsvoorstel een visie op rechtspraak in Nederland tegemoet zien? Kan de Minister nu reeds aangeven aan welke verplichte samenwerkingsverbanden wordt gedacht? En wat gaat het kosten als later blijkt dat, met het oog op de nieuwe gerechtelijke kaart toch een ander samenwerkingsverband de voorkeur verdient? Of is de verwachting dat er dan helemaal geen samenwerking meer nodig is? Is deze bevoegdheid eigenlijk nog wel nodig als de gerechtelijke kaart is herzien? Veel vragen, waarop waarschijnlijk moeilijk een antwoord te geven is. Wij dagen de minister echter uit om een poging te wagen!

De SP-fractie juicht het toe dat de rechterlijke macht eindelijk werk wil maken van specialisatie. Het heeft lang geduurd; een rechter moet immers overal kaas van hebben gegeten, maar de gespecialiseerde advocatuur brengt de rechter soms in verlegenheid. En dat mag niet gebeuren. De vraag is, of dit wetsvoorstel nodig is om behandeling van zaken die specialistische kennis en ervaring vereisen bij bepaalde rechtbanken te concentreren, in afwachting van de herziening van de gerechtelijke kaart. Er zijn meerdere andere mogelijkheden, bijvoorbeeld een apart wetsvoorstel met betrekking tot de relatieve competentie, zoals recentelijk op het gebied van de kinderonvoering. Ook zonder wetswijziging kunnen ambulante kamers worden samengesteld voor de behandeling van bepaalde zaken. Zoals de vliegende brigade ook het land doorreisde om achterstanden in handelszaken weg te werken, zo zullen ook de gespecialiseerde rechters die tezamen een gespecialiseerde kamer vormen, zich kunnen verplaatsen naar de rechtbank waar de zaak is aangebracht. Alle rechters zijn immers rechterplaatsvervanger in alle andere rechtbanken. Gezeul met mensen en dossiers moge duur zijn, maar het gaat vandaag om een tijdelijke oplossing in afwachting van de herziening van de gerechtelijke kaart. Daarvoor is wel samenwerking tussen rechtbanken nodig. Van den Emster, Van Amelsfoort-van der Kam en Van Dijk schrijven namens de Raad voor de rechtspraak dat samenwerking op vrijwillige basis niet is gerealiseerd. De memorie van toelichting stelt dat "de rechtspraak" zelf heeft aanbevolen om tot vormen van verplichte samenwerking te komen. Wie is in dit verband "de rechtspraak"? Duidelijk de raad, maar ook de NVvR vertegenwoordigt "de rechtspraak" in mijn ogen.

Het rapport van de commissie-Van der Winkel komt tot de conclusie dat samenwerking nodig is en alle presidenten verklaren zich daartoe bereid. De uitvoering stuitte echter op problemen en is niet gerealiseerd. Dat lijkt nochtans geen reden om dit wetsvoorstel aan te nemen. Denkbaar is dat inmiddels, onder druk van het hier voorgestelde alternatief, wel degelijk een goede samenwerking van de grond kan komen. Bij de behandeling van de herziening van de gerechtelijke

kaart kan dan geprofiteerd worden van de ervaringen die zijn opgedaan met samenwerking ten behoeve van specialisatie en kan alsnog gezien worden of er een wettelijke regeling moet komen met betrekking tot de relatieve competentie in bepaalde soorten zaken. Inmiddels is dan misschien ook duidelijker geworden in welke zaken concentratie nodig is en welke zaken in iedere rechtbank moeten worden aangeboden. Is de minister het daarmee eens en zo nee, waarom niet? Waarom kan niet met een wettelijke regeling gewacht worden tot de gerechtelijke kaart is herzien? En waarom denkt de minister dat experimenteren op basis van vrijwilligheid, met dit wetsvoorstel als stok achter de deur, niet zal lukken? Is de minister het met ons eens dat een regeling die draagvlak heeft onder degenen die haar moeten toepassen, de voorkeur verdient?

Wat het kabinet en de raad vinden van het voorstel van de NVvR met betrekking tot het basispakket blijft nog geheim. Ook dit hangt nauw samen met hoe de gerechtelijke kaart eruit zal komen te zien. Wel lezen wij alvast in genoemd artikel in Trema dat besloten zou kunnen worden op bepaalde locaties geen kantonzaken meer te behandelen. Dit nu, voorzitter, gaat rechtstreeks in tegen de wensen van de Tweede Kamer met betrekking tot de kantonrechtspraak. Is de minister het met ons eens dat het aan de wetgever is en niet aan de Raad voor de rechtspraak om te bepalen waar het basispakket aan rechtspraak moet worden aangeboden?

Dit brengt mij op de voorgestelde tussenmodaliteit met betrekking tot de relatieve competentie. Brengen de artikelen 46a en 62a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geen wijziging in de relatieve competentie -- zaken worden immers aangebracht bij de relatief competente rechtbank -- de artikelen 108a en 268a doen dat wel, en wel bij algemene maatregel van bestuur. Aangenomen mag worden dat dit gegeven op de site van de oorspronkelijk bevoegde rechtbank wordt vermeld. Een snelle blik op diverse sites leert mij echter dat deze, hoewel onlangs vernieuwd, vaak nog gebrekkig zijn. Wil een advocaat weten waar hij stukken moet indienen en wat de openingstijden van de griffies zijn, dan constateer ik dat openingstijden van griffies meestal niet staan vermeld, dat niet duidelijk is of kantongerechten, nevenlocaties of nevenzittingsplaatsen een griffie hebben et cetera. Ook hier geldt dat deze maatregel tijdelijk zou zijn in afwachting van de herziening van de gerechtelijke kaart. Mijn fractie ziet er de noodzaak niet van in, evenmin als van het verplichtstellen van de bevoegdheid tot samenwerking. Als tijdelijke maatregelen kunnen rechters zich verplaatsen. Graag een reactie.

Voorzitter, naast de hier behandelde onderwerpen zijn er nog een aantal bezwaren tegen de thans voorgesteld wijzigingen van de wet RO en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Anderen hebben die gelukkig ook al behandeld. Het voornaamste bezwaar is dat de noodzaak van de voorgestelde herzieningen in afwachting van de herziening van de gerechtelijke kaart, die nog in de

consultatiefase is, niet wordt ingezien en dat deze deels tijdelijke maatregelen ook niet wenselijk worden geacht, omdat zij te veel samenhangen met dat toekomstige wetsvoorstel en daarop ook te veel vooruitlopen. Als wij dit voorstel aannemen, gaat de Raad voor de rechtspraak voortvarend aan de slag om de voorgestane reorganisatie naar tien megarechtbanken vorm te geven, nog voordat daarvoor een wettelijke basis is gecreëerd. Dat mag, naar het voorlopige oordeel van mijn fractie, niet gebeuren. Graag het oordeel van de minister daarover.

Om toch nog positief te eindigen, heb ik nog een aantal tips om naast degelijk onderzoek naar een goede verdeling van rechtbanken over het land op basis van de wenselijke schaalgrootte van 200-500 fte (dat hebben we al) en onderzoek naar de vraag welke zaken waar dienen te worden aangeboden, op een aantal terreinen een efficiëntere werkwijze te introduceren.

Schaf de dagvaardingsprocedure af. 40 jaar verzoekschriftprocedure in echtscheidingszaken heeft aangetoond dat dagvaarden geen enkele meerwaarde heeft. Dan hoeft de leeftijd van de gerechtsdeurwaarders ook niet omhoog, want dan hebben we er genoeg onder de 65 jaar. Ook de Raad voor rechtsbijstand suggereert dit in zijn inbreng in de hoorzitting van 3 maart 2011.

Introduceer eindelijk de administratieve echtscheiding.

Schaf de procedure tot voornaamswijziging af. Wie zich anders wil noemen, prima, laat de rechter daarbuiten.

Maak nu snel werk van een snelle procedure voor eenvoudige handelsgeschillen zoals die er in Europa al wel is. (Zie ook het SER-advies van 1 maart 2011 en van de Raad voor rechtsbijstand.)

Probeer weer eens de forfaitaire kinderalimentatie langs de rechterlijke macht te loodsen en laat er een bezinning op gang komen over de zogenaamde Trema-normen voor alimentatie. Is dat echt wel rechterswerk?

Laat nu snel een professioneel onderzoek doen naar de prijs van de "producten" van de rechtspraak. Ik zeg dat tussen aanhalingstekens, zoals u begrijpt. De in allerijl door de Last Minute Commissie opgestelde zogenaamde Lamicie-normen hebben hun beste tijd gehad.

Maak op basis daarvan een einde aan financiering met een, uit een oogpunt van kwaliteit, perverse prikkel: target niet gehaald, minder zaken kunnen afhandelen? Dan volgend jaar nog minder rechters, dus is er maar één oplossing: afraffelen die zaken. Bedenk iets beters.

Denk eens na over een "multi-door courthouse", schifting aan de poort. De ene zaak wordt naar een mediator gestuurd, een andere naar een accountant of belastingspecialist en de derde naar de rechter. De Raad voor rechtsbijstand suggereert in het boven aangehaalde advies een menukaart. Wij bedoelen, denk ik, hetzelfde.

Stap ten slotte af van het stokpaardje van het rouleersysteem. De Raad voor de rechtspraak stelt wel dat de rouleertermijn langer wordt. Hoe lang? Wie bepaalt dat? Ieder gerecht afzonderlijk? Laat rechters die zich kiplekker voelen in een sector

en niet vastroesten of anderszins disfunctioneren, daar lekker zitten. Met steeds weer van sector veranderen, gaat veel kostbare ervaring en energie verloren.

Samenvattend in de woorden van professor Maurits Barendrecht, die al twee keer eerder is genoemd: "In plaats van als een moederkloek op het oude rammelende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering te blijven zitten, zou de rol van het ministerie echt faciliterend moeten zijn."

Voorzitter. Ik zou met deze minister graag nog een pittige woordenwisseling willen hebben over de kostendekkende griffierechten, de minimumstraffen, en de vele andere signalen die dit kabinet meent te moeten uitzenden over het functioneren van de rechterlijke macht, een soft clubje dat bij de les gehouden moet worden. Rechtspraak is een luxe artikel, wie per se naar de rechter wil, moet dat maar zelf betalen. Het spijt mij zeer dat de tijd het niet toelaat.

Wij zijn buitengewoon benieuwd naar de reactie van de minister.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Vandaag behandelen wij wetsvoorstel 32021, de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie. Wij behandelen tevens wetsvoorstel 32562, dat op zijn beurt weer een wijziging van die evaluatiewet en enkele wetstechnische aanpassingen van de Wet op de rechterlijke organisatie bevat. Aangezien het laatstgenoemde wetsvoorstel slechts een kleine aanpassing van wetsvoorstel 32021 betekent, zal ik in het debat van vandaag namens de VVD-fractie met name aandacht besteden aan de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie.

Eind januari ontvingen wij de memorie van antwoord van 21 januari 2011 naar aanleiding van onze vragen over het wetsvoorstel in het voorlopig verslag. In de vaste Kamercommissie voor Justitie is vervolgens besloten om, met het oog op verschillende andere ontwikkelingen op het terrein van de rechterlijke organisatie en de toegang van de burger tot de rechter, ook aan die ontwikkelingen tijdens het debat aandacht te besteden. Die beslissing is genomen nadat eerst het voorstel daartoe in alle fracties was besproken. De overweging daarbij was en is dat de inrichting en de toegankelijkheid van de rechterlijke macht van dusdanig cruciaal belang is in ons democratisch staatsbestel -- ik zal het één keer zeggen: in onze rechtsstaat -- dat het de verantwoordelijkheid is van de medewetgever, in dit geval de Eerste Kamer, om tijdig een overzicht te hebben van, inzicht te hebben in en opvattingen uit te spreken over de samenhang van voorstellen en de richting waarin zich de ontwikkelingen begeven. Nadrukkelijk is in de vaste Kamercommissie uitgesproken dat voorkomen moet worden dat we, na bijvoorbeeld een tijdsverloop van vijf jaar, terugkijken en vervolgens constateren dat het eindresultaat of voorlopige eindresultaat van een wetgevingsproces waarbij wetsvoorstellen steeds afzonderlijk en niet of in ieder geval niet in voldoende mate in samenhang zijn beoordeeld, de

in ons staatsbestel onontbeerlijke waarborg van een onafhankelijke, kwalitatief goede en toegankelijke rechterlijke macht die gericht is op de samenleving, eerder kwaad dan goed heeft gedaan.

Het is met het oog hierop dat ik namens de VVD-fractie in het debat van vandaag ook enige aandacht besteed aan het op 16 februari jongstleden in consultatie gegeven voorstel tot herziening van de gerechtelijke kaart en het op 31 maart jongstleden in consultatie gegeven voorstel voor kostendekkende griffierechten. Ik zal eerst echter het voorliggende wetsvoorstel aan de orde stellen.

Mijn opmerkingen over het wetsvoorstel betreffen de volgende onderwerpen. Het eerste is het aanwijzen van nevenlocaties door de Raad voor de rechtspraak; hieraan is door anderen al eerder aandacht besteed. Het tweede is het deelnemen door leden van een gerechtshof in een ander gerechtshof; ook dat is reeds aan de orde geweest. Het derde is het afschaffen van de sector kanton, waarover door alle woordvoerders tot nu toe is gesproken. Het vierde is de positie van de Raad voor de rechtspraak; ook dat is geen nieuw onderwerp in het debat van vandaag. Het voorliggende wetsvoorstel en de voorstellen tot herinrichting van de gerechtelijke kaart blijken in sterke mate verweven. Ik zal mij dan ook vooroorloven om, waar dit aan de orde is, die voorstellen in mijn betoog te betrekken.

Allereerst kom ik op het aanwijzen van nevenlocaties door de Raad voor de rechtspraak. De leden van de VVD-fractie zijn van mening, gezien de positie van de rechterlijke macht in het Nederlandse staatsbestel als derde staatsmacht naast Staten-Generaal en regering en de daarmee samenhangende wettelijke verankering van de rechterlijke organisatie, dat er parlementaire controle in de vorm van een voorhangprocedure dient te zijn op het aanwijzen van nevenlocaties. In de consultatieversie van het voorstel tot herziening van de gerechtelijke kaart wordt in artikel 20 Wet op de rechterlijke organisatie gesproken over "zittingsplaatsen". Het aanwijzen van "nevenlocaties" -- ik houd mij maar aan de terminologie van het voorliggende wetsvoorstel -- kan volgens artikel 41, lid 2 RO van het wetsvoorstel bij Algemene Maatregel van Bestuur, met voorhang, of op aanwijzing van de Raad voor de rechtspraak; en de raad kan dit doen "al dan niet voor een bepaalde periode". Op de herziene gerechtelijke kaart zijn de bij Algemene Maatregel van Bestuur met voorhangprocedure -- waarom niet bij wet? -- aan te wijzen zittingsplaatsen reeds ingevuld. De tekst van artikel 20 RO van de conceptversie herziening gerechtelijke kaart luidt dan ook: "worden aangewezen".

Klopt het dat de Raad voor de rechtspraak permanent nevenlocaties kan aanwijzen, namelijk "niet voor een bepaalde periode", zonder dat er parlementaire controle op mogelijk is? De minister verwijst weliswaar in de memorie van antwoord op pagina 14 naar aanleiding van een vraag daarover van de VVD-fractie naar de uiteindelijke stelselverantwoordelijkheid van de minister van Veiligheid en Justitie en de op basis daarvan

voorzien bevoegdheid van de minister om een besluit van de raad te vernietigen, maar de leden van de VVD-fractie zijn van mening dat de parlementaire controle daarmee toch te veel op afstand staat. Wat is de belemmering om "andere" nevenlocaties c.q. "overige zittingsplaatsen" bij Algemene Maatregel van Bestuur aan te wijzen, zeker in het geval dat deze min of meer permanent zijn? In het voorstel tot herziening van de gerechtelijke kaart zouden de zittingsplaatsen naar het oordeel van de leden van de VVD-fractie bij wet dienen te worden aangewezen en de "overige" zittingsplaatsen bij Algemene Maatregel van Bestuur. Daarvoor zien wij dus geen taak voor de Raad voor de rechtspraak.

Het voorgestelde artikel 15, lid 7 RO maakt het mogelijk dat een minderheid van de leden van een gerechtshof, bestaande uit drie personen, ook in een ander gerechtshof bestuurslid is. Dit geldt overigens niet voor de president. Volgens de consultatieversie herziening gerechtelijke kaart komen er tien arrondissementen en vier ressorten. In de memorie van antwoord schrijft de minister op pagina 16 dat het zeker niet de bedoeling is dat na de herziening van de gerechtelijke kaart gerechtshoven volledige personele unies vormen. Het woord "volledig" geeft de leden van de VVD-fractie te denken. Is het wél de bedoeling dat er gedeeltelijke personele unies worden gevormd, in de zin dat in ieder gerechtshof een bestuurder zit die ook deel uitmaakt van een ander gerechtshof? Is dat nuttig en wenselijk wanneer er, als gevolg van de herziening van de gerechtelijke kaart, in plaats van negentien slechts tien arrondissementen zijn met de daarbij behorende toegenomen bestuurlijke en organisatorische verantwoordelijkheden? Of wordt uiteindelijk beoogd om het aantal bestuurders van gerechtshoven zo beperkt mogelijk te houden teneinde zo veel mogelijk centralistisch te kunnen aansturen, met name op het gebied van organisatie en bedrijfsvoering? Komt daarmee niet de rechterlijke onafhankelijkheid in het gedrang? Anders gezegd: waarom is de bepaling niet geschrappt in het voorstel herziening gerechtelijke kaart?

Het afschaffen van de verplichte sector kanton bij iedere rechtbank, voorzitter, kan mijn fractie, ook na het antwoord van de minister in de memorie van antwoord, nog steeds niet begrijpen. Ik herhaal de vraag die mijn fractie in het voorlopig verslag stelde: wat is de "winst" van het afschaffen van de sector kanton? De minister antwoordt op pagina 9 van de memorie van antwoord dat door de ontschotting -- bedoeld is tussen de sectoren civiel en kanton -- meer "maatwerk" kan worden geleverd, maar die redenering ontgaat mijn fractie. "Kruisbestuiving" tussen civiel en kanton wordt belemmerd als de strikte scheiding tussen beide sectoren blijft bestaan, antwoordt de minister op vragen daarover van de Partij van de Arbeid. Afschaffing van een verplichte sector kanton is een belangrijke randvoorwaarde om de voorgestelde competentieverruiming voor kantonrechtspraak naar €25.000 te laten slagen, stelt de minister. Helaas, de argumenten voor afschaffing van de

verplichte sector kanton komen op mijn fractie niet erg sterk over.

Kennelijk delen trouwens niet alle gerechten de opvatting van de minister, want in enkele grote gerechten wordt gekozen voor handhaving van twee aparte sectoren civiel en kanton, zoals de Raad voor de rechtspraak schrijft op pagina 17 van zijn Jaarplan 2011. Zijn er na de invoering van de herziene gerechtelijke kaart niet alleen maar grote gerechten? Is dat op zichzelf al niet voldoende reden om de sector kanton als sector te handhaven? De omvang van de gerechtsbesturen kan ook geen argument zijn, want sectorvoorzitters maken niet meer q.q. deel uit van die besturen. Of zijn er mogelijk rechtspositionele en financiële overwegingen in het spel bij het voorstel om de sector kanton af te schaffen, bijvoorbeeld omdat alle kantonrechters vicepresident zijn, met bijbehorend salaris? Dat kan toch eenvoudig worden opgelost door vast te leggen dat nieuw te benoemen kantonrechters niet automatisch worden ingeschaald als vicepresident? Ik verwijs hierbij ook naar pagina 33 van het rapport van de commissie-Deetman.

De commissie-Deetman schrijft in haar rapport op pagina 30 en volgende dat de kantonrechter een zichtbare verbinding vormt met de maatschappij. De verworvenheden van de kantonrechtspraak dienen te worden geborgd en versterkt. Kantonrechters, zo schrijft de commissie, zijn ervaren rechters die zijn geselecteerd op hun vaardigheid in de omgang met mondeling procederende partijen die vaak zelf, zonder juridische bijstand, hun zaak bepleiten. Is dit dan bij een verhoging van de competentiegrens voor kantonrechtspraak naar €25.000 -- een verhoging die door de leden van de VVD-fractie overigens wordt toegejuicht -- niet reden temeer om de sector kanton als verplichte sector te handhaven?

Bij het lezen van de Agenda van de Rechtspraak 2011-2014 viel mijn oog op pagina 23. Daar staat onder het kopje "Differentiatie en maatwerk" te lezen dat voor civiele zaken in eerste aanleg een snelle, eenvoudige standaard (bodem)procedure wordt ontwikkeld met korte termijnen voor inbreng van partijen, beperkte ruimte voor bewijslevering, een mondelinge behandeling, sterke regiebevoegdheden voor de rechter en een vonnis met een korte motivering. Dat doet sterk denken aan de kantonprocedure. Moet daarom soms de aparte sector kanton worden afgeschaft? Wordt er op deze nieuwe aanpak civiel al voorgesorteerd? Wordt daarom ook in het voorliggende wetsvoorstel het aan kantonrechtspraak wezensvreemde en naar de mening van de leden van de VVD-fractie onwenselijke fenomeen van de meervoudige kantonkamer geïntroduceerd?

In het verband van de verhoging van de competentiegrens voor kantonrechtspraak naar €25.000 is bij mijn fractie de vraag gerezen welk "prijskaartje" aan de productgroep kanton komt te hangen? De prijs voor de productgroep kanton is, zoals blijkt uit de Justitiebegroting voor het jaar 2011, hoofdstuk Raad voor de rechtspraak pagina 150, aanmerkelijk lager dan voor civiel, namelijk

€135,07 voor kanton tegenover €864,48 voor civiel; een verschil van meer dan €700. Blijft bij verhoging van de competentiegrens het tarief voor alle kantonzaken hetzelfde of wordt er een nieuw tarief vastgesteld voor de kantonzaken tussen €5000 en €25.000 vanuit de reële verwachting dat de laatste categorie zaken door de bank genomen meer tijd en aandacht van de rechter zal vergen? Zie in dit verband ook wat staat pagina 16 van de memorie van toelichting bij het voorliggende wetsvoorstel: "De afschaffing van de verplichte procesvertegenwoordiging vergroot de bewerkelijkheid van de zaken die overgaan."

Het percentage zaken dat met de competentiewijziging overgaat van civiel naar kanton is vrij fors, zoals blijkt uit de memorie van toelichting. Dit heeft tevens tot gevolg dat het aantal fte aan rechters in de huidige sector civiel met ongeveer 13% zal afnemen volgens de memorie van toelichting. Kan de minister aangeven wat de omvang is van de totale besparing als voor alle kantonzaken het aanzienlijk goedkopere huidige kantontarief wordt gehanteerd en tevens het aantal fte aan rechters civiel met 13% zal afnemen? Mijn fractie schat de besparing op ongeveer 50 mln.: 35 mln. in verband met het lagere productietarief en 15 mln. in verband met de afname van het aantal fte aan rechters civiel.

Voorzitter, zoals ik al aankondigde, wil mijn fractie ook enige aandacht besteden aan de positie van de Raad voor de rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak is op 1 januari 2002 ingevoerd met inwerkingtreding van de Wet organisatie en bestuur gerechten. De raad is een niet met rechtspraak belast orgaan van de rechterlijke organisatie. De raad heeft tot taak een sturende rol te vervullen op het terrein van het beheer en de bedrijfsvoering van de gerechten en te fungeren als "buffer" tussen de minister en de gerechten. Uitgangspunt bij de oprichting van de Raad voor de rechtspraak was dat deze een compacte, servicegerichte organisatie zou worden, gericht op de ondersteuning van de gerechten. Dat is iets anders uitpakket, omdat het takenpakket van de raad is toegenomen en activiteiten zijn geïntensiveerd, zoals het ICT-beleid.

De Raad voor de rechtspraak heeft een goede prestatie geleverd. Mijn fractie deelt die visie van de commissie-Deetman. De rechterlijke organisatie is niet alleen op papier, maar ook daadwerkelijk gemoderniseerd en de rechtspraak heeft een belangrijke efficiëncyslag gemaakt met behoud van de goede kwaliteit ervan. Toch wil de VVD-fractie een enkele kanttekening plaatsen bij de positie van de Raad voor de rechtspraak, met name in het licht van de wijzigingen die worden voorgesteld in het voorliggende wetsvoorstel en in het verlengde daarvan de herziening van de gerechtelijke kaart. Kent de raad zich niet meer bevoegdheden toe dan oorspronkelijk beoogd is bij de instelling van de raad als faciliterend orgaan? Ik wijs onder meer op de mogelijkheid dat de Raad voor de rechtspraak nevenlocaties aanwijst, dat de raad voor elk gerecht een zaakverdelingsreglement vaststelt -- zie artikel 93a van de conceptversie herziening gerechtelijke kaart -- en op artikel 23a

van het voorliggende wetsvoorstel, waarin aan de Raad voor de rechtspraak de bevoegdheid wordt verleend om besturen van gerechten op te dragen om taken gezamenlijk uit te voeren.

In zijn Jaarplan Rechtspraak 2011 schrijft de raad op pagina 9 dat "een regeling van de positie van de Raad voor de rechtspraak, als scharnierpunt tussen de staatsmachten, in de Grondwet beoogd wordt". De Raad voor de rechtspraak spreekt dezelfde wens uit op pagina 20 van de Agenda van de Rechtspraak 2011-2014. De indruk wordt gewekt dat de Raad voor de rechtspraak een positie in de Grondwet vergelijkbaar met die van een Hoog College van Staat ambieert. Gezien de dualistische positie van de raad, namelijk enerzijds een orgaan sui generis in de rechterlijke organisatie, maar anderzijds een orgaan met een nauwe band tussen de minister en de raad vanwege gedeelde bevoegdheden en een zekere gezagsverhouding tussen de minister en de raad -- ik verwijs hiervoor ook naar het boek uit 2008 van Bovend'Eert en Kortmann, Rechterlijke organisatie, rechters en rechtspraak, pagina 225 tot en met pagina 229 -- ligt dit naar het oordeel van de leden van de VVD-fractie niet voor de hand. Deelt de minister de opvatting van de leden van de VVD-fractie?

Ik heb in mijn beschouwingen over het voorliggende wetsvoorstel al enkele malen verwezen naar het conceptvoorstel herziening gerechtelijke kaart. Een wetsvoorstel daarover is nog niet ingediend bij de Tweede Kamer. Inmiddels is het wel zo dat het wetsvoorstel tot instelling van de nationale politie bij de Raad van State ter advisering ligt. Dat stadium heeft een wetsvoorstel tot herziening van de gerechtelijke kaart nog niet bereikt. Het wetsvoorstel voor de nationale politie gaat echter uit van een reeds vastgestelde herziene gerechtelijke kaart. De VVD-fractie begrijpt dat de minister tempo wil maken met de instelling van een nationale politie. Toch moet het mij van het hart dat de volgtijdigheid van het wetgevingsproces op onaanvaardbare wijze uit de pas loopt of althans lijkt te lopen. Kan de minister nadere informatie geven hoe hij een en ander qua wetgevingsproces van plan is in het vat te gieten? De minister zal het toch eens zijn met de leden van de VVD-fractie dat bespreking en eventueel aanvaarding van het wetsvoorstel tot instelling van een nationale politie pas kan plaats vinden nadat een wetsvoorstel tot herziening van de gerechtelijke kaart het volledige parlementaire wetgevingsproces heeft doorlopen?

Een herziening van de gerechtelijke kaart is geen overbodige luxe. De samenleving is complexer geworden, waardoor ook andere eisen aan de rechtspraak gesteld worden. Het is goed daarop adequaat te reageren. Hoewel het al bijna mosterd na de maaltijd lijkt omdat het wetsvoorstel voor de nationale politie uitgaat van de herziene gerechtelijke kaart conform de conceptversie daarvan, wil ik toch in dit stadium op een hoofdlijn van de conceptversie herziening gerechtelijke kaart, namelijk de concentratie in tien arrondissementrechtbanken en vier ressorten, een enkel punt van aandacht naar voren brengen: grotere eenheden brengen meer bureaucratie met

zich en het gevaar dat het gerechtsbestuur "losgezongen" raakt van de werkvloer. Managers aan de macht vormt een bedreiging voor onafhankelijke rechtspraak. Er zijn voorbeelden genoeg uit de zorg en het onderwijs waaruit blijkt dat groter niet per definitie beter en goedkoper betekent. Het rapport van april 2007, het is al eerder genoemd, van het SCP en de Raad voor de rechtspraak getiteld "Rechtspraak: productiviteit in perspectief", geeft eveneens aan dat de productiviteit van gerechten afneemt naarmate de schaalgrootte toeneemt ten opzichte van de ideale omvang. Waarom is dan desalniettemin besloten om tot een belangrijke schaalvergroting over te gaan?

Een ander punt van zorg is de toegankelijkheid en bereikbaarheid van rechtspraak voor burgers en bedrijven. En daar moet het ons om te doen zijn: onafhankelijke, kwalitatief goede en toegankelijke rechtspraak.

Voorzitter, toegankelijke rechtspraak en kostendekkende griffierechten zijn moeilijk verenigbare grootheden. Toch komt de regering ter uitvoering van het coalitie- en gedoogakkoord met een voorstel om de griffierechten kostendekkend te maken. De gedachte is dat degenen die gebruik maken van de rechtspraak als voorziening daarvoor ook moeten betalen. Het profijtbeginnsel. Op 28 september jongstleden voerden wij in deze Kamer een debat over een nieuw griffiestelsel in burgerlijke zaken. Namens de VVD-fractie heb ik toen onder meer naar voren gebracht dat uit WODC-onderzoek is gebleken dat Nederland wat de hoogte van griffierechten betreft -- ik heb het over de toenmalige griffierechten -- tot de absolute top van Europa behoort. Wanneer die griffierechten nog hoger zouden worden, zou dat wel eens in strijd kunnen zijn met artikel 6 EVRM.

Het voorstel kostendekkende griffierechten is op 31 maart jongstleden in consultatie gebracht. In de literatuur die daarvoor is verschenen en die sindsdien is verschenen heb ik nog geen adhesiebetuigingen voor deze ingrijpende maatregel kunnen ontwaren. Ook de Raad voor de rechtspraak schrijft op pagina 27 van zijn Jaarplan Rechtspraak 2011 dat onverkorte uitvoering van dit voornemen de toegang tot de rechter onaanvaardbaar zou beperken. Nu het voorstel nog in consultatie is, zou ik de minister graag de volgende bespiegelingen willen meegeven.

Een belangrijk fundament van ons democratisch bestel, de rechtsstaat -- ik gebruik het woord voor de tweede keer -- is onafhankelijke, kwalitatief goede en toegankelijke rechtspraak die uit de algemene middelen wordt betaald. Mede daarvoor wordt per slot van rekening belasting betaald. Het gaat erom dat de burger en ook het bedrijfsleven, niet in de laatste plaats het mkb, in een conflict uiteindelijk zijn zaak aan die rechter kan voorleggen. Is de drempel te hoog, dan bestaat het gevaar van eigenrichting. En dat wenst niemand.

Het is niet alleen maar A die tegen B procedeert. De schaduwwerking van het recht brengt met zich dat het rechterlijk oordeel in de procedure tussen A en B een bredere werking heeft

dan alleen tussen A en B. Ook om die reden wordt de rechtspraak uit de algemene middelen betaald en betaalt dus de meerderheid mee aan de procedure van de minderheid.

De burger moet de mogelijkheid hebben om een besluit van de overheid aan de rechter te kunnen voorleggen, ook al is er geen financieel belang of is dit belang klein, bijvoorbeeld in het geval van een boete. Is het griffierecht (te) hoog, dan laat betrokkene het erbij zitten met als gevolg dat er geleidelijk aan een negatieve stemming ten opzichte van de overheid kan ontstaan.

Voorzitter, om Westra uit twee recente afleveringen van Trema, de nummers 2 en 4 van 2011, te citeren: "De rechtspraak (is) in nieuw vaarwater." Prima, maar laten we het kind niet stukje bij beetje met het badwater weggooiën en helder voor ogen houden dat een onafhankelijke, kwalitatief goede en vooral ook toegankelijke rechtspraak, zowel financieel als geografisch, een onmisbare pijler is van ons democratisch bestel. De vraag is of de rechtspraak in het nieuwe vaarwater, gezien de voorstellen die worden gedaan, daarvoor voldoende waarborgen biedt.

Wij wachten met belangstelling de beantwoording van onze vragen door de minister af.

*N

De heer **Staal** (D66): Voorzitter. Met belangstelling heb ik kennisgenomen van de beschouwingen van senator Van de Beeten over het vaarwater waarin de rechterlijke macht zich bevindt. Veel van zijn zorgen zijn herkenbaar en te delen, waardevol voor de achtergrond van dit debat en een zwanenzang zeker waardig. Met uw welnemen, voorzitter, bewaar ik mijn zwanenzang tot volgende week en beperk ik mij thans tot het wetsvoorstel zelf.

De leden van de D66-fractie hebben met instemming kennisgenomen van de evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie. Zij hebben kennisgenomen van de voorstellen die de regering doet ter flexibilisering van de rechtspraak. De leden van de D66-fractie staan positief tegenover de meeste aspecten van dit wetsvoorstel. Onze fractie staat eveneens positief tegenover het ophogen van de competentiegrens van de kantonrechter in civiele geschillen tot €25.000, maar over de materiële borging heeft zij nog enige vragen.

De aanzet voor de verhoging van de competentiegrens is gegeven door de commissie-Hofhuis. Deze commissie adviseerde in 2007 tot vergroting van het aantal en het soort zaken waarin zonder verplichte bijstand van een advocaat kan worden geprocedeerd. Deze commissie merkte destijds terecht op dat een groot aantal zaken bij de rechtbank eveneens eenvoudig is af te doen bij de kantonrechter. Onze fractie is blij met de voorgestelde wijziging omdat het hierdoor voor consumenten en bedrijven makkelijker is om de gang naar de rechter te maken. Onze fractie vangt regelmatig het geluid op dat het procederen met verplichte procesvertegenwoordiging als een extra drempel wordt gezien. Een rechtzoekende kan zich nog steeds tot een advocaat wenden, maar dit is

niet langer verplicht. Voor de eisende partij is dit niet langer verplicht vanaf een bedrag van €5000 en in aantal gevallen van nieuwe aardzaken. Hervormingsvoorstellen dienen voor onze fractie steeds in het licht van toegankelijkheid, kwaliteit en onafhankelijkheid te worden beoordeeld.

Daarom was het volgens de D66-fractie niet ondenkbaar geweest om ook bepaalde burengeschillen onder het aardzakenregime van de kantonrechter te brengen. Te denken valt onder andere aan relatief eenvoudige burengeschillen over erfbeplanting of grensbepaling (artikelen 5:42 en 5:47 van het Burgerlijk Wetboek). Hiervoor dient de eisende partij op dit moment een advocaat in de arm te nemen, hetgeen een flinke, ook financiële, drempel opwerpt.

De financiële drempel vormt voor veel justitiabelen een afweging om het geschil niet aan de bevoegde rechter voor te leggen. Dit terwijl een effectieve geschilbeslechting in een vroeg stadium de angel uit veel toekomstige conflicten zou kunnen halen en maatschappelijke kosten van escalatie daarmee kunnen worden voorkomen. Te denken is aan kosten van politieoptreden bij escalatie, wat niet weinig voorkomt. In dit soort zaken is er behoefte aan een snel en objectief juridisch oordeel. De kantonrechter kan hier bij uitstek een rol vervullen, gezien de laagdrempeligheid en toegankelijkheid van de procedure. Daarnaast kan de vraag worden gesteld of in de huidige situatie nog sprake is van een effectieve rechtsingang voor de rechtzoekende. Onze fractie vraagt zich af of de huidige situatie in lijn is met de gedachte de rechtspraak toegankelijker te maken. Onze fractie is benieuwd naar de reactie van de minister.

Deze wetswijziging opent de mogelijkheid van concurrentie op het gebied van juridische dienstverlening. Een juridisch advieskantoor werkt vaak tegen een veel lager tarief dan een advocaat en kan toch goede juridische begeleiding bieden. Dit gebeurde natuurlijk al op grote schaal voor aardzaken als huur- en arbeidsgeschillen. De kwaliteit van de professionele gemachtigden is over het algemeen goed en wordt in andere gevallen wellicht ook gecompenseerd door het optreden van de kantonrechter zelf.

Toch bestaat er weinig toezicht op de juridisch adviseurs die hoofdzakelijk als gemachtigde optreden in kantonzaken. Dit staat in schril contrast met het toezicht op het functioneren van advocaten. In het licht van de motie-Van Vroonhoven-Kok/Heerts (32021, nr. 12) vraagt onze fractie zich af welke initiatieven de minister hieromtrent precies zal ontplooien. Komt er een keurmerk of een beroepsvereniging voor professionele gemachtigden? Neemt de minister initiatieven om hier een sturende rol in te spelen? Het zou immers recht doen aan de behoefte van de rechtzoekende om de kwaliteit van een professionele gemachtigde te kunnen beoordelen. Tot slot vraagt onze fractie op welke wijze de toenemende rol van mediation wordt betrokken bij deze maatregelen.

De organisatorische borging. Onze fractie heeft een aantal vraagpunten bij de organisatorische invulling van de wetswijziging.

Aangezien sinds de ontwikkeling van het voorstel enige tijd is verstreken, wil onze fractie een aantal vraagpunten graag verhelderd zien. Hoeveel extra geschillen zullen volgens de minister aanhangig gemaakt worden als gevolg van de wijzigingen in de competentie van de kantonrechter? In welke mate gaan deze geschillen de doorlooptijden beïnvloeden? En welke maatregelen zullen er in de personele bezetting genomen worden? Binnen welke termijn vinden deze maatregelen hun beslag?

Vanuit de advocatuur klinken geluiden van zorg. Een veelgehoord credo is: goede advocaten procederen liever niet. In dat licht vragen de leden van mijn fractie zich af welke gevolgen het eventueel wegvallen van de schikkingspraktijk in de advocatuur kan gaan hebben in de zin van druk op de sector kanton. Daarnaast vraagt onze fractie zich af of de minister voelt voor de voorselectie van zaken op complexiteit.

De leden van de D66-fractie zijn niet gelukkig met de gekozen modaliteit waarin de mogelijkheid is gecreëerd om tijdelijk de relatieve competentie te wijzigen bij AMvB. Vanuit deze Kamer zijn al eerder bezwaren geuit over de mate van verenigbaarheid met het legaliteitsbeginsel. Daarnaast wordt er verschillend gedacht over de wenselijkheid van deze wijziging nu de voorgestelde wet de mogelijkheden voor burgers om zelf te procederen uitbreidt. Deze verbeterde toegankelijkheid brengt volgens de D66-fractie met zich dat de logica in het systeem gewaarborgd moet blijven. Uit de antwoorden van de minister begrijpt onze fractie dat de voorgenomen voorziening grotendeels overbodig gemaakt moet worden door de nieuwe indeling van de gerechtelijke kaart. Daarna, zo stelt de minister in de memorie van antwoord, zal geen behoefte meer bestaan aan de mogelijkheid om de relatieve competentie te wijzigen bij Algemene Maatregel van Bestuur. De herziening van de gerechtelijke kaart heeft immers als doelstelling, de capaciteitsproblemen adequaat op te vangen. Het is de leden van de D66-fractie niet duidelijk of de hier voorgestelde voorziening dan ook verdwijnt na het aanvaarden van het wetsvoorstel Herziening gerechtelijke kaart. Of ziet de regering dan nog argumenten voor instandhouding van dit instrument? Structurele capaciteitsproblemen dienen toch zo veel mogelijk te worden aangepakt in de gebieden waarin ze een rol spelen en niet te worden verplaatst, stellen de leden van onze fractie.

Voorzitter. Tot slot verontschuldig ik mij voor mijn afwezigheid bij het tweede deel van dit debat, omdat onvoorziene omstandigheden mij daartoe nopen. Ik heb dit reeds bij u en bij de minister gemeld.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden nog het woord in de eerste termijn? Dit is niet het geval.
**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 16.33 uur tot 16.40 uur geschorst.

*B

!Financiële markten!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten (Wijzigingswet financiële markten 2010) (32036).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **De Jager**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun inbreng en vragen. De heer Knip heeft vandaag zijn maidenspeech gehouden en daarom begin ik met zijn vraag over het productontwikkelingsproces. Ik bevestig klip-en-klaar dat ook ik zeer veel waarde hecht aan het productontwikkelingsproces om situaties die wij in het verleden veel hebben gezien te voorkomen. Het gaat hierbij natuurlijk niet om alle producten individueel, maar dat was ook niet de vraag, neem ik aan. De banken en verzekeraars zijn zelf aan de slag gegaan met het productontwikkelingsproces. Een goed werkend productontwikkelingsproces is een eis in de codes die de banken en verzekeraars zelf hebben opgesteld. Er zijn nu diverse monitoringcommissies aan de slag, ook van de verzekeraars. Die zien toe op de naleving van dat proces en zullen daarover openbaar rapporteren.

Als echter blijkt dat de naleving onvoldoende is, zal ik niet schromen om alsnog wettelijke maatregelen te treffen. Ik hoop natuurlijk dat de monitoringcommissies zullen constateren dat de codes van het productontwikkelingsproces voldoende worden nageleefd. Als het echter noodzakelijk is om dit anders te doen, zullen wij alsnog met wetgeving daarvoor komen. Om geen vertraging op te lopen in het proces van eerst de rapportage en het vervolgens bekijken daarvan, ben ik al samen met mijn ambtenaren een overleg met de AFM gestart om voorbereidingen te treffen om eventuele wettelijke maatregelen te nemen. Deze voorbereidingen lopen op dit moment dus reeds. Die wetgeving zou gericht zijn op het toezien op het productontwikkelingsproces om op die manier te borgen dat er uiteindelijk producten op de markt worden gebracht die voor de klant een toegevoegde waarde hebben en bovendien doen wat ze beloven. Daarbij worden de volgende vragen gesteld: welke risicoanalyses zijn toegepast in het proces?; voor welke doelgroep is dit?; heeft dit product een toegevoegde waarde? Een wettelijke verankering hiervan zou echter niet zien op het goedkeuren van de producten zelf, want dat zou een gigantische uitbreiding van de AFM en enorm hoge kosten met zich brengen. Het gaat erom dat het productontwikkelingsproces goed is en dat men precies de goede criteria langsloopt. Dit is allereerst de verantwoordelijkheid van de banken en de verzekeraars, maar het goed inrichten van het proces heeft ook mijn zeer kritische aandacht.

Ik kom nu op het inzicht in de samenhang van toekomstige maatregelen. De fracties van de

VVD, PvdA, CDA en SP vroegen hiernaar. Net als de overige sprekers geeft ook mevrouw Sylvester aan dat zij enigszins het inzicht mist in de samenhang van de aankomende wet- en regelgeving en de visie van de regering op de ontwikkeling op de financiële markten. De heer Doek vroeg ook daarnaar. De heer Hommen waarschuwt in het interview in Het Financieele Dagblad ook voor het gevaar van het gebrek in samenhang bij stapeling.

Op 3 mei heb ik de Kamer een overzicht doen toekomen met daarin de voorgenomen wetgevings- en beleidsdocumenten die in 2011 bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakt zullen worden. Dit zijn enkele overzichten, zoals de implementatie van de aanbeveling van de commissie-De Wit, het financiële actieplan, het 10-puntenplan, en de aangenomen moties uit het debat inzake de commissie-De Wit. Deze documenten geven in ieder geval al enig overzicht. Ik zeg toe dat ik de Kamer gedurende de zomer de voortgangsrapportage zal toezenden waarin ik nader inga op al deze punten, onder andere ook op de drie die ik net noemde. Dan kan de Kamer de samenhang van al deze maatregelen op de financiële markten bezien. Veel van die maatregelen zullen overigens ingegeven zijn door de Europese wet- en regelgeving, de Europese verordeningen en richtlijnen en bovendien door Baselse voorstellen. In de FSB is er ook veel aandacht voor de samenhang en de stapeling van verschillende maatregelen. We zijn dus wel degelijk opmerkzaam op de samenhang van maatregelen, de stapeling en de nadelen die de stapeling teweeg zou kunnen brengen. Ik zal daar in de brief ook aandacht aan besteden.

Daarnaast zijn we momenteel bezig met een nota waarin ik wat specifiek zal ingaan op de eventuele wenselijkheid van het scheiden van zakenbank- en nutsbankactiviteiten, het zogenaamde ringfencing. Ik zal deze nota binnen enkele weken naar de Tweede Kamer sturen. Wanneer ik de Eerste Kamer de voortgangsrapportage stuur in de zomer, zal ik die nota meesturen.

De heer Knip heeft gevraagd naar de verhouding tussen de G20, EU-regelgeving en nationale wetgeving. In de G20 worden slechts afspraken gemaakt op hoofdlijnen; het is een informeel beraad waar geen bindende afspraken kunnen worden gemaakt. De Europese Commissie stelt wel voorstellen op voor een Europese richtlijn. De richtlijn wordt besproken in de Ecofin Raad. Na totstandkoming van de richtlijn wordt deze geïmplementeerd in nationale wetgeving. Indien de Europese richtlijnen bepaalde onderwerpen niet regelen of als wordt bepaald dat er sprake is van minimumharmonisatie, kunnen hier bovenop nog regels worden ingesteld in nationale wetgeving. Afhankelijk van het type richtlijn kan er overigens ook nog sprake zijn van codecisie met het Europees Parlement.

Het is ook mogelijk om vooruit te lopen op EU-regelgeving als het van belang is om nationaal alvast stappen te nemen. Een goed voorbeeld zijn de voorstellen ten aanzien van interventie bij financiële ondernemingen met onomkeerbare

problemen, het conceptvoorstel voor een Interventiewet. Dit voorstel is enige tijd geleden in consultatie gegaan. Deze wet loopt voor een deel vooruit op te verwachten Europese regelgeving, maar we wilden daar toch niet op wachten. Daarnaast kunnen toezichthouders nadere technische regels stellen met betrekking tot in de wet opgenomen specifieke onderwerpen.

Samenvattend kun je zeggen dat de regelgeving die uit Europa komt, wordt geïncorporeerd in onze nationale wetgeving als het om een richtlijn gaat. Vaak moeten we die dwingend implementeren. Verordeningen hebben een directe werking. Verder is er een deel nationale ruimte om die invulling te geven. Nederland heeft er met veel andere landen juist tijdens de crisis op gehamerd dat het van belang is om in Europa meer samen op te trekken omdat er anders te veel verschillen ontstaan binnen Europa, waardoor het toezicht veel minder effectief is.

Er is een aantal vragen gesteld over wetgevingscapaciteit, onder meer door de fracties van de PvdA, het CDA en de SP. Ik heb inmiddels met de vaste commissie voor Financiën, de Tweede Kamer en de Eerste Kamer gesproken over en zal in de wetgevingsbrief nader ingaan op het voorgenomen proces om jaarlijks op vaste momenten voorstellen in te dienen en met bepaalde vaste termijnen te werken. Naar mijn overtuiging zal dit in ieder geval bijdragen aan een beter wetgevingsproces, want tegen dezelfde of een hogere kwaliteit kan sneller worden overgegaan tot tijdige, efficiënte en ordentelijke implementatie van benodigde wetgeving, of het nu gaat om de verwerking van Europese richtlijnen, om nationale wetgeving die bijvoorbeeld voortvloeit uit voorstellen van de commissie-De Wit of de commissie-Scheltema of uit de wetgevingsbrieven van DNB en de AFM, of om voorstellen van mijn ministerie. We bundelen al die voorstellen, waardoor een veel efficiënter proces ontstaat, want ik erken met deze Kamer dat we aan de vooravond staan van enorm veel regelgeving. Die zal een zware wissel trekken op ons allen: op het ministerie van Financiën, de Raad van State, de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. We moeten dat dus efficiënt doen.

Daarnaast is de manier waarop we aandacht besteden aan kwaliteit van regelgeving, ook heel belangrijk. We geven dit op het ministerie van Financiën veel aandacht. Jonge medewerkers volgen bijvoorbeeld de Academie voor Wetgeving. Er zijn daarnaast twee zeer ervaren wetgevers aangesteld in een onafhankelijke rol als kwaliteitsborger. Zij zien erop toe dat de kwaliteit van de jonge wetgevers voldoende op niveau is. Zo is er een mix van ervaren en nieuw talent en proberen we de capaciteit afdoende op niveau te houden, ondanks de taakstellingen, die zeker ook het ministerie van Financiën zullen raken. Het is onvermijdelijk dat het departement over de hele linie wordt getroffen. Gezien de hoeveelheid en de gewenste kwaliteit van bestaande wetgevingswensen en van de eis om Europese regelgeving te implementeren, zou het kunnen dat de accenten binnen het ministerie net iets anders

worden gelegd zodat er voldoende capaciteit is om kwaliteit en kwantiteit te waarborgen. Daarnaast, zo heb ik in de memorie van antwoord ook al aangegeven, zijn we ook in overleg met DNB en de AFM om gebruik te kunnen maken van de ervaren capaciteit die daar aanwezig is.

De heer Doek en de heer Reuten hebben vragen gesteld over de implementatie van de EU-richtlijnen. Het is inderdaad ook voor mij ontzettend belangrijk om voorstellen tijdig in te dienen bij de Tweede Kamer. We zullen er alles aan doen om implementatievoorstellen tijdig bij het parlement in te dienen. Het is wel zo dat implementatietermijnen op Europees niveau steeds meer lijken te worden bekort. Zeker voor de implementatie op wetsniveau legt dat een enorme druk op het proces. Daarnaast is er in Europa een enorme hoeveelheid voorstellen in aantocht. De komende jaren komen er ongeveer 25 richtlijnen en richtlijnwijzigingen op ons af. We hebben ook nog onze eigen nationale wensen, zoals de implementatie van voorstellen van de commissie-Scheltema en de commissie-De Wit. Het is dus een enorme uitdaging, dat zeg ik er eerlijk bij. We zullen er zo veel mogelijk naar streven om alles tijdig af te handelen. Waar het echt noodzakelijk is, zullen we het belang van de ene en de andere maatregel afwegen, maar we willen natuurlijk steeds op tijd zijn. Gelet op de kortere termijnen is dat wel een uitdaging.

De heer **Doek** (CDA): De richtlijnen die we zonder nationale kop gaan implementeren, zouden toch veel sneller de Tweede Kamer moeten kunnen bereiken? Het ministerie van Financiën weet wat er momenteel in de "pressure cooker" zit en wat eruit gaat komen. Nadat de richtlijnen in Europa zijn aangenomen, kunnen ze toch redelijk snel bij de Tweede Kamer komen? Ik vermoed dat het veel sneller kan, vooral als er geen nationale kop op zit.

Minister **De Jager**: Ik begrijp de vraag van de heer Doek heel goed. Voor een deel is zijn bewering juist, maar in tegenstelling tot sommige kleinere Europese landen, hebben wij een relatief grote financiële sector. Bovendien hebben wij een heel ander toezichtmodel, het Twin Peaks-model, dat overigens steeds meer ondersteuning en navolging krijgt in Europa en de rest van de wereld. Dat betekent dat we de richtlijnen niet kunnen copy-pasten. Sommige landen met een kleine financiële sector doen dat. Zij pakken de vertaalde richtlijn, stempelen die met een koninklijke boodschap, bieden het parlement het resultaat aan en klaar. Binnen onze Wft-systematiek is veel meer aanpassing vereist. Wij willen een en ander namelijk keurig doen landen in het Twin Peaks-model dat verankerd is in de Wft. Dat is zeker belangrijk omdat wij zo'n grote financiële sector hebben. Daarom zijn ook consultatie en implementatie belangrijk; ook moeten de toezichthouders er goed mee om kunnen gaan. Het kost dus toch nog relatief veel tijd. In de gevallen dat dit niet zo is, zullen wij het natuurlijk zo snel mogelijk doen. Veel van de richtlijnen waar we geen nationale kop op zetten, vereisen qua manier

van implementatie veel wetgevingstijd. We zullen er echter vaart achter blijven zetten.

De heer Doek heeft ook nog gevraagd naar de terugwerkende kracht. Terecht is het van belang om daar aandacht aan te besteden. Ik zeg hierbij in ieder geval toe dat in het geval van terugwerkende kracht de redengeving daarvoor voortaan expliciet zal worden toegelicht in een memorie van toelichting.

De heer Reuten vraagt op welke wijze de toezichthouder zich bemoeit met de totstandkoming van ratings. Er is toezicht op ratingbureaus, niet op de rating zelf. Er is wel toezicht op de totstandkoming, het proces van een rating. Het gaat daarbij om een beoordeling van het proces dat aan de rating ten grondslag ligt, bijvoorbeeld de bedrijfsvoering van het ratingbureau. Op zich wordt er dus geen staatsoordeel geveld over een individuele rating. Dat zou ook niet wenselijk zijn.

De heer **Reuten** (SP): U interpreteert verkeerd wat ik heb gezegd. Het is duidelijk dat het niet om de individuele gevallen gaat. Het gaat om de methodes die worden toegepast. Nietwaar? Goed, daar zijn we het dan over eens. Het gaat om de methodes die worden toegepast. En op die methodes wordt toezicht uitgeoefend. Nietwaar? In de toelichting op de zevende nota van wijziging staat wat ik heb geciteerd: "De eis mag echter voor de toezichthouder geen reden zijn om zich te bemoeien met de inhoud van ratings en de methodes." Met de inhoud van de methodes moeten ze zich juist wel bemoeien.

Minister **De Jager**: Met het proces voor de totstandkoming van de ratings moet de toezichthouder zich bemoeien, en dus niet met de ratings zelf. Als dat de strekking van de vraag is, zeg ik ja.

De heer **Reuten** (SP): Kort gezegd: de toezichthouder moet zich bemoeien met de inhoud van de methodes, niet met de individuele gevallen?

Minister **De Jager**: Inderdaad. Als u daaronder bijvoorbeeld verstaat de bedrijfsvoering van het ratingbureau, de manier waarop een rating tot stand komt, is het antwoord ja. Ik hecht er wel aan om mijn eigen woorden te blijven gebruiken. Volgens mij zit er niet zo'n heel groot verschil tussen, althans niet als ik goed begrijp hoe de heer Reuten dat zelf invult.

De heer Knip vraagt naar de coördinatie van het wildwestbordje. Die is er niet. De bescherming van de consument is echt een nationaal initiatief. We lopen daarin voor. We zouden een EU-bordje wel toejuichen. Dit zou immers voorkomen dat er sprake kan zijn verschillende wildwestbordjes in Nederland. Dat van ons zullen we aan de betreffende autoriteiten opsturen. Misschien dat het andere landen, of op Europees niveau, kan inspireren.

De heer Reuten vraagt of ik kan toezeggen dat de terminologie met betrekking tot beleggen en investeren consequent wordt gehanteerd. Ik heb dat even gegoogeld; in een aantal

encyclopedieën sites wordt beleggen gedefinieerd als investeren via geld of andere liquide middelen of effecten; ik wil buiten die semantische discussie blijven. De heer Reuten heeft echter een punt als hij zegt dat in de Wft in het algemeen de begrippen "beleggen" en "belegger" worden gebruikt. Ik vind inderdaad dat wij die begrippen zo consequent mogelijk moeten gebruiken. In dit geval wordt een verordening met een directe werking in het Nederlands vertaald. Door de Europese Unie kan het begrip "investor" dan vertaald worden met "investeerder". Soms kan het voordelen hebben om dat begrippenkader te gebruiken in verwijzingen in de nationale wetgeving naar die verordeningen. Ik begrijp echter de vraag: in de Wft zelf proberen wij zo veel mogelijk de begrippen "beleggen" en "belegger" te gebruiken. Ik zal er ook op toezien dat we dat zo veel mogelijk handhaven.

Over het wildwestbordje, het symbool en de tekst heb ik al gezegd hoe die eruit komen te zien. Er bestaat al een voorbeeld van zo'n bordje, dat ik bij dezen even toon aan de geïnteresseerden. Daarop staat: let op, u belegt buiten AFM-toezicht; er is geen prospectusplicht voor deze activiteiten. Er staat een mannetje met een vraagteken op afgebeeld, dat zich afvraagt of het wel verstandig bezig is. Een bureau heeft dat ook op communicatie-effectiviteit beoordeeld. Daarover heb ik geen persoonlijke mening. Dat werd in de Tweede Kamer ook al aan mij gevraagd. De afgelopen twaalf maanden heeft de minister van Financiën echter andere prioriteiten moeten stellen dan dit bordje. Ik heb het in de deskundige handen van de AFM gelegd, die dat weer in deskundige handen van een bureau heeft gelegd.

De heer Knip vraagt ook nog naar de relatie tussen vrijwillig toezicht en de beperking van de aansprakelijkheid. Dossiers kunnen natuurlijk allereerst los van elkaar worden gezien. Vrijwillig toezicht biedt over het algemeen een betere bescherming voor professionele beleggers; ook is het goed voor het vestigingsklimaat, omdat het over het algemeen beter wordt ontvangen. Daardoor internaliseren die instellingen natuurlijk ook veel beter wat zij echt moeten doen. Actief toezicht vergroot ook altijd de kans op claims. Gezien de positieve impulsen die van dit voorstel uitgaan, verwacht ik geen gevolgen voor het aantal claims. Dit doorkruist dan ook niet de mogelijke toekomstige wettelijke beperking van de aansprakelijkheid, voor zover we dat nu kunnen overzien.

*N

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de regering voor de voldoende duidelijke beantwoording. Ik hecht eraan nog even aan te geven dat mijn fractie sowieso enthousiast was over het voorstel. Het betrof een aantal technische wijzigingen. Het ging ook om een aantal beleidsmatige wijzigingen. In eerste termijn heb ik al het belang aangegeven van meer duidelijkheid, transparantie en vertrouwen; dit wetsvoorstel zal daartoe bijdragen.

Ik wens nog even in te gaan op de specifieke beantwoording door de regering van mijn twee vragen. Het ging daarbij met name om de vraag of er voldoende wetgevende capaciteit aanwezig is om het omvangrijke wetgevingsprogramma -- er worden zo'n 25 wetsvoorstellen verwacht -- tijdig bij de Staten-Generaal in te dienen. Daarop heeft de regering aangegeven -- dat stond al in de memorie van antwoord -- dat er per jaar vaste momenten voor indiening komen. Daarnaast wordt getracht om de capaciteit in omvang op niveau te houden, ondanks de taakstelling die het departement zal treffen. Ook zal er voldoende opgeleid worden op het gebied van wetgeving, zal er gebruik worden gemaakt van ervaren capaciteit en zal men trachten door middel van collegiale toetsing een en ander adequaat en effectief vorm te geven. Daar waar nodig zal kennis ingevlogen worden vanuit elders.

De fractie van de Partij van de Arbeid gaat ervan uit dat het wel goed komt. Ik heb gehoord dat het de aandacht heeft van de regering. Wij hebben de wens geuit adequaat en effectief te kunnen toetsen. Het is een omvangrijk programma en we willen daar goed naar kunnen kijken. Het een houdt natuurlijk ook verband met het ander. Ik wens de minister succes. Ik wens de mensen die hier iedere dag hard aan werken, succes. We zullen in de praktijk ervaren hoe het gaat lopen. Nogmaals, mijn fractie heeft daar alle vertrouwen in.

Er was even verwarring over een schrijven van de regering dat ons op 3 mei heeft bereikt. Uiteraard is dat de fractie van de Partij van de Arbeid niet ontgaan, zoals ik in reactie op de woorden van de heer Doek duidelijk heb proberen te maken. Ik heb de planning voor 2011 die is toegestuurd, niet geïnterpreteerd als datgene waar ik om had gevraagd. Ik had gevraagd om een stuk te mogen ontvangen waarin ook de samenhang tussen de verschillende voorstellen duidelijk zou worden. Het komt nu stukje bij beetje. Door die samenhang ben ik beter in staat om het te beoordelen.

Ik heb ook gevraagd om naast die samenhang van de voorstellen iedere keer heel duidelijk inzichtelijk te maken wat de gevolgen zijn voor banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen. Ik heb van de regering gehoord dat er in de zomer een overzicht naar ons toe komt. Ik begrijp dat dit ook is toegezegd in de wetgevingsbrief die de Tweede Kamer zal bereiken, zodat daar uitgebreid bij dit punt stil zal worden gestaan. Ik kijk daar met belangstelling naar uit. Nogmaals, ik dank de regering voor de beantwoording. Ik constateer dat deze mij geheel heeft bevredigd.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Het kan allemaal heel kort. Ik dank de staatssecretaris voor zijn uiteenzettingen. Ik denk dat de meeste vragen al zijn beantwoord. Het is heel plezierig dat is toegezegd dat er in de zomer een brief wordt geschreven over de onderlinge samenhang.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): U zei: de staatssecretaris.

De heer **Doek** (CDA): Het is prachtig als je het allebei bent geweest.

De **voorzitter**: Nou niet geweest ...

**

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter, breng me nu niet van mijn à propos, ik probeerde aardig te zijn. Goed, we zien uit naar die brief. De minister meldt dat er binnen enkele weken al een brief naar de Kamer gaat over ringfencing. Wellicht is het beter om niet te wachten op die brief over de samenhang, maar om die brief aan de Tweede Kamer tegelijkertijd ook naar ons te sturen.

Ik hoorde de minister ook zeggen dat er voortgang zal worden gemaakt met de implementatie van richtlijnen. In dat verband noemde hij ook dat er goed overleg moet zijn met de sector waar het over gaat. Het is plezierig om te horen dat dit gebeurt, zodat de zorgen die de heer Hommen heeft geuit, waarover de minister kort heeft gesproken, ook hun plaats kunnen vinden. Ik hoop dat daar goed naar geluisterd kan worden en dat de juiste oplossingen ervoor gevonden kunnen worden.

Wij noteren uiteraard de toezegging over het expliciet vermelden van de reden van terugwerkende kracht. We gaan ervan uit dat we daar bij goede wetgeving zo min mogelijk mee worden geconfronteerd. Deze keer werden er eigenlijk dingen gerepareerd die ook hadden gekund bij de wetsvoorstellen waarnaar wordt verwezen of bij de wetten die reeds zijn ingevoerd, maar dat komt allemaal in orde.

Voorzitter. Ik wens deze minister en het ministerie van Financiën veel wijsheid bij het implementeren van alle richtlijnen en bij het tijdig in werking stellen van de wetgeving die daarvoor nodig is.

*N

De heer **Knip** (VVD): Voorzitter. Ook ik kan erg kort zijn, gezien de beantwoording van de minister die verregaand duidelijk is, en zeker ook omdat de eerder besproken brief in het vooruitzicht wordt gesteld, waarin wij over de samenhang en de stapeling van maatregelen nader zullen worden voorgelicht. Veel van de gestelde vragen zullen daarmee dan ongetwijfeld al beantwoord zijn. Zo niet, dan komen wij daarover vast nog wel in discussie. Daar kijk ik naar uit.

Ik ga nog even in op het productontwikkelingsproces. Ik begrijp heel goed dat de minister zegt dat er afspraken zijn gemaakt en dat de monitoringscommissie erover gaat rapporteren; als daaruit komt dat de instellingen niet goed genoeg omgaan met die ontwikkelingsprocessen en de producten er qua transparantie niet beter uit zullen komen dan gebruikelijk was, zullen we daar zeker wat aan doen.

Ik heb uitdrukkelijk het woord "soortnaam" gebruikt, want het gaat mij erom dat iedereen weet wat aandelen en obligaties zijn. Met converteerbare obligaties zal het al wat minder zijn, maar toch zijn dat zodanig oude producten dat iedereen wel weet wat ze inhouden. In de afgelopen decennia, of voornamelijk in het laatste decennium, hebben wij enorme innovatie gezien waarbij wij kennis hebben gemaakt met allerlei verschillende producten met dezelfde naam of dezelfde producten met verschillende namen. Voor de consument wordt de transparantie daardoor niet vergroot, nog daargelaten dat veel producten zelf nauwelijks transparant zijn.

Ik heb gezegd dat het misschien goed is om in het wetgevingsproces dat volgt, wat scherper te omlijnen wat een credit default swap is, en noem maar op, want er zijn talloze termen voor. Ik heb genoteerd dat de minister zegt dat hij nu reeds overleg heeft met de AFM over de wetgeving die mogelijk noodzakelijk zal worden wanneer de POP's van de verschillende instellingen niet voldoen aan de eisen die worden gesteld. Ik vraag de minister om dan vooral te kijken naar de definiëring van producten, omdat daar een hoop helderheid te bereiken valt. Voor het overige sluit ik mij graag aan bij de andere fracties. Ik wens de medewerkers van de minister sterkte bij de toch wel buitengewoon gecompliceerde processen om dit in goede regelgeving neer te leggen.

*N

De heer **Reuten** (SP): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden. De minister is ingegaan op de voortgangsrapportage of de wetgevingsbrief over de samenhang van de maatregelen. Ik zou graag zien dat in die brief een beetje schetsmatig wordt ingegaan op de vraag naar welke structuur we willen toegroeien wat betreft de financiële instellingen en het soort en de mate van toezicht. Daarmee is niet gezegd dat wat in zo'n brief staat, in beton is gegoten, want het inzicht daarover kan in de loop van de tijd veranderen, maar dan weten wij waar het heen gaat met zo'n wetgevingsprogramma.

Verder wil ik alleen nog ingaan op het onderscheid tussen investeren en beleggen. Waarom benadruk ik dat? Omdat ik denk dat het cruciaal is voor de analyse van het financieel-economisch systeem. De minister suggereerde dat het bij investeren en beleggen om een genus-species-verhouding zou gaan. Ik denk dat dit zonder meer fout is. Het probleem is domweg dat je in het Engels investment en investment hebt. Het vervelende is dat in het Engels, zelfs als het daar een genus-species-verhouding zou zijn, in de praktijk voor het genus de term "investment" wordt gebruikt, maar voor de species dezelfde term "investment", en dan moet je maar raden of het portfolio investment is of real investment. In de hoofden van auteurs gaat het dan door elkaar lopen. Bij een echt grote schrijver als Keynes, die over deze zaken schrijft, zie je ook dat deze begrippen in zijn hoofd door elkaar gaan lopen. De Nederlanders, de Duitsers en de Fransen zijn gezegend met het onderscheid tussen beleggen en investeren. We moeten daar heel blij mee zijn. De minister zei dat hij nog even heeft gegoogeld. Dat heb ik natuurlijk ook wel eens gedaan. Het probleem met Wikipedia is dat het Nederlandse Wikipedia iets overschrijft vanuit het Engels. Dan krijg je spraakverwarring. Hetzelfde ontstaat steeds meer in encyclopedieën, maar ik ben bijzonder blij met de toezegging dat bij het ministerie van Financiën het onderscheid, zo mogelijk, voortaan strikt gehanteerd zal worden.

*N

Minister **De Jager**: Voorzitter. Ik dank de Kamerleden voor alle vragen en opmerkingen. Ik begin met de allerlaatste opmerking. De heer Reuten hield een heel verhaal, maar eindigde met dank voor de toezegging. Het daaraan voorafgaande verhaal zie ik dus niet als een vraag. Ik neem aan dat mijn toezegging naar tevredenheid was en een reactie van mij volledig overbodig maakt.

Ik zeg dank voor de complimenten, eigenlijk van alle woordvoerders. Die complimenten gelden inderdaad met name ook voor de medewerkers op het ministerie van Financiën die dit mogelijk hebben gemaakt en mogelijk zullen maken. Ik zal die complimenten overbrengen.

Mevrouw Sylvester somde puntsgewijs op hoe zij mijn toezegging over de wetgevingscapaciteit heeft ervaren. Ik moet zeggen dat die weergave zeer volledig, adequaat en juist was. Ik kan dus volstaan met de opmerking dat die lijst precies weergaf hoe ik mijn toezegging bedoelde; dat bevestig ik. Ik dank mevrouw Sylvester ook voor het mij toewensen van succes.

De heren Doek en Reuten vroegen naar de samenhang en de rapportage. Ja, ik zal erop toezien dat dit nog gedurende de zomer aan deze Kamer wordt overgebracht en dat in deze wetgevingsbrief ook wordt vermeld naar welke structuur wij qua eisen en toezicht toe willen groeien.

De heer Doek vroeg of de brief over ringfencing tegelijkertijd met de verzending naar de Tweede Kamer ook naar de Eerste Kamer kan worden verzonden. Dat lijkt mij geen probleem. Ik dacht: in het kader van de efficiency bundelen wij het in één pakket. Het is echter ook efficiënt om het tegelijkertijd naar beide Kamers te sturen. Daar heb ik geen enkel probleem mee; daar zal ik voor zorgen.

De heer Knip was het eens met mijn uiteenzetting over het productontwikkelingsproces, maar vroeg wel om op de begripsvorming te letten. Ik wil daar zeker naar kijken. Dit is volgens mij wel met name vanuit een toezichtproces interessant, omdat er een soort materiële verwarring zou kunnen ontstaan. Daarmee bedoel ik dat consumenten op het verkeerde been kunnen worden gezet. Een definitie van credit default swaps is bijvoorbeeld minder interessant, maar op het punt van spaarproducten en het woord "sparen" is dit wel interessant. Daar let ook de AFM in toenemende mate op. Er zijn in het verleden innovatieve producten ontstaan met een heel sterk beleggingsrisicokarakter die als een spaarproduct werden gepresenteerd. Als de consument zo direct op het verkeerde been gezet dreigt te worden, is dit volgens mij wel een aangelegenheid voor de toezichthouder. Daar zal ik inderdaad aandacht aan besteden om te bekijken wat wij hieraan kunnen doen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Modernisering rechterlijke macht!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de rechterlijke indeling, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enkele andere wetten naar aanleiding van de evaluatie van de modernisering van de rechterlijke organisatie en in verband met de regeling van het klachtrecht inzake gedragingen van rechterlijke ambtenaren (Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie) (32021);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie en de Wet op de rechterlijke organisatie in verband met de behandeling van vreemdelingenzaken en enkele wetstechnische aanpassingen (32562).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Opstelten**: Mijnheer de voorzitter. Met meer dan gewone belangstelling en betrokkenheid heb ik geluisterd naar de beschouwingen van de woordvoerders. Het waren fundamentele beschouwingen. Een steeds terugkerend thema daarin was de kwaliteit van de rechtspraak. Dat thema gaat mij als minister van Veiligheid en Justitie bijzonder ter harte. Elke dag realiseer ik mij dat ik daarin een grote verantwoordelijkheid draag. Goede rechtsprekende voorzieningen zijn immers een basisvoorwaarde voor een democratische rechtsstaat. En ik voeg eraan toe: ook voor een goed functionerende economie waarin burgers en bedrijven erop kunnen vertrouwen dat geschillen binnen een redelijke termijn door een onafhankelijke rechter worden beslecht. Alle woordvoerders hebben dit belang in verschillende bewoordingen onderstreept.

Ik dank de woordvoerders voor de vele behartigenswaardige opmerkingen over thema's die niet direct de wetsvoorstellen betreffen die vandaag op de agenda staan. Mijn verantwoordelijkheid houdt in dat ik voortdurend de samenhang van het gehele pakket in de gaten houd. Het is goed dat ik daarvoor impulsen krijg uit de Eerste Kamer en die zal ik dan ook zeer serieus nemen.

Er zijn veel onderwerpen die in een later stadium ter sprake zullen komen in deze Kamer. Ik noem de kostendekkende griffierechten, de herziening van de gerechtelijke kaart en de versterking van de cassatierechtspraak. De daarover gemaakte opmerkingen zijn zonder uitzondering de moeite van een intensieve discussie waard, ook te gelegener tijd bij de behandeling van de desbetreffende wetsvoorstellen. Het is overigens waardevol dat die opmerkingen nu al zijn gemaakt. Die signalen heb ik goed opgepikt. Ik beschouw ze als belangrijke impulsen voor de verdere uitwerking van die wetsvoorstellen. De Kamer kan ervan verzekerd zijn dat ik mij rekenschap zal geven van hetgeen hier te berde is gebracht.

Zonder andere woordvoerders tekort te willen doen, noem ik in dit verband speciaal de als altijd zeer gedegen bijdrage van de heer Van de Beeten. Zijn zwanenzang geeft blijk van een brede visie en grote ervaring, maar ook van belesenheid en eruditie. Hij begon met de beschrijving van een beroemde passage over zwanen in een van de Dialogen van Plato. De woordvoerders zullen die passage ongetwijfeld direct hebben herkend als afkomstig uit de Phaedo. Met Cebes en Simmias bracht Socrates zijn laatste levensdag door in de gevangenis voordat hij de beroemde gifbeker leegdrank. Gelukkig merkte de heer Van de Beeten al op dat zijn zwanenzang voor hem noch duidde op droefheid noch op weldaden bij Hades. Zo mogen wij evenmin aannemen dat hij zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer -- vandaag 3899 dagen en ik zie aan de blik van de heer Van de Beeten dat hij dat weet -- als een gevangenis heeft ervaren. In

plaats van de gifbeker gunnen wij hem straks bij thuiskomst een goed glas wijn. Maar zover is het nog lang niet. Daarvan ben ik mij zeer bewust.

De heer Van de Beeten en anderen hebben veel zaken aangesneden en daarvoor past dank. Maar tegelijkertijd moeten wij niet alles met alles verbinden. Ik ben er ook voor om dat te voorkomen. Het gevaar is immers groot dat wij dan helemaal niet meer vooruitkomen. Samenhang zien en zaken in de juiste context plaatsen, moeten ons niet verhinderen concrete resultaten te behalen en zaken af te ronden waarover al lang wordt gesproken. Ongewenste ontwikkelingen moet een halt worden toegevoerd en gewenste ontwikkelingen moeten een stapje verder worden gebracht. Kortom, laten wij de voorstellen op hun merites beoordelen.

Het wetsvoorstel moet rechters in staat stellen -- ik vat het nu heel bondig samen -- om nog beter hun werk te doen. Tijdens interessante werkbezoeken aan verschillende gerechten heb ik kunnen vaststellen dat de rechtspraak veel doet aan het borgen en bevorderen van de kwaliteit. Er worden bijna 2 miljoen zaken per jaar afgedaan door hardwerkende en deskundige professionals, rechters en hun ondersteuning. Elke dag zetten zij zich er weer voor in om onze rechtspraak rechtvaardig en van hoge kwaliteit te laten zijn. Die mensen verdienen veel respect en ik wil nadrukkelijk zeggen dat ik als hun minister er voor hen zal staan. Het wetsvoorstel heeft rechtstreeks te maken met de kwaliteit van de rechtspraak. Het gaat voor een groot deel om de uitwerking van goede en nuttige voorstellen die alweer enige jaren geleden zijn gedaan door de evaluatiecommissie-Deetman. Ik ken inmiddels alle rapporten van alle commissies die dit hebben bekeken. De commissie-Deetman heeft de in 2002 doorgevoerde modernisering van de rechterlijke organisatie geëvalueerd. De evaluatie heeft geleid tot een rapport met de veelzeggende titel "Rechtspraak is kwaliteit".

Velen hebben gevraagd: waarom nu dit voorstel? Er zijn vraagtekens gezet bij de timing van dit wetsvoorstel. Er is immers een herziening van de gerechtelijke kaart in voorbereiding en is het dan niet beter om in dat kader te bezien op welke punten wij de rechtspraak toekomstbestendig kunnen maken? Om het in de woorden van de heer Van de Beeten te zeggen: te komen tot een optimale rechtsbedeling die de komende decennia meekan. Mevrouw Haubrich, daarin bijgevalen door de heer Van de Beeten en mevrouw Quik, heeft mij daarom gezegd: maak pas op de plaats met een aantal onderdelen uit het wetsvoorstel. Wel pleiten zij ervoor, als ik hun betoog goed heb beluisterd, om nu in ieder geval over te gaan tot invoering van de uitbreiding van de competentie van de kantonrechter, de definitieve regeling van het klachtrecht en de ressortelijke herindeling. Ik neem overigens graag het misverstand weg dat ik bij mevrouw Quik beluisterde, namelijk dat de herindeling zou inhouden dat er een gerechtshof wordt opgeheven. Dat is in dit voorstel niet het geval. Daarvan zou sprake kunnen zijn bij de herindeling van de gerechtelijke kaart. Het gaat om

overheveling van drie arrondissementen naar een ander ressort.

De competentie-uitbreiding van de kantonrechter, het klachtrecht en de ressortelijke herindeling zijn drie belangrijke onderdelen van het wetsvoorstel, maar in mijn ogen zouden wij de rechtspraak en de samenleving ernstig tekortdoen als wij het voorlopig maar bij die drie onderwerpen zouden laten. Ik ga natuurlijk op alle onderwerpen in, hoewel het altijd een risico inhoudt om "alle" te zeggen. Wellicht zal ik iets over het hoofd zien, maar dat hoor ik dan wel in tweede termijn. Ik wilde er echter wel op ingaan. Ik wil het wetsvoorstel ook goed verdedigen. Aan het slot van mijn eerste termijn kom ik tot een afweging van wat ik vind dat ik zou moeten doen, gehoord de Eerste Kamer.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ter voorkoming van misverstanden zeg ik dat wij de verhoging van de competentiegrens aan bepaalde voorwaarden hebben verbonden.

Minister **Opstelten**: Ja, ik kom daar graag nog op terug.

Ik beluister bij de heer Van de Beeten en mevrouw Haubrich de wens om eerst nog eens fundamenteel door te denken welke kant wij met de rechtspraak op willen. De heer Van de Beeten sprak zelfs over het instellen van een staatscommissie. Ik kom daar straks uiteraard nog even specifiek op terug. Met betrekking tot de nieuwe gerechtelijke kaart hoor ik de heer Van de Beeten spreken over een te eenzijdig bestuurlijke en organisatorische invalshoek. Mevrouw Haubrich vroeg waar de burger in het hele verhaal blijft. Dat zijn op zichzelf genomen heel goede en terechte aandachtspunten, maar zij zijn ook in volle omvang aan de orde bij het proces dat in gang is gezet naar een herziening van de gerechtelijke kaart. Het zijn precies de punten waarover het vorige kabinet tot viermaal toe met de Tweede Kamer heeft gedebatteerd. Ik geef toe dat dit niet met de Eerste Kamer is gebeurd. Ik heb dat natuurlijk goed gezien en mij daarop georiënteerd voordat ik de memorie van antwoord schreef. De discussie daarover zal ik graag binnen afzienbare tijd met de Kamer aangaan. Het wetsvoorstel herziening gerechtelijke kaart ligt, net als het wetsvoorstel inzake de Politiewet met betrekking tot de nationale politie, inmiddels voor advies bij de Raad van State. Ik zeg dat even ter correctie tegen mevrouw Broekers. Het consultatieproces is al enige tijd afgerond.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik ben blij om dit van de minister te horen, maar waar het mij om te doen is, en ik denk overigens ook de andere woordvoerders van deze Kamer, is dat wij zaken wel in de goede volgorde krijgen voorgelegd. Het kan niet zo zijn dat de Politiewet al in de Tweede Kamer wordt goedgekeurd, uitgaande van de herziene gerechtelijke kaart, terwijl het wetsvoorstel daartoe nog niet door de Eerste Kamer

is aanvaard. Dat is een belangrijk punt, waartegen wij in deze Kamer altijd opponderen, ook met andere wetsvoorstellen.

Minister **Opstelten**: Ik kom erop terug. Laat ik er dit over zeggen: het zijn twee afzonderlijke wetsvoorstellen, die, gelet op het regeerakkoord en het gedoogakkoord, natuurlijk wel verwantschap hebben. Ik probeer deze min of meer gelijktijdig naar de Kamer te sturen, zodat er overzicht is. Wij moeten echter niet ontkennen dat beide voorstellen op zichzelf genomen apart kunnen worden behandeld. Ik heb goed kennis genomen van de interventie van mevrouw Broekers. Beide wetsvoorstellen liggen bij de Raad van State. Natuurlijk is er samenhang, maar feitelijk zou je ze ook los van elkaar kunnen behandelen. Dat is misschien technisch en heel theoretisch, en het is ook niet mijn wens.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik sluit nog even aan op mijn eerdere opmerking. Het wetsvoorstel tot instelling van de nationale politie gaat uit van de herziene gerechtelijke kaart. Die moet er dus zijn, want anders kan de Politiewet niet in werking treden. Natuurlijk zijn het wetsvoorstellen die op zichzelf beoordeeld moeten worden, zoals de minister zegt. Het wetsvoorstel voor de nationale politie kun je echter niet behandelen dan nadat het wetsvoorstel herziening gerechtelijke kaart is aangenomen, want het wetsvoorstel inzake de nationale politie gaat daarvan uit.

Minister **Opstelten**: Het is een technisch punt en de samenhang is duidelijk. Daarover zijn wij het met elkaar eens. Ik maak echter een technische opmerking terug. Stel dat het één niet doorgaat, waar ik absoluut niet van uitga, dan kan het andere wel doorgaan. Dat kan gewoon, want dan kun je dat als zodanig gaan invullen. De samenhang is duidelijk en er is onderlinge verwantschap. Beide wetsvoorstellen liggen bij de Raad van State. Ik bepaal het tempo van de Raad van State niet. De consultatiefase is al enige tijd afgerond en via het kabinet zijn de wetsvoorstellen naar de Raad van State gegaan.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik kom nog even terug op de opmerking die de minister zojuist heeft gemaakt, namelijk dat bij het wetsvoorstel inzake de gerechtelijke kaart, zoals dit in consultatie is geweest en nu bij Raad van State voorligt, alle aspecten waarover zowel de heer Van de Beeten, mevrouw Broekers, mevrouw Quik als ikzelf hebben gesproken, een rol hebben gespeeld. Ik heb kennis genomen van het in consultatie gegeven wetsvoorstel. Ik vraag mij af waar een en ander precies staat en hoe het is verwerkt. Ik heb het namelijk niet herkend. Ik heb veel meer herkend dat de gerechtelijke kaart nu vanuit een optiek van efficiency en kostenbeperking op deze manier tot stand is gekomen. Ik heb niet kunnen

herkennen dat er rekening is gehouden met het rapport van het SCP over de maximale en optimale schaalgrootte van rechtbanken. Ik heb er ook niet in herkend dat rekening is gehouden met het basispakket van de rechtspraak -- ik noem dat maar de eerstelijnsvoorzieningen -- zoals door de NVvR is voorgesteld.

Minister **Opstelten**: Ik dank mevrouw Haubrich voor haar interventie. Dit debat is voor mij ook buitengewoon nuttig en het geeft mij impulsen. Er komt dus een advies van de Raad van State. Vervolgens zal ik, met dit debat in het achterhoofd, mijn standpunt bepalen en, via het kabinet uiteraard, een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer sturen. Het is wel zo dat het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau bekend is. Er zijn natuurlijk ook andere rapporten meegenomen. Ik zou het goed vinden om daarover met elkaar afspraken te maken. Ik ben gaarne bereid om van tijd tot tijd overleg te voeren over de vraag hoe wij de samenhang tussen de verschillende wetsvoorstellen kunnen meenemen en kunnen bezien waar wij staan.

Zonder die samenhang krijg je iets wat ik buitengewoon serieus neem in de voorbereiding. Als je met de gerechtelijke kaart bezig bent, dan moet je je in de voorbereiding ook afvragen wat er gaat gebeuren als dat wetsvoorstel wet wordt. Die voorbereiding moet binnen de kaders van de wet blijven. Daar zult u mij een geharnast voorstander van vinden en daarop kunt u mij aanspreken. Ik zal daar natuurlijk ook de Raad voor de rechtspraak op aanspreken, die zich daar eveneens van bewust is. Dat weet ik uit ervaring van een gesprek met de raad. Hetzelfde geldt voor de nationale politie. Ook dat is een dynamische organisatie en ik heb met de Tweede Kamer afgesproken dat ik zaken zal voorbereiden, zonder onomkeerbare stappen te zetten. Ik heb aan het begin van mijn betoog gezegd dat ik geen onomkeerbare stappen zal zetten. Ik wil dat halverwege mijn betoog weer zeggen en ik wil daar ook mee afsluiten. Dat is hoe ik in dit soort processen zit en daar kan de Kamer mij op aanspreken. Ik wil ook dat de Kamer mij daarop aanspreekt.

Wat de consultaties betreft, mag ik niet vertellen wat er nu bij de Raad van State ligt. De Kamer weet dus niet wat ik met al die consultaties heb gedaan. Ik hoop dat de Kamer mij daarin vertrouwt. Mocht de Kamer daar aarzelingen over hebben, dan kan zij mij daarop aanspreken. Ik wil graag in de periode dat ik minister ben, met de Raad van State investeren in deze buitengewoon belangrijke processen die wij met elkaar ingaan.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Ik hoor de minister zeggen dat hij graag met enige regelmaat met deze Kamer onderwerpen bespreekt. Dat is prachtig. Dit is eigenlijk een vorm van consultatie, naar aanleiding van het wetsvoorstel dat voorligt, over de herziene gerechtelijke kaart, al is het niet officieel zo aangekondigd. Alle woordvoerders hebben gezegd het geen goed idee

te vinden -- de ons moverende redenen zijn allemaal uiteengezet -- om de sector kanton af te schaffen en een verplichting daartoe uit de wet te halen. Dat is geen goed idee. Als de minister het serieus meent met zijn consultatie, dan neemt hij dit mee en dan zal hij dit ook verwezenlijken voor deze Kamer.

Minister **Opstelten**: Mag ik tegen mevrouw Broekers zeggen dat ik op dat punt natuurlijk heel specifiek terugkom? Ik heb voor mezelf in eerste termijn al een aantal conclusies getrokken. Ik zal ze aan het slot van mijn bijdrage in eerste termijn aan de Kamer meegeven, ter voorbereiding van haar tweede termijn. Dan ben ik weer benieuwd wat de Kamer daarvan vindt.

Zonder mij nu in de details van dat voorstel te begeven, wil ik, nu wij het toch hebben over de gerechtelijke kaart, afstand nemen van de gedachte dat in dat wetsvoorstel efficiëntieoverwegingen en managementprincipes de boventoon zouden voeren. Dat is niet zo. Het gaat om de kwaliteit van de rechtspraak. We moeten niet met elkaar een valse tegenstelling creëren. De commissie-Deetman heeft al overtuigend laten zien -- ik heb dat met rooie oortjes gelezen -- dat de kwaliteit van de rechtspraak gebaat is bij een heel goede organisatie en een heel goede bedrijfsvoering binnen de rechtspraak.

Om een simpel voorbeeld te noemen: als de kantonlocatie -- ik noem Wageningen -- wordt gesloten, zullen mensen uit Wageningen voor een kantonzaak misschien wat verder moeten reizen. Ik zeg niet dat het gebeurt. Ik gebruik dit even als casus. Ze moeten ca. 20 km verder reizen naar Arnhem, maar de kans wordt wel groter dat in het arrondissement Arnhem zaken gemiddeld genomen uiteindelijk efficiënter en daardoor sneller en voor de burger beter worden afgehandeld. Dat kan eenvoudigweg omdat de rechtbank in Arnhem -- ik ben daar op bezoek geweest, er wordt heel enthousiast en zeer bekwaam gewerkt door het college aldaar -- niet meer gedwongen is, geld en menskracht te steken in een afzonderlijke dure kantonlocatie. Dat moeten we ook afwegen. Bovendien kunnen zo krachten worden gebundeld.

Iedere burger krijgt straks toegang tot kwalitatief hoogwaardige rechtspraak. Dat is het enige wat in de kern telt, altijd binnen de normen die we budgettair en anderszins moeten stellen in onze rechtspraak.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik geloof dat niemand hier gezegd heeft dat we nog in de tijd van paard en wagen leven. Dat doen we niet meer, dat zijn wij ons terdege bewust.

Minister **Opstelten**: Ik wil die term ook niet gebruiken.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): De sector kanton kan ook binnen een grote rechtbank een eenheid

vormen. Dat hebben wij benadrukt. En mijn tweede punt weet ik niet meer.

Minister **Opstelten**: Het is fijn dat u het nog een keer zegt, want ik wil u daarin helemaal niet tegenspreken. In de kern gaat het erom dat straks iedere burger toegang krijgt tot kwalitatief hoogwaardige rechtspraak en niet alleen maar de burger die in de huidige kaart toevallig in de buurt van een kantonlocatie woont.

Een ander voorbeeld is de kantonlocatie Nijmegen. Ik ben daar ook geweest. Daar kan de burger nu alleen terecht voor kantonzittingen en het gerechtshof kan de werkplekken van rechters verplaatsen naar Arnhem, om zodoende meer zittingsruimte te creëren. Vervolgens kunnen in Nijmegen straks naast de huidige kantonzittingen ook familierechtelijke en strafzittingen zonder gedetineerden, om precies te zijn, worden gehouden.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Op het gevaar af dat we nu weer op het niveau komen van "Almelo moet blijven", wil ik toch even zeggen dat het voorbeeld Wageningen natuurlijk een voorbeeld is waarbij de bereikbaarheid en toegankelijkheid in ieder geval in termen van afstand niet ter discussie staan. Maar wat denkt de minister bijvoorbeeld van de kantonrechtspraak in Tiel? Dat is een ander uiterste. Er hadden ook mensen uit Vuren en uit Brakel naar Tiel kunnen gaan. Zij moeten nu naar Arnhem. De minister moet zich eens voorstellen wat dat voor de toegankelijkheid van dat arrondissement betekent.

Minister **Opstelten**: Het risico is natuurlijk dat als je één voorbeeld noemt, er andere voorbeelden komen. Ik zou in uw plaats hetzelfde hebben gedaan. Toegankelijkheid is natuurlijk belangrijk, evenals bereikbaarheid en aanspreekbaarheid, de natuurlijke gang naar het gerecht. Ook die afstand is echter te overbruggen. Dat vind ik redelijk. Ik kom hier nog op terug. Ik vind dat we hierin heel zorgvuldig moeten opereren. Ik wil ook luisteren naar wat de verschillende woordvoerders hebben gezegd. We kunnen van dit voorstel niet alleen zeggen dat het te veel managementtaal is en te veel om efficiency gaat. In de kern is het hoofddoel om de kwaliteit van de rechtspraak en de toegankelijkheid voor de burger te verbeteren. Natuurlijk sorteren bepaalde onderdelen voor -- daar ben ik eerlijk in, straightforward -- op de herziening van de gerechtelijke kaart. Daar is ook op geweest. Voorsorteren betekent echter niet dat er geen andere weg meer mogelijk is. Ook dat voorsorteren moet binnen de kaders van de wet gebeuren. Als je de geschiedenis ziet van het wetsontwerp en van het hele proces, dan is dat niet onlogisch. Er waren verschillende commissies. Ik noem de commissie-Deetman, maar er komen nog meer commissies. Er wordt natuurlijk ook een conclusie getrokken en uiteindelijk wordt besloten

dat het gaat gebeuren. Dat vind ik op zich terecht. Daar sta ik vierkant achter.

Dit wetsvoorstel zou er grotendeels ook op deze manier zijn gekomen als er helemaal geen sprake zou zijn geweest van een nieuwe gerechtelijke kaart. Daar wil ik ook open over zijn. Het hele proces is in de kern veel eerder ingezet. De Kamer kent de data inmiddels veel beter dan ik. Het is hard in haar geheugen gegrift. Dit wetsvoorstel zou er al geweest zijn. De vernieuwing van de gerechtelijke kaart is daar overheen gekomen.

Dat geldt helemaal voor de opheffing van de wettelijke verplichting om bij rechtbanken altijd een sector kanton te hebben. Dat is een maatregel waar de rechtspraak, zo heb ik geconstateerd, om zit te springen. De rechters hebben mij dat verteld. De competentie van de kantonrechter wordt verruimd, waar de Kamer voor is. Ik zal hier straks nog op terugkomen, want dit is een cruciaal punt in de interventies van de woordvoerders. Ook de wijzigingen op het punt van de zaaktoedeling aan een ander gerecht staan los van de gerechtelijke kaart. Wij doen dit juist om een einde te maken aan de terecht door de heer Van de Beeten bekritiseerde carrousel. Ik vond dat een mooie term. Het wetsvoorstel doet op dit punt meer recht aan het legaliteitsbeginsel. Mijn voorganger, minister Hirsch Ballin, heeft dat in de memorie van toelichting onder 2.3 scherp en duidelijk in vier punten aangegeven.

Ik kom nu op het nieuwe nevenlocatiestelsel. Dat nieuwe stelsel kan in verband worden gezien met de gerechtelijke kaart, maar zou ook los daarvan zijn ingevoerd. Ook daar kom ik nog over te spreken. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheden om tot samenwerking te verplichten op het gebied van bedrijfsvoering. Mevrouw Zijk refereerde hieraan. Dit zijn voorzieningen die zijn bedoeld als stok achter de deur. Dat heb ik ook aangegeven in de memorie van antwoord. Vrijwillige samenwerking staat voorop. Door de commissie-Deetman en al eerder is aangedrongen op een wettelijke regeling van samenwerkingsvoorzieningen. Als je zegt dat iemand een mogelijkheid heeft, bijvoorbeeld een minister die een aanwijzing kan geven, werkt dat in de goede richting als een ultimatum remedium. Die regeling hoeft nooit te worden gebruikt doordat men niet wil dat die gebruikt wordt en het dus zelf uit vrije wil gaat doen. Het is toch het beste om een sturingsinstrument te hebben. In het perspectief van de nieuwe gerechtelijke kaart is het sowieso wenselijk, maar los daarvan nuttig en nodig.

Er mogen geen onomkeerbare stappen worden gezet. Ik citeer ook mijn ambtsvoorganger, voormalig minister Hirsch Ballin. Hij heeft dat in de Tweede Kamer gezegd. Met het wetsvoorstel waarover wij nu spreken, worden geen onomkeerbare stappen gezet in het proces van de herziening van de gerechtelijke kaart. Daar moeten wij strak in opereren. Het wetsvoorstel over de herziening van de gerechtelijke kaart ligt bij de Raad van State en moet dus nog worden ingediend. De plannen kunnen pas doorgaan als zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer het

wetsvoorstel heeft aangenomen. De rechten van beide Kamers, ook die van de Eerste Kamer, worden volledig gerespecteerd. Dat herhaal ik voortdurend, omdat er geen enkel misverstand over mag ontstaan.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik ben blij dat de minister dat voortdurend blijft herhalen. Dat is prima. Ik heb de minister horen zeggen dat er geen onomkeerbare stappen worden gezet. Dat klinkt heel goed. Dan denk je: daar kunnen wij mee uit de voeten. Op een gegeven moment komt het wetsvoorstel inzake de herziening van de gerechtelijke kaart ook in deze Kamer, voordat de Politiewet er is. Daar ga ik tenminste van uit. Het is echter mogelijk dat iedereen van oordeel is dat het allemaal niet in orde is en dat het een slecht voorstel is, ik noem maar even een heel verre buitenplaats. Ik wens dat de minister niet toe en dat moeten wij zien te voorkomen. Het is dan aan de minister om goede handelingen te verrichten en wijzigingen aan te brengen waarvan hij denkt dat die heel erg nuttig zijn om die wet er hier wel door te krijgen. Dat kan hij nu nog doen. Als die wet hier zou sneuvelen, zou dat heel ernstig zijn. Dan heeft hij namelijk een probleem met de Politiewet. Die opmerking dat er geen onomkeerbare stappen worden gezet, klinkt goed. Wij moeten ons echter wel realiseren dat het eventueel ook anders kan uitpakken en dat moeten wij niet hebben.

Minister **Opstelten**: Ik ben het op beide punten eens met mevrouw Broekers. Wij moeten het niet hebben en het zou niet moeten gebeuren. Het gaat erom dat je heel open moet zijn over wat je doet. Het is echter natuurlijk altijd een kwartiermakerschap. Dat maak je ook zichtbaar in een debat over een wet. Grote hervormingen, transformaties -- dat is waar wij hier over spreken -- zijn altijd tot stand gekomen door daadwerkelijk te laten zien wat zij betekenen. Dan moet je wel kwartiermakers hebben die dat in beeld kunnen brengen. Het mag nooit zo zijn dat zaken al worden geëffectueerd terwijl de wet nog tot stand moet komen. Je moet het echter wel voorbereiden, dat kan niet anders. Dat kan niet met de politie en dat kan ook niet met de gerechtelijke kaart. Wij hebben het immers over het Openbaar Ministerie en over de organisatie van de rechtspraak, de hoven en de gerechten. Het lijkt mij dat ik dat in voldoende mate naar voren heb gebracht.

Dit waren de algemene punten, die ik toch even in het kader van het totaal zou aangeven. Ik kom nu op de specifieke vragen van verschillende woordvoerders.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik wil nog iets zeggen over het niet onbelangrijke punt van het in de praktijk anticiperen op voorgenomen wetgeving. Wij hebben in deze Kamer helaas de afgelopen jaren bij herhaling gezien dat er in het veld werd geanticipeerd op hetgeen bij brieven van de zijde van de regering was aangekondigd en eventueel bij

motie in de Tweede Kamer was gesanctioneerd. Wat je dan in de praktijk vaak ziet en wat vervolgens in het wetgevingsproces hier op tafel komt -- ik doel bijvoorbeeld op personeelsbeleid en het gedrag van mensen: zij gaan solliciteren omdat zij zich de vraag stellen of hun baan er straks nog zal zijn -- is dat men er simpelweg van uitgaat dat hetgeen als beleid is aangekondigd ook zal worden verwezenlijkt in wetgeving. Men gaat zich daarnaar richten.

Een voorbeeld is de Wet op de jeugdzorg, die hier een aantal jaren geleden is behandeld. Bij de behandeling zei de regering: ja, maar in het veld is men al zover. Provinciebestuurders, die er als gevolg van die wet een belangrijke taak bij zouden krijgen, lieten ons weten dat zij al klaar waren en dat zij er helemaal voor waren. Dan wordt er een enorme druk op gezet. De consequentie is dat wij acht jaar later constateren dat wij er toch eigenlijk niet verstandig aan hebben gedaan. Ik herhaal dat nog maar eens en breng het onder de aandacht van de minister omdat in het verleden toezeggingen zoals hij die nu doet, zoals dat er geen onomkeerbare stappen worden gezet, zijn gedaan die in de praktijk nogal eens tegen bleken te vallen.

Ik noem een ander voorbeeld. Het elektronisch patiëntendossier is hier onlangs afgestemd. Persoonlijk ben ik van oordeel dat het feit dat de voormalige minister van VWS, de heer Klink, twee jaar voordat het wetsvoorstel hier behandeld zou worden een brief liet uitgaan aan alle Nederlanders met de vraag of zij al dan niet bezwaar wilden maken tegen het opgenomen worden in het epd een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld in de manier waarop het wetgevingsproces is gelopen en uiteindelijk is misgelopen. Dat is een voorbeeld van een wetsvoorstel dat hier uiteindelijk is gesneuveld.

In navolging van mevrouw Broekers wil ik de minister nog eens heel nadrukkelijk zeggen dat hij daarmee moet oppassen. Laat hij dit in gedachten houden bij de toezeggingen die hij straks nog zal gaan doen aan ons, naar ik hoop.

Minister **Opstelten**: Ik vind het heel plezierig dat de heer Van de Beeten dat zegt, want ik zit ook zo in elkaar. Een voorbeeld van hoe wij er nu mee omgaan, is dat ik een uitvoeringsprogramma voor de politie naar de Kamer heb gestuurd. Daar hebben wij over gesproken. Ik heb toestemming gekregen om, vooruitlopend op de behandeling van de wet en dus niet onomkeerbaar, een aantal dingen voor te bereiden om te laten zien hoe het gaat gebeuren. Als je dat niet doet, kan dat niet. Dat is de dynamiek van een organisatie. De kern is echter dat er geen onomkeerbare stappen worden gezet. Ik herhaal dat ik daarop aanspreekbaar wil zijn en blijven.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): De minister zei dat dit de dynamiek is en dat het nu eenmaal zo gaat. In het debat over de kwaliteit van wetgeving heb ik de minister gevraagd waarom een wet altijd na drie maanden, en tegenwoordig twee keer per jaar, 1

oktober en 1 juli, moet worden ingevoerd. Waarom kunnen wij niet eerst bekijken of het wetsvoorstel er überhaupt door komt en daarna bekijken hoeveel tijd wij nodig hebben om het, misschien in verschillende etappes, in te voeren? Wij doen het nu omgekeerd: het moet klaar zijn als de wet er is. Daarmee wordt de wetgever toch sterk onder druk gezet.

Minister **Opstelten**: Dat hangt natuurlijk van het onderwerp af. Het is niet in elke situatie het geval of nodig. In dit geval is het, gelet op de lange tijd dat iets loopt, echter niet logisch dat er helemaal niets gebeurt. Wat er gebeurt, moet wel binnen de regels van de wet gebeuren. Als je in de richting werkt waar het uiteindelijk naartoe moet, moet het binnen de regels van de wet gebeuren. Daarom heeft de Kamer dit voorstel ook gekregen. Ik zal zo dadelijk met een aantal conclusies hierover komen, want ik neem buitengewoon serieus wat mevrouw Quik heeft gezegd. Ik ga niet op glatte wijze langs alle punten uit deze Kamer heen. Ik trek mij die aan, en ik wil daarover afspraken met de Kamer maken. Ik wil namelijk investeren in een goede samenwerking met de Kamer. Dit zijn grote hervormingen, waarvoor de enthousiaster zal zijn dan de ander. Wij moeten daarvoor glashelder weten wat wij aan elkaar hebben. Zo kom je tot goede wetgeving, in verschillende fases. Vandaar ook mijn uitnodiging om van tijd tot tijd een debat te voeren met deze Kamer, als zij dat wil. De Kamer kan mij dan ook vragen om eens een brief met de stand van zaken te schrijven, zodat ik haar meeneem en zij niet achterloopt ten opzichte van de Tweede Kamer, zonder dat haar positie wordt aangetast natuurlijk. Die verantwoordelijkheid neemt deze Kamer, en ik doe daarin graag mee.

Ik kom op de kantonrechtspraak in het algemeen, een leidend thema in dit hele debat. Het wetsvoorstel bevat maatregelen om de kantonrechtspraak te versterken, niet om die af te schaffen. Deze maatregelen vloeien voort uit de aanbeveling van de commissie-Deetman om te komen tot uitbreiding van het terrein van de kantonrechter. Dat gebeurt op drie punten: ophoging van de competentiegrens van €5000 naar €25.000, het onderbrengen van consumentenkoop en -krediet als aardzaken bij de kantonrechter en het afschaffen van de verplichting om een sector kanton te hebben. Het doel van deze maatregelen is dat meer burgers en bedrijven kunnen profiteren van de pluspunten van de kantonrechtspraak: snel, efficiënt, informeel en zonder verplichte advocaat. De rechter stelt zich actief op. In verschillende beschouwingen beluister ik draagvlak met betrekking tot de voornemens tot verhoging van de competentiegrens.

Over het voornemen om tegelijk met de competentieverhoging de verplichte sector kanton af te schaffen bestaan bij de diverse leden, mevrouw Broekers, mevrouw Quik, mevrouw Haubrich en de heer Van de Beeten, echter zorgen. Deze zorgen zien met name op het gevaar dat de afschaffing van de verplichte sector zou kunnen leiden tot het verdwijnen van de karakteristieke en

toegankelijke werkwijze van de kantonrechters. Men moet het mij niet kwalijk nemen, maar ik deel deze vrees niet. Ik meen evenals de rechtspraak -- dat zijn de gerechten, de rechters die ik spreek, en de Raad voor de rechtspraak -- dat de kantonrechtspraak is gebaat bij het wegnemen van de schotten tussen de sectoren kanton en civiel. Sterker nog, het in stand laten van de sector kanton na de competentieverhoging zou gerechten voor problemen kunnen stellen die kunnen leiden tot kwaliteitsverlies en verstarring van cultuur en werkwijze.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dan is mij niet helemaal duidelijk waarom de Raad voor de rechtspraak in het Jaarplan 2011 schrijft dat in enkele grote gerechten vanzelfsprekend de aparte sector kanton en de aparte sector civiel zullen blijven bestaan. Volgens het wetsvoorstel kan een gerecht maximaal vijf verschillende sectoren hebben. Kennelijk kiezen enkele grote gerechten -- zoals ik in mijn eerste termijn al heb gezegd, hebben wij dadelijk, als de herziene gerechtelijke kaart is ingevoerd, alleen maar grote gerechten -- voor het handhaven van de aparte sector kanton. Naar ik veronderstel geldt dit onder andere voor Amsterdam, waar minstens 50 kantonrechters zijn. Dit snap ik toch niet helemaal gezien de motivering van de minister.

Minister **Opstelten**: In het noorden des lands heb je drie kleinere rechtbanken. Dat is een andere situatie, ook wat betreft de schaal, dan die in Rotterdam of Amsterdam. Dit maakt ook verschil voor het tempo waarin men de keuze -- die men zelf kan maken -- maakt. Bij de grotere gerechten zegt men vooralsnog dat men, als het zou doorgaan, nog geen gebruik zal maken van de mogelijkheid tot samenvoegen en bundelen van de sectoren civiel en kanton. Dat vind ik ook logisch. Bij andere gerechten doet men dat wel, omdat er door de competentieverhoging van €5000 naar €25.000 minder overblijft voor civiel. Dit heeft ook met schaal te maken en het zijn geen onlogische conclusies. Het is alweer een tijd geleden, 2006, dat de commissie-Deetman haar rapport uitbracht. De commissie-Hofhuis koos in 2007 voor de "big bang"; zij wilde het in één klap doen. Men zei dat dit voor de kwaliteit het beste zou zijn. De Raad van State heeft natuurlijk ook geadviseerd. Hij heeft zich redelijk neutraal opgesteld; laat ik mild zijn en het niet naar me toe trekken. Zulke feiten moet ik meenemen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik stel de minister een vraag die ik ook al in de inbreng in de eerste schriftelijke ronde heb gesteld en vandaag in mijn pleidooi opnieuw. De minister antwoordt steeds dat het zo goed is voor de sector civiel als kanton die sector positief komt bestuiven met zijn unieke en zeer gewaardeerde werkwijze. Wil hij nu eens antwoord geven op de vraag waarom de kantonrechtspraak is gediend met het opheffen van

de sector kanton? Hoe is het dus andersom? Welke kruisbestuiving kan civiel aan kanton bijdragen om de sector kanton beter te maken?

Minister **Opstelten**: Dat is de kernvraag, die ook anderen al hebben gesteld: wat zijn nut en noodzaak? Daarop komt het kort en bondig neer. Ik loop het goed langs. De maatregelen geven de rechtbankbesturen meer armslag om een op het gerecht toegesneden organisatiestructuur te bepalen om aan de toenemende behoefte aan differentiatie van de zaaksbehandeling te kunnen voldoen. Op die manier kan de wijze van behandeling van een zaak beter worden afgestemd op de behoefte. Dat is belangrijk voor de burger die naar de rechter gaat. Daarop kan de rechterlijke organisatie inspelen. Hiervoor zijn een verdeling van zaken en samenwerking nodig die dwars door de indeling in een kantonsector en een civiele sector heen gaan. Het is zeker niet de bedoeling dat de sector kanton en de daarbij behorende cultuur en werkwijze zullen verdwijnen, zoals ik eerder al zei. Dit blijkt ook uit de eerder opgedane ervaringen binnen de rechtspraak, waarbij binnen de wettelijke grenzen wordt gewerkt aan zaaksdifferentiatie. Zaaksdifferentiatie zou onvoldoende van de grond komen als de wettelijke belemmering van het onderscheid tussen de sector kanton en andere sectoren blijft bestaan. Dat is toch wel het leitmotiv. Het heeft natuurlijk ook te maken met het punt dat het voor de opleiding van rechters in de kern een goede zaak is. Voor de zwaardere kantonrechtzaken kun je de ervaren rechter nemen. Er zijn in het kantonrecht echter veel verstekzaken en daar kun je jonge rechters op zetten, die in hun opleiding zitten. Er zitten dus twee kanten aan het verhaal.

Ik wil dit de Kamer duidelijk voorhouden. Ik kom straks tot een conclusie. Dit zijn de punten waarom ik het juist vind dat ik laat zien dat we hier een debat over hebben. Straks kom ik voor mezelf met een afweging en die zal ik voorhouden aan de Kamer. Ik vind dat echt een punt dat ik moet bewaren tot de laatste minuut van mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik ben erg geïnteresseerd in wanneer die laatste minuut ongeveer zal aanbeken. **

Minister **Opstelten**: Ik kan de pointe in één minuut aangeven maar ik houd die nog even voor mij.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Het hele verhaal over zaaksdifferentiatie onderschrijf ik. Ik herken en onderschrijf het. Dat is echter vooral een managersverhaal. Ik denk dat de minister voornamelijk met de managers op de rechtbank praat. De opheffing van de sector kanton is niet nodig voor zaaksdifferentiatie. In Utrecht gebeurt zaaksdifferentiatie al volop. Daar wordt al volop samengewerkt door beide sectoren.

Zaaksdifferentiatie wordt daar al ingevoerd. De schotten zijn niet waterdicht en zijn ook nooit zo bedoeld. Rechters kunnen zo van de ene sector in de andere gaan werken, daarvoor is absoluut geen wetgeving nodig.

Minister **Opstelten**: In zichzelf heeft mevrouw Quik wel een punt. Sommigen van de leden hebben gezegd dat er wordt geanticipeerd op wetgeving. Dat is in de kern waar, maar ik heb ook gezegd dat dit gebeurt binnen de kaders van de wet. Mevrouw Quik geeft daar inderdaad een voorbeeld van. Toen ik in Groningen was, is mij ook voorgespiegeld dat men dit in vijftien rechtbanken al doet, maar wel binnen de kaders. Men is er klaar voor -- misschien mag ik het zo zeggen -- en men wil het graag. Ik vind dat ik de leden dit gegeven niet moet onthouden, maar scherp in het debat moet brengen dat dit de feiten zijn. Ik zeg dit niet omdat ik het graag wil of omdat het me goed uitkomt, maar omdat het de feiten zijn, die ik zelf recent nog van de mensen heb gehoord.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Op dit punt: we hebben gesprekken gehad met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en met de Kring van Kantonrechters, en horen daar echt heel andere geluiden. Op een ander punt: de minister zegt dat het heel goed is dat je jonge rechters opleidt tot kantonrechters via verstekzaken. Dat is een voorbeeld waarmee de minister juist aangeeft dat - met alle respect -- hij precies niet begrijpt waar het om gaat. De kern van de kantonrechtercultuur is immers juist dat je mensen hebt die kunnen omgaan met mensen, die niet op papier keurige verstekvonnissen leren maken maar die leren, via werk in de rechtbank et cetera, hoe je op zittingen met mensen moet omgaan. Daar zit nou net de kneep. Ik zeg dit ook als advocaat die vaak van doen heeft gehad met kantonrechters. Je wordt als advocaat even aan de kant gezet en vervolgens gaat de kantonrechter in gesprek met de partijen om op die manier de zaak op te lossen of tot verdere voortgang te komen. Dat is echt de kern van de kantoncultuur. Als de minister dat integreert in de civiele sector, gaat het onherroepelijk verloren. Dat is de boodschap die wij hier breed willen brengen. Ik probeer de minister er nog een keer echt van te doordringen dat dit precies het punt is en dat het voorbeeld dat hij zojuist aanreikte er juist precies naast zit.

Minister **Opstelten**: Ik ben zo vrij om te zeggen dat ik dit niet helemaal eens ben de heer Van de Beeten. Ik kom straks natuurlijk nog wel terug op het signaal dat hij geeft. Het is een punt dat ik natuurlijk heb geregistreerd. Ook ik ben als minister erg voor de kantonrechtspraak. Natuurlijk ben ik daarvoor, precies om de redenen die de heer Van de Beeten schetst. Mijn ambtsvoorganger heeft het ook precies zo aangegeven in debatten en in de memorie van toelichting. Ik heb het ook zo aangegeven in de memorie van antwoord. Dit zijn

kernpunten. Het gaat nu om de commissies die het allemaal hebben gedaan, in 2001, 2006, 2007 en daarna ook nog, en die allemaal zeggen dat dit wel moet gebeuren. Alleen zegt de een dat het gefaseerd moet gebeuren en de ander dat je het nu moet doen omdat het wel erg lang duurt. Het krijgt dan elementen van een achterhoedegevecht. Dat moet ik ook serieus nemen. In de praktijk zeggen rechters zelf tegen mij dat het als voordeel heeft dat je goede jonge rechters kunt opleiden voor het kantonrechterschap om in artikel 47 werkzaam te zijn in de nieuwe stijl en ook te functioneren in eenvoudiger zaken. Dat zeggen de praktijkmensen. Op zichzelf vind ik dat een goede opleidingssituatie die ik de Kamer niet wilde onthouden.

Voorzitter. Mevrouw Broekers-Knol vraagt of de voornemens van de Raad voor de rechtspraak op het terrein van differentiatie en maatwerk aanleiding zijn om de verplichte sector kanton af te schaffen. Ik vind dat we in dit debat precies moeten zijn. Het antwoord is neen. Deze voornemens komen gewoon voort uit de groeiende behoefte aan zaaksdifferentiatie. Ik heb dat allemaal al gezegd. Het past in een natuurlijke tendens in de samenleving van de rechtspraak om kanton en civiel steeds meer naar elkaar te laten toegroeien. De afschaffing van de verplichte sector kanton schept randvoorwaarden waarbinnen de gerechten kunnen voldoen aan deze behoefte, zowel organisatorisch als in de sfeer van samenwerking en opleiding. Dat is de kern van dit wetsontwerp en dat wil ik hier verdedigen.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik wil de minister nog iets vragen over de zaaksdifferentiatie. Hij heeft dat nu verschillende keren genoemd. Er is echter toch al zaaksdifferentiatie tussen kanton en civiel? Er is duidelijk aangegeven welke zaken voor de kantonrechter komen. Daar komen consumentenzaken nu bij; er gaat wat veranderen. Ook is de competentiegrens verhoogd naar €25.000. Kortom, er is zaaksdifferentiatie tussen civiel en kanton. Ik begrijp dus niet waarom ze samen moeten vanwege de zaaksdifferentiatie.

Minister **Opstelten**: De zaaksdifferentiatie begrijpen we. Die werkt en die is er. Er is natuurlijk een verschuiving van civiel naar kanton; de leden kennen de cijfers. De groten hebben nog geen behoefte om gebruik te maken van de mogelijkheden. De kleinere, de vijftien andere, hebben die behoefte wel, zo heb ik uit de praktijk vernomen. Zij staan er klaar voor. Zij zijn er al helemaal mee bezig. Dat is in feite de kern van het verhaal. Het is de werkelijkheid die zich voordoet. Het is een wens. Het gaat om de vraag of je dat nu honoreert. Mevrouw Quik zegt dat het in feite al plaatsvindt en dat een wet dus eigenlijk niet nodig is. Ik kom daar straks nog op terug.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb nog één korte opmerking. Het is bijna zeker dat de civiele sectoren kleiner worden dan de kantonsectoren.

Misschien kan de minister daarom de civiele sectoren opheffen.

Minister **Opstelten**: We hebben het over een wijziging. Het gaat niet over opheffen. Dat wil ik nogmaals zeggen. Ik vind dat echt een verkeerd beeld. Het is alsof de kantonrechter ten grave wordt gedragen. Dat zal ik echt niet meemaken als minister. Dat beeld moet echt anders. Mag ik de leden vragen om dit niet meer te zeggen? Het gebeurt namelijk helemaal niet. Het gaat om een organisatorische voorziening. De kantonrechter wordt versterkt en niet verzwakt. De kantonrechter wordt nog steviger op het schild gehesen en nog steviger te paard gezet. Een zadel heeft hij helemaal niet nodig, hij kan ongezadeld te paard gaan, ook naar het gerecht dat niet te ver weg is gelegen.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik heb toch nog een punt. In mijn eerste inbreng heb ik duidelijk gemaakt dat er op dit moment tal van experimenten zijn bij de verschillende rechtbanken, waarin men kijkt welke organisatie wel werkt en welke niet. De eerste resultaten daarvan stemmen tot nadenken, want bij de ene methode blijkt de opheffing van de sector kanton wel te werken en bij de andere niet. Het lijkt mij verstandig om na te denken over de vraag welke methode werkt om de positieve aspecten van de sector kanton te behouden. Als het nu wordt geschrapt, zullen er 1000 bloemen gaan bloeien waarvan vermoedelijk 750 verlept zullen zijn voordat wij twee jaar verder zijn.

Minister **Opstelten**: Met onderzoek zullen wij volgen wat er gebeurt. Er zal sprake zijn van evalueren en direct goed scherp monitoren. Dat gebeurt longitudinaal maar ook meteen. Er komen publiekelijke -- dat is natuurlijk belangrijk -- periodieke rapportages om in beeld te brengen wat goed werkt en wat niet. Dat gebeurt al, maar als het wetsvoorstel erdoor zou komen en dit artikel zou worden uitgevoerd -- daar kom ik straks op terug -- dan moet je natuurlijk ook. Iedereen heeft gezegd dat hij er klaar voor is en dat het op 1 juli kan worden ingevoerd. Dan moet je meteen gaan meten en gaan zien hoe het werkt, zodat de goede en slechte dingen bekend worden.

Mevrouw Broekers heeft nog gevraagd of er een rechtspositionele of financiële overweging ten grondslag ligt aan het voorstel. Het antwoord is nee. Duidelijker kan ik niet zijn.

Mevrouw Broekers stelde ook een vraag over de financiën. Gezien het verschil in tarief in kantonzaken en civiele zaken schat de VVD-fractie een opbrengst van circa 50 mln. in, waarvan 15 mln. in verband met een afname van het aantal civiele rechters. Bij de prijsbesprekingen met de Raad voor de rechtspraak voor de periode 2011 tot 2013 is ervan uitgegaan dat de competentiegrensverruiming geen opbrengsten heeft. Dat is ook een reële inschatting. Het verschil

in tarief tussen kantonzaken en civiele zaken houdt verband met het feit dat de kantonrechter veel te maken heeft met verstekzaken. Zaken die als gevolg van de competentieverhoging overgaan, zijn geen verstekzaken en vergen dus een langere behandelingsduur. Tegenover de afname van het aantal civiele rechters staat een toename van het aantal kantonrechters. Dit levert geen besparing op naast een eventueel goedkopere afhandeling door de kantonrechter. Als hiermee rekening wordt gehouden, zou sprake kunnen zijn van een beperkte besparing. Hiertegenover staan echter incidentele extra kosten, onder andere voor de opleiding van kantonrechters. Dat zijn de cijfers die wij hebben. Wat dat betreft, is het een budgettair neutrale operatie.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Dit verbaast mij enigszins. Ik begrijp dat de complexiteit van de zaken tussen €5000 en €25.000 toeneemt en dat er minder verstek zal zijn. Maar in de overzichten in de begroting staat voor de productgroep kanton €132,07. Blijft die prijs hetzelfde? Je kunt voor hetzelfde bedrag voor die productgroep niet een gecompliceerde kantonzaak doen van €20.000. Als de minister zegt dat het neutraal is, vraag ik mij af: waar is dan de winst gebleven? Ik begrijp het gewoon niet. Diezelfde zaken tussen €5000 en €25.000 worden op dit moment immers civiel gedaan. Daar is de productgroep €885 voor of zo iets -- ik weet het niet uit mijn hoofd. Ik heb die bedragen genoemd. Ik zou daar toch iets meer informatie over willen hebben. Dat er kantonrechters moeten worden opgeleid, zal best, maar dan gaat het dus alleen maar meer geld kosten.

De **voorzitter**: Ik zou de leden willen vragen om op de klok te letten. Hierna komt ook nog de beantwoording in tweede termijn.

**

Minister **Opstelten**: Ik kan de Kamer specifiek hierover nog extra informatie geven. Daar ben ik gaarne toe bereid. Maar de kern is dat het twee blokken zijn. Het tarief van de kantonzaken en de civiele zaken houdt verband met het feit dat de kantonrechter veel te maken heeft met verstekzaken. Mevrouw Broekers heeft het ook over de griffierechten gehad. Die hebben er ook iets mee te maken. De zaken die als gevolg van de competentieverruiming overgaan, zijn geen verstekzaken en vergen dus een langere behandelingsduur. Tegenover de afname van het aantal civiele rechters staat een toename van het aantal kantonrechters. Dat geeft dus geen extra bezuiniging. Ons uitgangspunt is dat het budgettair neutraal is. Als mocht blijken dat de competentiegrensverruiming structureel tot enige besparing leidt, zal die zichtbaar worden in de realisatiecijfers. Die zal ik betrekken bij de prijsbesprekingen met de Raad voor de rechtspraak

voor de periode na 2013. Dat zijn de invalshoeken die wij hebben gekozen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Wij hebben uit een gesprek met een aantal kantonrechters begrepen dat toegezegd was dat de zaken die overgaan door de verandering van de competentiegrens, in elk geval in het begin met civiele prijs en al overgaan, mede omdat daardoor de opleidingsfunctie van civiel naar kanton verplaatst wordt. Ik vind het belangrijk dat hier bevestigd wordt dat de kantonrechters voor alle zaken tussen €5000 en €25.000 de civiele productprijs krijgen, zoals mevrouw Broekers het noemt.

Minister **Opstelten**: Mag ik dit even vasthouden voor de tweede termijn? Dan kan ik mij daar even op oriënteren en krijgt mevrouw Quik haar antwoord.

Er werd gevraagd of de ervaringen en vaardigheden waarover de kantonrechter beschikt, geen redenen zijn om de sector kanton te handhaven. Ik heb daar al veel over gezegd. Dat wil ik niet herhalen.

Dan kom ik bij een ander onderwerp: het nieuwe nevenlocatiestelsel. Mevrouw Haubrich, mevrouw Quik en mevrouw Broekers hebben daarover gesproken. Voor de rechtspraak in eerste aanleg wordt het volgende voorgesteld. Er zijn negentien hoofdplaatsen, genoemd in de Wet op de rechterlijke indeling. Bij AMvB kunnen nevenlocaties worden aangewezen. Daarin worden voor de rechtbank dertien nevenlocaties aangewezen. De Raad voor de rechtspraak kan daarnaast nog andere nevenlocaties aanwijzen. Ik heb in mijn hoofd dat wij het over negentien, dertien en twintig locaties hebben. Die twintig zijn de kantonlocaties die worden aangemerkt als door de Raad voor de rechtspraak aangewezen nevenlocaties.

Op het tijdstip van inwerkingtreding van de wet verandert in feite nog niets in het aantal locaties. Het feitelijke stelsel van nu wordt door dit wetsvoorstel bevestigd, alleen zullen de rechtbanken zelf mogen bepalen op welke locaties kantonzaken worden behandeld. Nu is dat nog voorgescreven in een AMvB en het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen. Feitelijk zal hieraan overigens in het begin niets veranderen. Na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel zal de Raad voor de rechtspraak geleidelijk aan een aantal van de twintig kleinere kantonlocaties sluiten. Daar moeten wij ook straight in opereren.

Maar die beslissingen worden niet lichtvaardig genomen. Mevrouw Haubrich en mevrouw Quik vroegen naar de criteria die de Raad voor de rechtspraak daarbij zal aanleggen. Die zijn niet in een handzame formulering te vatten. Een veelheid van belangen wordt afgewogen, variërend van geografische bereikbaarheid, waarvan wij net een aantal situaties bij de hand hadden, tot kostenoverwegingen en veiligheidsvragen. Ik ben het met mevrouw Haubrich eens dat geen locaties moeten worden gesloten die straks onder de

herziene gerechtelijke kaart weer nodig zijn. Dat zal dan ook niet gebeuren. Maar laat helder zijn dat de sluiting van diverse kantonlocaties in de kern van dit voorstel noodzakelijk is, omdat niemand erbij gebaat is als de rechtspraak inefficiënties in stand moet houden. Wij moeten de schaarse middelen nu eenmaal zorgvuldig inzetten. Het gaat in dit verband om locaties waar slechts incidenteel zittingen plaatsvinden, vaak ook in verouderde gebouwen die moeilijk te beveiligen zijn.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Ik heb twee vragen aan de minister. Ik ga eerst op het laatste in. De minister zegt dat er nu geen locaties door de Raad voor de rechtspraak moeten worden gesloten, als je deze mogelijk straks bij de nieuwe gerechtelijke kaart weer nodig zult hebben. Wat verstaat de minister op dat moment onder de nieuwe gerechtelijke kaart? Als dit de gerechtelijke kaart is die nu in consultatie is geweest, dan is het wel duidelijk. Dan kunnen die locaties dus worden gesloten. Dat hoort daarbij. De minister sorteert in dit verband dus onomkeerbaar voor op de gerechtelijke kaart die nu kennelijk bij de Raad van State ligt. Dat is een onomkeerbare stap.

Ik kwam met name naar de interruptiemicrofoon voor mijn tweede punt. Tot op heden worden alle kantongerechtllocaties bij wet aangewezen. Dit wetsvoorstel verandert kennelijk op de een of andere manier iets, in die zin dat de 28 locaties van de kantongerechten nu degraderen naar een plek die de Raad voor de rechtspraak vervolgens mag sluiten. Er vindt dus wel degelijk een juridische verandering plaats omdat de locaties voorheen wettelijk moesten worden vastgelegd en nu slechts nog door de Raad voor de rechtspraak zouden kunnen worden ingesteld of in dit geval gesloten.

Minister **Opstelten**: Dit is de feitelijke situatie en die wordt nu vastgelegd. Dit is ook in de stukken aangegeven. Dit is echt de feitelijke situatie van -- ik herhaal -- de negentien, dertien en twintig locaties. Die locaties zijn tot stand gekomen tijdens het regime van het verleden. Het gaat het erom dat wij een systeem hebben met negentien locaties ingesteld bij wet, dertien bij AMvB en de twintig andere worden ingesteld door de Raad voor de rechtspraak. Die locaties worden aangegeven alsof ze door de Raad voor de rechtspraak zijn geopend of gevestigd. Als je vestigt, mag je ook sluiten. Het gaat er alleen om dat het in het systeem dat de wet op dit moment voorstaat, de bedoeling is -- zij het zorgvuldig en dus niet vanaf het eerste moment, 1 juli -- dat er locaties dichtgaan. Ik ben eerlijk daarover en daarom zeg ik het gewoon. Dit zal heel zorgvuldig gaan. Bovendien zullen wij bezien op welk moment dit moet. Aan het eind van mijn betoog zal ik zeggen wat wij daar, alles afwegende, mee gaan doen. Wat mevrouw Haubrich naar voren brengt, is mij duidelijk, maar straks bepaalt de wet -- daar komen wij nog op -- de locatie in de gerechtelijke kaart en op basis van de wet ook de AMvB. Dat is de door de Kamer gewenste situatie.

Het gaat erom dat wij in bepaalde situaties al of niet tijdelijk -- mevrouw Broekers sprak daarover -- een mogelijkheid voor de Raad voor de rechtspraak behouden, omdat dit de enige mogelijkheid is om iets snel te doen als dit noodzakelijk is. Wij kennen daarvan weliswaar nog niet zo veel voorbeelden, maar het zou kunnen.

Ik ga nu verder met mijn betoog. De kantonrechtspraak blijft in de toekomst relatief dicht bij de burger. Dit moet het uitgangspunt zijn, zeker vergeleken met de bestuursrechtspraak waarvoor soms zelfs uitsluitend een op één plaats in het land zetelende rechter bevoegd is. Ik denk hierbij aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State of aan het College van Beroep voor het bedrijfsleven in Den Haag en aan de Centrale Raad van Beroep in Utrecht. Het belang van de nabijheid van gerechtslocaties moet men overigens -- ik heb dat net ook al gezegd -- niet overdrijven.

Ik kom nu op de bevoegdheid van de Raad voor de rechtspraak. Dit wetsvoorstel maakt het inderdaad -- ik zeg dit met name tegen mevrouw Broekers -- voor de Raad voor de rechtspraak mogelijk om zowel permanente als tijdelijke nevenlocaties aan te wijzen. In beide gevallen geldt dezelfde procedure. In antwoord op de vraag van mevrouw Haubrich benadruk ik nogmaals dat de aanwijzing van locaties van een gerecht iets anders is dan de aanwijzing van gerechten zelf. In artikel 116 Gw staat dat de wet de gerechten aanwijst die behoren tot de rechterlijke macht. Dat is geregeld in artikel 2 van de Wet op de rechterlijke organisatie. Dit is dus de relatie met artikel 116 van de Grondwet. Natuurlijk kan er door de formele wetgever worden gedelegeerd en daar is dit een voorbeeld van.

Moet er geen parlementaire controle zijn op de aanwijzing van de permanente nevenlocaties door de Raad voor de rechtspraak? Mijn antwoord op die vraag is dat het in de verhouding tot de Raad voor de rechtspraak staatsrechtelijk meer geëigend is dat de controle op de beslissingen van de Raad voor de rechtspraak plaatsvindt door de minister. Dat is de relatie, het wettelijk recht om beslissingen voor te dragen ter vernietiging door de Kroon. De minister legt op zijn beurt verantwoording af aan het parlement.

Mevrouw Haubrich en mevrouw Broekers vroegen naar de criteria voor de Raad voor de rechtspraak om nevenlocaties aan te wijzen.

De **voorzitter**: Voordat ik het woord geef aan mevrouw Broekers, wil ik een afspraak maken met de Kamer. Wij zijn namelijk al ver over de tijd heen. Laten wij de interruptie van mevrouw Broekers als laatste interruptie zien. De leden der Kamer hebben ruim ingeschreven voor de tweede termijn. Zij kunnen de rest van hun vragen dus in de tweede termijn stellen. Bovendien vraag ik aan de minister om af te ronden.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter, ik kan mijn opmerking ook in tweede termijn naar voren brengen. Ik zal u dus een plezier doen.

De **voorzitter**: U doet bovendien de Kamer een plezier.

**

Minister **Opstelten**: Ik wil nog een paar punten behandelen, zoals de personele unies bij de gerechtsbestuurders. De heer Van de Beeten en mevrouw Broekers hebben hierover enkele belangrijke opmerkingen gemaakt. Om misverstanden te voorkomen, deel ik mee dat er een structurele mogelijkheid komt dat minder dan de helft van de bestuurders lid mag zijn van het bestuur van een ander gerecht. In de aanloop naar de gerechtelijke kaart geldt dat bij AMvB drie jaar rechten kunnen worden aangewezen die niet aan de beperkingen in het nieuwe artikel 15, lid 7 zijn gebonden. Dat is gedaan om het fusieproces van rechtbanken te kunnen faciliteren. Ik denk dat sommige leden van de Kamer dit ondersteunen. Tegen mevrouw Broekers en de heer Van de Beeten wil ik wel zeggen dat het bepaald niet de bedoeling is dat in de nieuwe gerechtsbesturen na de herziening van de gerechtelijke kaart nog maar een piepklein aantal bestuurders alle rechten aanstuurt. Ik heb het voorbeeld van de heer Van de Beeten goed onthouden. Het delen van gerechtsbestuurders blijft natuurlijk een uitzondering. De situatie die de heer Van de Beeten beschreef, namelijk dat tien presidenten en twee bestuurders samen het gehele land wat betreft de nieuwe rechtbanken gaan besturen, kan en mag niet voorkomen. Ik wil daar helder over zijn. Datgene wat de heer Van de Beeten vreest, zal na de herziening van de gerechtelijke kaart ook zeker niet wettelijk mogelijk zijn. Het is belangrijk dat wij dit constateren.

Ik ga nu in op het voorstel van de heer Van de Beeten over de instelling van een staatscommissie. De heer Van de Beeten stelde voor om een pas op de plaats te maken en een staatscommissie in te stellen. Die commissie zou binnen zes maanden moeten komen met een samenhangend voorstel voor de inrichting van de rechtspraak, waarbij de optimale rechtsbedeling vooropstaat. De organisatie en inrichting van het bestuur zouden moeten worden aangepast aan de rechtsbedeling. Gelet op de discussie en op datgene waarmee wij bezig zijn, zie ik niet het voordeel van een dergelijke staatscommissie als zodanig. Rechtspraak, hoe belangrijk ook, is geen doel op zichzelf. Rechtspraak vervult een essentiële maatschappelijke functie voor de rechtsbescherming van de burger en het bedrijfsleven. Daar moet het om gaan. Hoe we dat organiseren en bestuurlijk inrichten en hoe de verhouding met andere instituties is, dat zijn op zich allemaal afgeleide vraagstukken. Hoe belangrijk die ook zijn, ik hoop dat al mijn voorstellen in dat licht worden beoordeeld. Wat

levert het de burger en het bedrijfsleven op? Wordt de samenleving er beter van?

Ik zeg eerlijk tegen de heer Van de Beeten dat ik dus niet veel voel voor het instellen van een staatscommissie. Ik vrees dat zo'n commissie tot veel vertraging leidt voor de voorstellen die allang zijn overdacht en besproken en die we verder moeten invoeren. Het wetsvoorstel dat we vandaag bespreken, is ook de vrucht van noeste arbeid van een evaluatiecommissie die overwegend uit buitenstaanders was samengesteld. In 2006 is dat afgerond. Ik heb het overzicht over hetgeen nu speelt en weet wie in dezen belangrijke spelers zijn. Beide Kamers zijn goed aan zet vanwege het gewicht van deze transformaties van buitengewoon belangrijke instituties in onze rechtsstaat. Het is goed om dit met elkaar in samenhang te bediscussiëren en hier geen nieuwe commissie op te zetten.

Mevrouw Haubrich heeft een paar belangrijke uitgangspunten voor de rechtspraak genoemd. Die wil ik niet onbesproken laten. De onafhankelijkheid staat buiten kijf. De rechter dient in volstrekte onafhankelijkheid over een zaak te kunnen beslissen. Daarom dient bijvoorbeeld de benoeming voor het leven te worden gehandhaafd. In mijn aanwezigheid komt daar geen verandering in, zeg ik klip-en-klaar. Over de kwaliteit van de vonnissen zijn geen harde gegevens beschikbaar, laat staan over de ontwikkelingen daarin. Wel is door een commissie onder leiding van de heer Neleman, oud-raadsheer van de Hoge Raad, een pilot uitgevoerd naar de kwaliteit van de vonnissen. Het resultaat staat op de website rechtspraak.nl. Dit levert een methode op waarmee verdere toetsing mogelijk is. Bepaalde uitvoeringsaspecten vragen nog om een oplossing.

Begrijpelijke vonnissen zijn ook belangrijk. De rechtspraak heeft flinke voortgang geboekt op dat terrein. Betaalbaarheid is eveneens van belang. Griffierechten zijn niet nieuw. Procespartijen betalen altijd al voor de procedures. De kosten gaan omhoog, maar de toegang tot het recht blijft behouden. Ik zal daar straks iets dieper op ingaan vanwege de hierover gestelde vragen. Bereikbaarheid is ook belangrijk, maar er is geen algemene norm die stelt dat rechtspraak zich binnen een straal van een bepaald aantal kilometers moet bevinden. Je moet een goed verhaal hebben. We hebben een klein land en we hebben een aantal locaties die we allemaal uit ons hoofd kennen. Het moet ons lukken om in dezen zorgvuldig en goed te opereren. Tot slot is een redelijke afdoeningstermijn van belang. De doorlooptijden ontwikkelen zich licht positief, zo blijkt uit het jaarverslag van de Raad voor de rechtspraak. De normen zijn niet altijd helder, maar er is geen grond voor grote zorgen op dit gebied.

We hebben veel gesproken over de gerechtelijke kaart. We zijn niet over één nacht ijs gegaan toen het wetsontwerp voor een herziening tot stand kwam, in consultatie is gebracht en naar de Raad van State is gestuurd. Hiermee creëren we de voorwaarden waaronder we de criteria en de uitgangspunten voor de rechtspraak tot stand kunnen brengen. Ik vraag de Kamer om met mij de

voorstellen te toetsen als ze er zijn. Ik ben net als mevrouw Quik en mevrouw Broekers zeer erkentelijk voor de aandachtspunten die mevrouw Haubrich mij heeft meegegeven. Zij kan van mij aannemen dat ik ze zal meewegen in de voorbereidingen.

We kunnen natuurlijk heel lang spreken over de gerechtelijke kaart. In de Tweede Kamer heb ik steeds de opstelling gehad: zolang iets in consultatie is, hebben we het er niet over, maar uw beurt komt nog. In de Tweede Kamer is dit me steeds gelukt en hier niet, maar ik geef toe dat het in de Tweede Kamer ook makkelijker is om dat te zeggen. Die Kamer komt namelijk eerder aan bod en zit veel meer aan het front dan de Eerste Kamer. Het is duidelijk mijn bedoeling om de Eerste Kamer op tijd mee te nemen, opdat we niet wederzijds voor verrassingen komen te staan. Dat heb ik niet alleen nodig, ik vind het ook staatsrechtelijk juist en zuiver om zo te opereren. Nogmaals, de Kamer mag me daaraan houden.

Ik wil nog enkele punten aanstippen alvorens tot mijn slotconclusie te komen. Ik ben natuurlijk gaarne bereid om in tweede termijn nog vragen te beantwoorden. Mevrouw Broekers heeft uitdrukkelijk gesproken over de positie van de Raad voor de rechtspraak en de manier waarop die functioneert. Ik ben het daarover met haar eens. Zij heeft ook correct aangeduid wat het vertrekpunt was van de Wet Rvdr uit 2002. Verder kan ik de heer Van de Beeten medelen dat de startformatie van de Raad voor de rechtspraak 115 fte's was. Vanochtend was dat 3 minder: 112 fte's. Chapeau voor de Raad voor de rechtspraak dus. Het is 112,4 fte's, om precies te zijn, want ik wil mijn informatieplicht zorgvuldig nakomen.

De nieuwe verantwoordelijkheden passen op zich in deze tijd, daar is niets op af te dingen. We hebben een sturingsmechanisme nodig. Dat kan op het departement of zoals we nu hebben afgesproken. Volgens mij functioneert het goed. De Raad voor de rechtspraak heeft een goede bezetting en een breed draagvlak. Wel wijs ik erop dat de minister te allen tijde verantwoordelijk blijft. De minister heeft het recht om beslissingen van de raad bij de Kroon voor te dragen voor vernietiging en de bevoegdheid om de raad aanwijzingen te geven.

Er is ook gesproken over grondwettelijke verankering van de Raad voor de rechtspraak, en over de raad als Hoog College van Staat. De positie van de Raad voor de rechtspraak is juist tussen de minister en de rechtspraak in. Ik heb kennisgenomen van het pleidooi van de raad voor grondwettelijke verankering van zijn positie. Ik kan mevrouw Broekers geruststellen: dat is niet aan de orde, punt. We moeten de Raad voor de rechtspraak positioneren zoals die nu functioneert. Daar komt geen verandering in. Dat weet de voorzitter ook van me. Betogen en pleidooien voor grondwettelijke verankering van de raad leiden de aandacht af van de hoofdmissie waar we het vandaag vooral over hebben.

Mijnheer de voorzitter, ik kijk u telkens niet aan, want dan zie ik uw drang om tegen mij te zeggen: bent u nog niet klaar.

De **voorzitter**: U hebt nu al een paar keer gezegd "straks", en ik was bang dat het vanavond werd.
**

Minister **Opstelten**: U kent mij goed. Tenslotte geeft u mij ook telkens de ruimte. Daar ben ik u zeer erkentelijk voor.

Ik kom nu aan de afronding van mijn eerste termijn; ik heb namelijk wel gevoelen voor het schema. De Kamer heeft hopelijk gehoord dat ik haar opmerkingen goed heb verstaan. Het gaat erom dat ik het mijn plicht acht om het wetsvoorstel hier te verdedigen en om daar strak in te zitten. Zo zit ik er ook in; maar ik hecht aan de verschillende onderdelen van het voorstel; dat heeft de Kamer gezien. Ik heb de argumenten daarvoor al gegeven. Ik heb wellicht niet iedereen overtuigd, maar ik heb wel geluisterd naar de eerste termijn van de leden en daarbij signalen afgegeven. Het gaat stuk voor stuk om belangrijke onderwerpen waar de samenleving en de rechtspraak bij gebaat zijn.

Ik vat het samen. Er is bijval voor onmiddellijke inwerkingtreding van uitbreiding van de competentie van de kantonrechter, het klachtrecht en de ressortelijke herindeling. Daar heeft de Kamer geen bezwaar tegen, want daarmee wordt rechtgezet wat is scheefgegroeid.

Ik heb de kritische kanttekeningen van de Kamer bij enkele onderdelen goed tot mij laten doordringen. Het eerste en belangrijkste punt is het laten vervallen van de verplichting om een sector kanton te hebben. Dat is nadrukkelijk door elk van de leden aangegeven, behalve door de heer Staal van D66.

Het tweede punt betreft de bevoegdheid van de Raad voor de rechtspraak om nevenlocaties aan te wijzen, aanvullend op de locaties die de wet of de AMvB noemt. Ik heb geconstateerd dat de Kamer daar kritisch over is en sommigen daar zelfs afwijzend tegenover staan. Het derde punt betreft de mogelijkheid om personele unies tussen gerechtsbesturen te laten bestaan.

Ik herhaal nog eens dat op deze terreinen absoluut geen onomkeerbare stappen zijn of worden gezet die vooruitlopen op de gerechtelijke kaart. Ten aanzien van de gerechtelijke kaart behouden de Eerste Kamer en de Tweede Kamer overigens alle mogelijkheden om daar te zijner tijd met mij het debat over aan te gaan. Nogmaals: er worden geen onomkeerbare stappen gezet omdat die drie punten gefaseerd bij KB al dan niet kunnen worden ingevoerd. Ik wil daarbij dus niet vooruitlopen op de gerechtelijke kaart en daaraan dus geen uitvoering te geven. Ik vind het ook juist om dat aan het slot van de eerste termijn te concluderen; dat is mijn invalshoek, ook nadat ik geluisterd heb naar de argumenten van de Kamer.

Daar laat ik het bij voor de eerste termijn. Ik heb de vragen van D66 nog niet beantwoord. Dat zou ik wel kunnen doen, maar het zou ook in tweede termijn kunnen of op een andere manier.

De **voorzitter**: Wij liggen precies op schema. Ik had gehoopt dat we iets op het schema konden winnen. Na de schorsing wil ik het schema strak in acht nemen, omdat er na dit debat nog een debat volgt.

**

De vergadering wordt van 19.02 uur tot 20.00 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn uitvoerige en welwillende beantwoording in de eerste termijn. Wij hebben dat zeer gewaardeerd. In de tweede termijn, nu, moet ik me even verontschuldigen, want ik zit nog een beetje te improviseren, om dit op een goede manier op een rijtje te zetten. Allereerst wil ik graag een omissie rechtzetten. Ik sprak, ook in eerste termijn al, mede namens GroenLinks, de OSF en de Partij voor de Dieren. Ik hoop dat kan worden toegestaan dat dit wordt ingevoegd in het stenografisch verslag van mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Wij zullen ervoor zorgen dat de andere partijen niet tekort worden gedaan.

**

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): De fractie van de Partij van de Arbeid waardeert hogelijk dat de minister in deze Kamer heeft uitgesproken dat betaalbaarheid van de rechtspraak voor hem een hard punt is. Hij heeft dat letterlijk uitgesproken in verband met het wetsvoorstel over de kostendekkende griffierechten dat nu bij de Tweede Kamer ligt. Wij hebben daar heel goede nota van genomen, met grote verheugheid, want wij denken dat hij daarmee toch al voorsorteert op een bepaalde uitkomst van dit wetsvoorstel. In ieder geval zullen wij hem daaraan herinneren in de komende tijd, als het eventueel door de Tweede Kamer zou komen en in deze Kamer aan de orde komt.

De minister heeft voorgesteld dat hij het Koninklijk Besluit nog niet zou willen slaan inzake het onderwerp dat artikel 59 van de Wet rechterlijke organisatie betreft, waarover wij al even hebben gesproken. Artikel 59 zegt volgens dit wetsvoorstel dat de Raad voor de rechtspraak, gehoord het College van procureurs-generaal, binnen het ressort nevenlocaties kan aanwijzen, al dan niet voor een bepaalde periode. Dat betekent dat met dit wetsvoorstel -- stel dat wij het zouden aannemen -- een wettelijke basis wordt gelegd onder de bevoegdheid van de Raad voor de rechtspraak om al dan niet tijdelijk nevenlocaties aan te wijzen. Ook al zegt de minister toe dat hij het KB over dit onderwerp nog niet zal slaan, hiermee wordt wel de wettelijke basis gelegd voor de Raad voor de rechtspraak om die nevenlocaties te openen, als dat KB uiteindelijk wel wordt genomen. Dat is iets waarvan deze Kamer vrij breed heeft gezegd het niet te willen. Hoe denkt de minister hiermee om te gaan?

De minister heeft ook toegezegd dat hij het KB vooralsnog niet zou willen slaan met betrekking tot alle artikelen die te maken hebben met de opheffing van de wettelijke status van de sector

kanton, dus artikel 47 en alle artikelen die de gevolgen daarvan daadwerkelijk regelen. Hij heeft tevens toegezegd dat het voorstel om personele unies in besturen van rechtspraakseenheden te kunnen vormen zal worden uitgesteld. Wij weten nog niet welke artikelen van dit wetsvoorstel hij voorlopig op de plank zal leggen door daarvoor het KB nog niet te slaan en hoe lang hij deze op de plank legt.

Het zou een misverstand zijn als het idee zou zijn ontstaan dat de Raad voor de rechtspraak volgens onze fractie geen bevoegdheden zou mogen hebben op het gebied van bedrijfsvoering en organisatie van de rechtspraak. Dat is vanzelfsprekend. De raad is krachtens de artikelen 104 tot en met 107, uit mijn hoofd gezegd, ingesteld om dat te doen, dus daarover wordt niet getwist. Wij worden huiverig, zo gauw dat soort maatregelen rechtstreeks raakt aan de onafhankelijkheid van de rechtspraak, want dat is niet bedoeld. Er is ook uitvoerig uiteengezet dat de organisatie van de rechtspraak samenhangt met de inhoud en de uiteindelijke kwaliteit van de rechtspraak. Dit heeft ook te maken met de min of meer onduidelijke positie, waarover mevrouw Broekers ook heeft gesproken, van de Raad voor de rechtspraak in het totale bestel van de Nederlandse staat en zeker ten opzichte van de rechtspraak.

Ik ben ook zeer verheugd dat de minister in zijn algemeenheid met zoveel woorden heeft uitgesproken dat de onafhankelijkheid van de rechter absoluut een heilig punt is voor deze regering, en dat de benoeming van de rechters voor het leven ook bij deze regering in veilige handen is. Ik hecht er zeer aan dat hij dat heeft gezegd en ik waardeer dat ook buitengewoon.

Het zal geen verwondering wekken dat ik nog één ding wil bestrijden. De minister zegt dat bij de gerechtelijke kaart, zoals deze nu bij de Raad van State ligt, niet over één nacht ijs is gegaan. Ik heb al in een interruptie gezegd dat daarbij niet kenbaar rekening is gehouden met bijvoorbeeld de optimale schaal waarop rechtbanken zouden moeten en kunnen worden georganiseerd. Er is ook geen rekening gehouden met wat nu precies moet worden verstaan onder basisrechtspraak. Ik pleit ervoor dat de minister een voorzet doet of laat doen voor een basispakket of de eerstelijnsvoorzieningen, zoals ik het in eerste termijn heb genoemd, om te zien welke vormen van rechtspraak op het gebied van bestuursrecht, strafrecht en civiel recht daarin moeten zijn ondergebracht en op een bereikbare schaal aan de burger en aan bedrijven moeten worden aangeboden.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Ook ik dank de minister hartelijk voor de uitvoerige en welwillende beantwoording. Ik wil allereerst nog iets zeggen over de staatscommissie. De minister voelt daar niet voor omdat hij veel vertraging verwacht. Zoals ik al zei: er ligt veel materiaal en een dergelijke commissie zou, zeker als zij bestaat uit mensen die van buitenaf naar de rechtsbedeling kijken, op betrekkelijk korte termijn een nuttige rol moeten kunnen vervullen. Het gevaar van vertraging zie ik dus eerlijk gezegd niet zo. De minister zei dat het bij de relatie met de andere instituties bovendien eigenlijk om een afgeleid probleem gaat. Een van de hoofdlijnen van mijn betoog was juist dat ook deze materie niet los kan worden gezien van de verhoudingen tussen de staatsmachten. Het evenwicht tussen de staatsmachten is daarbij wel degelijk aan de orde. Maar goed, ik zie wel dat de minister niet bereid is om mij als afscheidscadeau een dergelijke staatscommissie te geven, maar wellicht mag ik hem in overweging geven om nog eens te denken aan de mogelijkheid van ad-hocpanels om mensen van buitenaf nog eens te laten kijken naar de voorstellen. Wellicht geeft het advies van de Raad van State, die de bijdragen vanuit de Eerste Kamer in de beleidsdebatten altijd nauwkeurig volgt, daar aanleiding toe.

Het tweede punt betreft de gedachte van de minister om ons wat vaker te informeren over de stand van zaken en ons aldus mee te nemen in het wetgevingsproces en als het ware groen licht te vragen voor bepaalde uitvoeringsstappen. Daar zou ik voor willen waken. Het lijkt mij dat de Tweede Kamer in dit opzicht al veel te vaak -- vaker dan wenselijk is vanuit de staatsrechtelijke positie van een Kamer als medewetgever -- eigenlijk meebestuurt. Ik zou ervoor willen waken dat de Eerste Kamer in een dergelijke positie komt en zich dat laat aanleunen of zich ertoe laat verleiden om ook op die manier mee te praten. Het aanbod van de minister is vriendelijk bedoeld, maar ik zou het dus even vriendelijk willen afwijzen. We wachten de wetsvoorstellen af.

Het derde punt betreft de griffierechten. Ik sluit mij volmondig en van harte aan bij de overwegingen die mevrouw Broekers daarover naar voren heeft gebracht. Bij de behandeling van het wetsvoorstel inzake herziening van het griffiestelsel hebben wij in oktober vorig jaar al gezamenlijk gezegd dat het in het regeerakkoord opgenomen voorstel buitengewoon bedenkelijk is en zo echt niet kan. Ik hoop dan ook dat de minister op dit punt uiteindelijk met enige wijsheid zal gaan opereren.

Voor de toezeggingen dank ik de minister. Ik vraag nog aandacht voor de in het wetsvoorstel voorziene en door de Raad voor de rechtspraak op te leggen verplichte samenwerking tussen gerechten. We hebben vanzelfsprekend geen

bezwaar tegen samenwerking tussen gerechten; die moet aangemoedigd en bevorderd worden. De commissie-Deetman zegt in het geheel niet dat de Raad voor de rechtspraak hier een bepalende rol in moet spelen. De raad pleit ervoor om die verplichting en bepaalde regio's waarbinnen die samenwerking moet plaatsvinden, in de wet vast te leggen en om het tot stand brengen van die samenwerking verder aan de rechtspraak over te laten. Vanuit het gezichtspunt van de verschillende instituten die betrokken zijn bij de rechtspraak en de checks-and-balances daartussen, pleit ik er opnieuw voor om de Raad voor de rechtspraak die bevoegdheid niet te geven en om die dus toe te voegen aan het lijstje van nog niet in werking te doen treden bepalingen uit het wetsvoorstel. Dat geeft de rechtspraak, totdat inwerkingtreding wel aan de orde is, de gelegenheid om te laten zien dat men daadwerkelijk tot samenwerking kan komen. Daarbij gaat het dan om samenwerking op het terrein van taakverdeling en specifieke zaaksoorten, zoals de commissie-Deetman dit noemt. Het gaat daarbij uiteraard niet om samenwerking in de sfeer van materiële voorzieningen, bijvoorbeeld de ICT. Op dat punt kan de Raad voor de rechtspraak, overigens overeenkomstig de wettelijke opdracht -- dat zeg ik mevrouw Haubrich na -- zijn taak simpelweg blijven vervullen.

Tot slot de wijze waarop wij tot afronding zouden kunnen komen. De minister heeft een aantal toezeggingen gedaan. Als de minister bereid is om ook de zojuist genoemde toezegging over de verplichte samenwerking te doen, zou ik hem willen vragen om niet zozeer door een opsomming van artikelen hier, maar door een brief aan deze Kamer te specificeren welke bepalingen door hem niet in werking zullen worden gesteld bij KB. Ik neem aan dat wij daarbij praten over de periode tot het moment waarop het wetsvoorstel inzake de herziening van de gerechtelijke kaart in deze Kamer is afgehandeld. Dan ontstaat een nieuwe situatie en kan worden bekeken welke bepalingen alsnog in werking zouden moeten treden. Aldus kan de Kamer kennis nemen van die brief en nog even nalopen of de gemaakte afspraken daarmee naar genoegen zijn vastgelegd. Dan zouden wij volgende week tot afhandeling van het wetsvoorstel kunnen komen. Mevrouw Haubrich had nog enkele specifieke vragen over de locaties die op basis van het voorgehangen besluit zouden kunnen worden gesloten. Wellicht kan die minister die tamelijk technische vraag in dezelfde brief beantwoorden.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Misschien mag ik dit corrigeren. Als de minister het desbetreffende artikel 59 nog niet slaat, kan de Raad voor de rechtspraak überhaupt niets sluiten. Het gaat er echter om dat die bevoegdheid zou herleven wanneer artikel 59 wel in werking treedt, terwijl wij überhaupt niet willen dat die bevoegdheid herleeft.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Misschien kan de minister dit punt nog verhelderen en aangeven of mevrouw Haubrich en hij hier hetzelfde over denken.

De minister had volgens mij het gevoel dat ik mij hier in de Eerste Kamer in een gevangenis zou voelen, omdat ook Socrates gevangen werd gehouden toen hij zijn bespiegelingen over de dood hield en op het punt stond om uit de gifbeker te drinken. Zo heb ik het nooit gevoeld. De vraag is overigens wel altijd geweest wie in ons staatsbestel de bewakers zijn. Wij hebben ons in de Eerste Kamer natuurlijk wel altijd bewakers gevoeld, maar dan bewakers van de waarden van de democratische rechtstaat die wij hier hebben geprobeerd hoog te houden en in wetgeving tot uitdrukking te laten komen. Daar heb ik graag een bijdrage aan geleverd.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Allereerst bedank ik de minister voor de toezeggingen die hij al heeft gedaan. In de korte periode van vier jaar waarin ik in deze Kamer heb gezeten, is het niet vaak gebeurd dat je toch echt iets voor elkaar kreeg. Het doet mij deugd dat dit nu wel is gelukt, maar het was ons bij dit wetsvoorstel, in combinatie met de gerechtelijke kaart, ook echt ernst dat dit zo niet moet. Ik dank de minister dus voor de toezeggingen. Ik hoor straks graag of wij die toezeggingen netjes op papier krijgen van de minister, zodat wij kunnen bekijken om welke artikelen het wel of juist niet gaat. Dan kunnen wij volgende week, in elk geval zolang deze Kamer er nog zit, beoordelen of wij kunnen instemmen met een gedeeltelijke invoering van de wet.

Ik heb de notitie over lijdelijkheid en partijautonomie, waar ik met vrij veel nadruk om heb gevraagd, gemist. Ik begrijp dat dit een moeilijk onderwerp is. Dat geldt ook wetenschappers, want die struikelen over elkaar met verschillende meningen. Ik zou heel graag willen dat zo'n notitie er komt, omdat ik dat belangrijk vind voor een goed functioneren van de kantonrechtspraak. We gaan de kantonrechtspraak nu enorm uitbreiden, zonder advocaat. Het principe van "equality of arms" is uitgewerkt door het EHRM. Ik zou heel graag willen dat er evenwicht komt tussen de partijen zonder advocaat en de partijen met een advocaat en dat het kabinet daarover zijn licht laat schijnen. Het is ingewikkeld, omdat het niet in de wet staat. Juist daarom kan een visie van het kabinet daarop echter hopelijk een bijdrage leveren aan en aanleiding geven tot bezinning van de rechterlijke macht op dat punt. De minister kan wellicht mijn voormalige leermeester Michiel Scheltema vragen om daarover een mooie notitie te schrijven. Dat kan hij vast wel.

Ik heb ook geen reactie gekregen op mijn opmerkingen over de motie-Van Vroonhoven-Kok/Heerts in de Tweede Kamer. Dat is een van de voorwaarden die wij stellen aan een goed functionerende kantonrechtspraak en de uitbreiding tot €25.000. Ook de rechtsbijstandverzekeraars en de vrij gevestigde juridische adviseurs moeten voldoen aan een set kwaliteitseisen die wij ook voor de advocatuur kennen. En niet voor niets, want in die sector gebeuren ondanks die kwaliteitseisen af en toe nog ongelukken. Ik hoor graag alsnog een reactie van de minister.

De minister beroept zich te pas en te onpas, als ik het zo oneerbiedig mag zeggen, op het rapport-Deetman. Volgens mij heeft Deetman helemaal niets gezegd over tien mega-rechtbanken. De minister zegt ook dat er heel veel andere onderzoeken zijn. Ik had graag de staatscommissie gezien die de heer Van de Beeten voorstelt. Er zijn immers helemaal niet zoveel onderzoeken die een samenhangend beeld geven van de rechtspraak in Nederland. Het kabinet heeft daarop tot nu toe

geen visie geformuleerd. Het enige wat wij hebben, is de schaalgrootte waarbij de productiviteit het hoogst is (200 tot 500 fte's). De commissie-Hofhuis adviseert een grens van €25.000 en verder heeft de commissie-Van der Winkel geprobeerd samenwerking op vrijwillige basis te realiseren. Dat gaat met dit wetsvoorstel achter de hand vast wel lukken. Maar ik mis node een samenhangend beeld. Voor dit wetsvoorstel is dit niet zo nodig, maar wel voor de gerechtelijke kaart die er onherroepelijk aan zit te komen. Nu had die commissie, of voor mijn part een panel, moeten worden ingesteld, waarin buitenstaanders en deskundigen bekijken wat voor burgers en bedrijven een goede verdeling van rechtbanken is over het land. De ideale schaalgrootte weten wij al. De Raad voor de rechtspraak heeft zich niet uitgelaten over een basispakket, maar misschien wil het kabinet dat wel doen. Heeft het al ideeën over wat er in dat basispakket moet komen? Ik mag aannemen dat daarover is nagedacht nu er een wetsvoorstel wordt voorbereid voor een nieuwe gerechtelijke kaart.

Locaties waar rechtspraak wordt aangeboden moeten naar onze mening bij wet en gedeeltelijk bij algemene maatregel van bestuur worden geregeld. Het is niet gepast en ook niet nodig dat de Raad voor de rechtspraak daarin een bevoegdheid krijgt. In mijn loopbaan is nog niet voorgekomen dat bij een bepaald probleem is gezegd: had de Raad voor de rechtspraak maar de mogelijkheid gehad om een locatie te openen of te sluiten. Het lijkt mij een oplossing voor een niet bestaand probleem.

Nog een enkele opmerking over de samenwerking tussen de gerechten. De minister zegt dat die bevoegdheid niet gebruikt gaat worden, want alles wat vrijwillig gedaan wordt, is beter. Dat klinkt als een ouderschapsplan, waarbij vrijwilligheid hoog in het vaandel staat. Als vrijwillig echt beter is, waarom dan de bevoegdheid om gerechten te verplichten? Nu voorgesteld is om de Raad voor de rechtspraak de bevoegdheid te geven die verplichting op te leggen, zullen de presidenten van rechtbanken voortaan wel uitkijken en als een speer gaan samenwerken, denk ik.

Wat nauwelijks aan de orde is geweest, is het permanente streven van rechtbanken om eenheid van rechtspraak te realiseren. Dat is een moeilijk punt dat veel overleg vergt. Het mag niet zo zijn dat je bij de ene kamer van de rechtbank een andere beslissing kunt verwachten dan bij de andere kamer. Advocaten weten dat en bereiden hun cliënten daarop voor. Ze vragen van tevoren wie de zitting leidt en zeggen dan tegen hun cliënt dat zij zich zo en zo moeten opstellen. Bejegening zal altijd een persoonlijke zaak blijven, maar de uitspraken, vonnissen en beschikkingen moeten zoveel mogelijk voorspelbaar zijn. Dat is een van de speerpunten in het streven van de rechterlijke macht naar eenheid van rechtspraak. Hoe groter de rechtbanken, hoe moeilijker dat wordt. Hoe meer overlegstructuren, hoe meer alles uit elkaar dreigt te lopen. Als je elkaar niet meer kent binnen een rechtbank of zelfs binnen een sector -- want dit gaat gebeuren -- moet het allemaal via formele lijnen. Dat gaat ontzettend veel tijd kosten en dat

zal zeker ten koste gaan van de kwaliteit van de rechtspraak.

Ten slotte wil ik benadrukken dat de minister andere geluiden uit het veld hoort dan ik. Een van die geluiden is zonder meer dat de lijdelijkheid van de kantonrechter meer nadruk krijgt en dat zijn eigen werkwijze onder druk komt te staan. Dat is voor ons een groot zorgpunt. Ik ben benieuwd naar de reactie van de minister.

*N

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter. Het wordt eentonig, want ook ik dank de minister zeer voor zijn antwoord. Ik ben blij dat wij vandaag dit debat hebben gevoerd, een debat waarvan alle fracties in deze Kamer voorstander waren. Het kan de voorliggende en toekomstige wetgeving positief beïnvloeden. Ik begrijp ook dat de minister deze aanpak op hoge prijs stelt.

De inzet van de VVD in dit debat behelst drie punten: laat de wettelijk verplichte sector kanton in stand, personele unies tussen gerechtsbesturen niet invoeren en (neven)locaties en straks bij de herziene gerechtelijke kaart de vestigingsplaatsen en zittingsplaatsen bij wet regelen en de overige zittingsplaatsen bij algemene maatregel van bestuur. Er zullen op dit punt geen onomkeerbare besluiten worden genomen en de minister heeft toegezegd dat dat voorlopig niet zal worden ingevoerd. Dat geldt ook voor het voorstel om de verplichte sector kanton af te schaffen. De minister heeft ook een toezegging gedaan wat betreft de personele unies van gerechtbesturen. Hij zal dit alles vastleggen in een brief en die wachten wij graag af. Ik heb er alle vertrouwen in dat dit op een goede manier zal worden geregeld. Daaraan is nog toegevoegd de verplichte samenwerking tussen de gerechtsbesturen. Wij kunnen dus vier punten tegemoet zien in de brief.

De minister heeft gezegd dat zolang wetgeving in consultatie is, er geen onomkeerbare beslissingen worden genomen. Uw beurt komt nog en dat werkt heel goed in de Tweede Kamer, zei hij. Prima, maar ik wil er nog wel even op wijzen dat de Eerste Kamer geen recht van amendement heeft. Dat maakt natuurlijk wel een enorm groot verschil met de Tweede Kamer. De Tweede Kamer kan zeggen: prima, niets onomkeerbaars en wij zien het wel, mijnheer de minister, want wij kunnen alles wijzigen wat wij willen wijzigen. Maar in deze Kamer ligt het wetsvoorstel in zijn geheel voor. Het is aannemen of afwijzen. Dat maakt dat de insteek toch wel iets anders is dan de indruk die door de minister werd gewekt. Dat wilde ik even duidelijk maken.

De minister heeft duidelijk gezegd dat het niet de bedoeling is dat de Raad voor de rechtspraak wordt opgenomen in de Grondwet. Dat doet mijn fractie deugd. Ik zou ook graag willen dat de minister in een brief precies aangeeft of er een kostenbesparing ontstaat met de verhoging van de competentiegrens van de sector kanton naar €25.000 en zo ja, hoe groot die zal zijn en waar die te vinden is, of dat die kostenbesparing er niet is. Het hoeft niet binnen twee dagen, maar toch op niet al te lange termijn. Er zijn dus al enige misverstanden over het productietarief. Is dat het kantonproductietarief of is er toch tijdelijk een overgang naar een civiel productietarief, om het daarmee wat gemakkelijker te maken? Ik hoef het nu niet te horen, maar ik nodig de minister graag

uit om ons die gegevens binnen niet al te lange termijn schriftelijk te doen toekomen.

Het zal de minister duidelijk zijn dat de VVD-fractie bijzonder huiverig is voor het fenomeen "managers aan de macht", maar ik denk dat de minister die opvatting deelt en dat hij goed de vinger aan de pols zal houden om ervoor te zorgen dat dit niet gaat gebeuren.

In mijn eerste termijn heb ik het gehad over de schaduwwerking van het recht. Ik zal het nu hebben over de schaduwwerking van het debat van vandaag en de schaduwwerking in de richting van de herziening van de gerechtelijke kaart. De punten die wij hebben genoemd, worden nu niet ingevoerd, maar blijven hangen, om het zo maar te zeggen. Ik hoop dat de schaduwwerking van het debat wel is dat de minister zich er nog eens goed over beraadt bij de invoering van de herziening van de gerechtelijke kaart, want het zijn belangrijke punten voor deze Kamer.

Ik geef de minister nog een punt ter overweging mee met betrekking tot de herziene gerechtelijke kaart, en wel artikel 93a van het wetsvoorstel dat nu bij de Raad van State is. Daarin staat dat de Raad voor de rechtspraak voor elk gerecht een zaakverdelingsreglement vaststelt. Misschien kan de minister er nog eens over nadenken of het nu wel een verstandig besluit is om dit op te nemen in de herziene gerechtelijke kaart.

Ten slotte merk ik op dat ik hoop dat mijn bespiegelingen -- zo heb ik ze genoemd -- over het voornemen om te komen tot kostendekkende griffierechten bij de minister zijn geland, dat deze misschien nog goed bij hem doordringen en dat hij deze laat meewegen bij de nadere formulering van het wetsvoorstel.

*N

Minister **Opstelten**: Voorzitter. Ik dank de leden die wederom het woord hebben gevoerd in dit ook voor mij belangrijke debat. Ik wil weer beginnen met een reactie op de bijdrage van de heer Van de Beeten. Ik heb kennis genomen van de wijze waarop hij Plato heeft geciteerd, en met welk uitgangspunt. Ik respecteer hem daarin zeer als senator en als wachter voor de rechtspraak. Ik heb natuurlijk ook weer nagedacht over wat ik daarop zou zeggen. Ik wil graag het volgende citaat meegeven uit Phaedo nr. 64: "Weet wel, mijn beste Krito: ..." -- u zult dat direct herkennen -- "... zich verkeerd uitdrukken is niet op zichzelf alleen onharmonisch, maar sticht ook kwaad in de ziel." Dit citaat lijkt mij de heer Van de Beeten op het lijf geschreven. Wij kennen hem namelijk als een man die zich altijd zorgvuldig uitdrukt en geen woord te weinig en geen woord te veel zegt. Dat is ook vandaag gebeurd, en dat zou ik hem willen antwoorden.

De heer Van de Beeten heeft, mede namens een aantal anderen, gevraagd om aan de toezeggingen die ik heb gedaan er een toe te voegen. Ik zou bijna zeggen: ik ben in de stemming. Het is een te rechtvaardigen vraag, waar ik gewoon ja op kan zeggen. Dat gaan wij dus doen.

Hij heeft een tweede vraag gesteld, naar ik meen ook namens alle fracties en woordvoerders, namelijk om scherp in een brief aan te geven om welke artikelen het zou gaan. Ik heb dat nu natuurlijk paraat, maar ik heb er ook respect voor dat de Kamer, als ik nu al die artikelen al dan niet uit mijn hoofd oplepel, zegt dat het voor haar dan minder gemakkelijk is om direct te kunnen beoordelen of dat juist is. Ik ben dus bereid om met spoed en heel precies daarover een brief naar de Kamer te sturen, in elk geval voor de stemmingen van aanstaande dinsdag.

Tegen mevrouw Haubrich en mevrouw Broekers zeg ik dat ik kennis heb genomen van de pleidooien en bespiegelingen over de griffierechten, die zij elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid hebben gehouden. Ik vind het prettig dat zij vervolgens afwachten met welk wetsvoorstel ik naar de senaat kom nadat het in de Tweede Kamer is behandeld. Betaalbaarheid is belangrijk. Verder verwijs ik naar de criteria die zijn aangegeven en waarop ik heb geantwoord.

Ik begrijp de vraag over artikel 59 van de Wet RO heel goed en ik zou willen voorstellen om dat punt in de brief mee te nemen. Het is gewoon een technische kwestie. Dat lijkt mij de beste manier om het nu op te lossen, want anders verdiepen wij ons in de techniek. Ik ben gaarne bereid om het te doen, maar ik zou het de Kamer niet aanraden. Ik heb de heer Van de Beeten al een toezegging gedaan met betrekking tot de artikelen die het betreffen.

Ik heb goed geluisterd naar wat er is opgemerkt over de Raad voor de rechtspraak en ik heb er in de eerste termijn ook het nodige over gezegd. Ik ben zeer tevreden over het functioneren van de Raad voor de rechtspraak, over de rol en de functie die in de wet is toegedicht aan de Raad voor de rechtspraak en over de wijze waarop men zijn verantwoordelijkheid daarvoor neemt. Dat is waarachtig geen eenvoudige zaak en de Raad voor de rechtspraak dient mijn steun te hebben, maar ook die van beide Kamers. De raad moet zich inderdaad positioneren op de taak die de wetgever heeft bedoeld en die in de wet is geformuleerd.

Dan kom ik nu op het punt van de basisrechtspraak. Over de basisrechtspraak, de eerstelijnsrechtspraak, zijn veel beschouwingen te geven. Ik vind het belangrijk. In alle beschouwingen van buiten en van deze Kamer klinkt een consensus door over de inrichting van de eerstelijnsrechtspraak. Eenvoudig, snel, informeel, waarbij de rechter zo veel mogelijk aansluit bij de belangen van de rechtzoekende. Het voorstel waarover we vandaag spreken, geeft juist in de lijn van deze gedachte meer gewicht aan de werkwijze en cultuur van de kantonrechter. Een versterking van de eerstelijnsrechtspraak neem ik ook mee in de innovatieagenda. Eigenlijk hebben we het daar niet over gehad. Ik heb in de Tweede Kamer toegezegd dat ik gelijk op wil lopen met de behandeling van het dossier en het wetsvoorstel inzake de griffierechten aan de ene kant en dat van de innovatieagenda aan de andere kant. Als ik met een wetsvoorstel over de griffierechten kom, kom ik ook met een stevige innovatieagenda, zodat de Tweede Kamer en daarna de Eerste Kamer evenals het veld in samenhang de situatie kunnen bezien en beoordelen. Ik denk dat dit hier ook van toepassing is. Ik neem dat mee en kom er te gelegener tijd op terug. Ik kan de Kamer nu al verzekeren dat de nieuwe gerechtelijke kaart juist de voorwaarden schept om de eerstelijnsrechtspraak zo goed mogelijk in te richten. De rechtspraak kan vanuit grotere eenheden de verspreide zittingslocaties optimaal bedienen. Te zijner tijd zal bij de behandeling van het wetsvoorstel ongetwijfeld een debat plaatsvinden. Ik zal daar aandacht aan schenken en dan komen we daarop terug.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Voorzitter. Ik waardeer deze toelichting zeer, maar wil een vraag stellen over de volgtijdelijkheid van de gerechtelijke kaart ten opzichte van de innovatieagenda.

Minister **Opstelten**: Ik ben degene die de samenhang precies weet, want ik weet nu nog precies waar alles zit. Als het straks bij de Kamer ligt, is dat niet meer zo. Ik heb natuurlijk ook geen zicht op hoe ver de Raad van State is. Het voorstel over de griffierechten is in de consultatiefase en ligt nog niet bij de Raad van State. Ik hoop dat we direct na het zomerreces -- ik kijk naar de tribune om te zien of ik goed zit met de timing -- met het wetsvoorstel inzake de griffierechten kunnen

komen. Dat is een aansporing aan de Raad van State, die het voorstel nog niet eens heeft. Dan presenteren we ook de innovatieagenda.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Is dat voorafgaand of nadat de gerechtelijke kaart bij de Tweede Kamer wordt ingediend?

Minister **Opstelten**: Ik weet niet of het precies gelijk is, maar het zal niet veel schelen. Ik ga ervan uit dat ik of voor het zomerreces of na het zomerreces een wetsvoorstel over de gerechtelijke kaart kan presenteren. De Kamer heeft in ieder geval binnen afzienbare tijd vier voorstellen voorliggen die met elkaar te maken hebben, althans die onderwerp van gesprek zijn: de innovatieagenda, het wetsvoorstel inzake de griffierechten, de Politiewet en het wetsvoorstel over de gerechtelijke kaart. Daar heeft de Kamer dan in ieder geval zicht op. Een en ander zal in de eerste plaats aan de overkant worden behandeld, maar de Eerste Kamer heeft er natuurlijk zicht op. Zij krijgt immers alle stukken die naar de Tweede Kamer gaan. De samenhang hebt u dus te pakken. Ik denk dat ik hiermee de vragen van mevrouw Haubrich heb beantwoord.

In antwoord op de heer Van de Beeten iets over de mensen van buiten. Ik ben erg gesteld op impulsen van mensen van buiten en vooral van onafhankelijke mensen die niet uit het circuit komen, mensen van wie je niet bij voorbaat weet wat hun opinie is. De tijd dat we bekenden om advies vragen, hebben we gehad. Ik ben de heer Van de Beeten dankbaar dat hij het initiatief van de staatscommissie laat schieten, maar dat hij me wel een impuls geeft om dit proces met panelen en buitenstaanders van tijd tot tijd van krachtige impulsen te voorzien. Het is mijn stijl om in die zin te werken. Ik denk dat ik dat zeker in gedachten houd en dank de heer Van de Beeten voor die aanbeveling.

De heer Van de Beeten heeft mij terecht gewezen op mijn misschien wat naïef overkomend enthousiasme dat ik uitte door te zeggen: doet u mee. Dat deed hij gelet op het aantal dagen dat hij al in deze zaal heeft gesproken en het aantal dagen, of eigenlijk nog slechts uren dat ik dat heb gedaan, ook terecht. Hij zei: dat zou ik wel willen doen, maar het kan niet staatsrechtelijk. Het is niet zuiver. Ik heb dat in eerste termijn ook wel opgemerkt. Het is eigenlijk jammer, maar het is wel juist. Ik begrijp het. Het is een dilemma dat je als bewindspersoon telkens aan de toekomst denkt en zegt: we zijn met zijn allen met iets bezig. Met de Tweede Kamer vindt er van tijd tot tijd een AO of een debat of een wetgevingsoverleg plaats. Die nemen we mee, per brief, het zijn tussenposities. In de Eerste Kamer gebeurt dat niet, maar je eindigt uiteindelijk toch bij de Eerste Kamer. Die heeft niet het recht op amendement. Dat is ook nadrukkelijk gezegd door mevrouw Quik. Dat moet ik respecteren, maar het is voor een bewindspersoon en voor de Kamerleden een dilemma. We moeten staatsrechtelijk zuiver

opereren. Dat is ten slotte waar het in de kern om gaat en dat moet je bewaken. De heer Van de Beeten heeft zich aangesloten bij de bespiegelingen van mevrouw Broekers over de griffierechten. Daar heb ik ook het nodige over gezegd. Ik heb de andere punten van de heer Van de Beeten behandeld. Daar ben ik mee begonnen.

Mevrouw Quik kwam met het belangrijke punt van de lijdelijkheid van de rechter. Omdat ik gevoel had voor de strenge blikken die de voorzitter mij toewierp zonder dat hij mij aanmaande, heb ik dat onderwerp in eerste termijn laten liggen. Dat kwam misschien door het thema lijdelijkheid. Ik had daar wel iets actiever in kunnen opereren. Het onderwerp is nadrukkelijk naar voren gebracht. Zowel de kantonrechter als de rechter in de handelszaak is gebonden aan het wettelijk verbod voor de rechter om zaken te beslissen op een andere grondslag dan hetgeen partijen aan hem voorleggen, tenzij de wet anders bepaalt. Dat staat in artikel 24 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Ik zie u knikken. U zegt bijna zelf artikel 24. Beide hebben ze de plicht om ambtshalve rechtsgronden aan te vullen, artikel 25. Ik heb geen aanwijzing dat de kantonrechter hier op een buitenwettelijke manier mee omgaat. De Kamer heeft die signalen ook niet, trouwens. De actieve kantonrechter benut de mogelijkheden om binnen de wettelijke grenzen van het procesrecht de procedurele rechtvaardigheid en waarheidsvinding te bevorderen. Dit past goed in zaken waarin partijen geen procesvertegenwoordiging hebben. Mij zijn geen signalen bekend dat deze werkwijze van de kantonrechter dreigt te verdwijnen door het wetsvoorstel dat we vandaag bespreken. Integendeel, er zijn signalen -- op basis van experimenten, maar die hebben we nog niet geëvalueerd, zo ver zijn we natuurlijk nog niet gekomen -- dat de verdere integratie van de sectoren kanton en civiel positief verloopt. De uitspraak van de Hoge Raad van 1 april 2011 gaat over het Hof en juist niet over een geval waarin partijen zonder procesgemachtigde procederen. Ik zie daarin geen enkele aanwijzing dat de werkwijze van de kantonrechter in het algemeen niet toelaatbaar zou zijn. Wij hebben een afspraak gemaakt. Alle punten die nu even niet worden ingevoerd, komen aan de orde bij de voorbereiding van de gerechtelijke kaart. De positie van de kantonrechter en ook wat u zegt komen daarbij aan de orde, mevrouw Quik. Ik hoop dat u daarmee genoeg neemt, maar het kan zijn dat dit niet het geval is. Als u hiermee genoeg neemt, komt er geen notitie. Als u er geen genoeg mee neemt, komt er wel een notitie. Zegt u het maar, mevrouw Quik.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik zal beginnen met u uit de droom te helpen, minister. U zijn waarschijnlijk geen berichten bekend dat het een probleem is, maar mij wel. Zowel familierechters, rechters-commissarissen als kantonrechters zijn regelmatig helemaal niet lijdelijk. Zij hopen dan altijd dat de tegenpartij ze niet gaat verhaspelen, want

dat zou niet terecht zijn. Ik hoor dat aan de lopende band. Ik heb naar aanleiding van een ander wetsvoorstel al het voorbeeld genoemd dat als in een alimentatiezaak mijnheer zegt dat zijn vrouw niet kan werken, de rechter niet mag vragen waarom zij niet mag werken als de advocaat van de andere partij niets zegt. Zo heb ik legio voorbeelden van mensen die ik voorheen persoonlijk in opleiding had. Zij wezen mij er steeds op dat de vraag die ik stelde niet mocht.

Ik ken heel veel kantonrechters en die doen hetzelfde. Zij stellen al die vragen. Als de ene partij geen advocaat heeft en de andere wel, willen zij de partij zonder advocaat niet de dupe laten worden van een kennelijk onrechtvaardige beslissing. Geen enkele rechter wil graag een onrechtvaardige beslissing nemen. Dat vereist, met name als de ene partij wel een advocaat heeft en de andere niet, dat de rechter doorvraagt en niet achteroverleunt en zegt: hij spreekt dit niet tegen dus dat staat nu in rechte vast. Zo werkt het namelijk. De equality of arms is dan heel ver te zoeken. Dat is een beginsel dat het Europees Hof terecht heeft ingevoerd, naar mijn gevoel.

Ik wil graag een notitie. Ik heb een beetje zitten googelen. Er zijn zo veel verschillende opvattingen hierover. Ik herinner mij zelf de commissie-Asser-Groen-Franken. Wat die toen zei, vond ik heel prachtig. Sindsdien zegt iedereen dat het niet kan en dat de rechter toch lijdelijk moet blijven. Ik zou het heel erg op prijs stellen als daar wel een notitie over kwam.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Ik denk dat wij met een notitie niet de reikwijdte van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering of andere ...

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Die lijdelijkheid staat nergens, dat is juist het mooie. Dat is een beginsel.

De heer **Van de Beeten** (CDA): Dat is een punt, dat die lijdelijkheid nergens staat. Bij de herziening van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering -- mevrouw Broekers was daar ook bij betrokken in 2001 of 2002 -- is deze problematiek met betrekking tot de artikelen 24 en 25 heel uitdrukkelijk aan de orde geweest. Die is ook heel uitdrukkelijk vastgesteld. Daar was deze Kamer het met de regering over eens en dat is bepalend voor de uitleg van de betreffende wetsbepalingen. Zeker door de invoering van de verplichte comparitie na antwoord is de rechter vrij om in het tussenvonnis de regie naar zich toe te halen. Hij kan daarin alle vragen stellen en naar alle stukken vragen die hij relevant acht voor de beoordeling van de zaak. Dat hoeft hij niet pas te doen tijdens de comparitie van partijen. Dat is zo vastgelegd. Als rechters zich de vraag stellen wat zij wel mogen en wat niet, moeten zij niet kijken naar het begrip "lijdelijkheid" maar naar de artikelen 24 en 25 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en naar wat de parlementaire geschiedenis daarover zegt. Een actievere opstelling van de rechter wordt volledig

gelegitimeerd door de teksten van de wet zoals die nu luiden plus de parlementaire geschiedenis zoals die er ligt.

Minister **Opstelten**: Dank u voor de notitie, mijnheer Van de Beeten.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik ben geneigd om het met de heer Van de Beeten eens te zijn, maar ik weet maar al te goed dat de praktijk anders is. Het zou mij helpen -- ik wil daar graag over publiceren -- als daar van kabinetswege een notitietje over kwam.

Minister **Opstelten**: Ik doe een voorstel, want wij komen nu niet veel verder wat betreft dit onderwerp. Wij zullen het bekijken en keurig op een rijtje zetten. Wij zullen ons oriënteren in de praktijk op wat er is en wat er niet is. Ik moet wel zeggen dat ik dat zal doen langs de lijnen die de heer Van de Beeten schetste, want dat is ook mijn redenering. Ik wil mevrouw Quik wat dit betreft ook niet te zeer blij maken met het idee dat er iets geweldigs gaat komen, want dit zal ongeveer de lijn zijn van het betoog.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Alles wat ik heb gelezen over partijautonomie en lijdelijkheid ging over de handelssector, over zaken met twee advocaten. Ik vind dat een fundamenteel verschil. Wij hebben het nu over grote zaken, over grote bedragen waarin een of twee mensen geen advocaat hebben en er dus geen equality of arms is.

Minister **Opstelten**: Ik blijf bij mijn toezegging aan u, mevrouw Quik. U hebt hier nadrukkelijk naar gevraagd dus wij doen het. Ik kan alleen nu geen termijn noemen waarop ik daarmee kom. Het heeft alleen maar zin als je inderdaad even uitzoekt wat in de praktijk de posities zijn. Daar hebben wij allemaal het meeste aan. Als wij dat zo kunnen afspreken, doe ik dat natuurlijk graag.

Er was een vraag over de motie-Van Vroonhoven-Kok/Heerts. Het is mij bekend dat er zorgen zijn over de kwaliteit die wordt geleverd door rechtsbijstandverzekeraars. Om erachter te komen waar het probleem zit, heb ik het WODC opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de kwaliteit hiervan. Het WODC maakt een vergelijking tussen de kwaliteit die de advocatuur levert en de kwaliteit die de rechtsbijstandverzekeraars leveren. In het najaar van 2011 worden de resultaten van dit onderzoek verwacht. Naar aanleiding daarvan wordt bekeken of er stappen moeten worden genomen ter uitvoering van de motie en, zo ja, welke.

Er is gevraagd naar een samenhangend beeld rond de gerechtelijke kaart en eenheid van rechtspraak. In de gerechtelijke kaart bestaat er naar mijn mening een samenhangend beeld. Wij

zullen dat natuurlijk telkens aanscherpen door impulsen zoals vandaag, de adviezen die er komen en de gesprekken die wij erover hebben. Onze eigen ideeën evolueren natuurlijk voortdurend. Het is geen situatie van: dit is het en niet anders. Daar is dit veel te belangrijk voor. Wij brengen veranderingen en verbeteringen aan in een groot instituut in onze rechtsstaat. Er is dus altijd een samenhangend beeld.

Sommigen hebben gevraagd naar de termijn. Ik verwacht dat wij na of voor de zomer duidelijkheid kunnen geven. In de zomer wordt nooit op prijs gesteld omdat dat niet chic is naar de Tweede Kamer, maar misschien doen wij dat toch. Wie weet. Als het klaar is zullen wij dat doen. Dan gaat het naar de Kamer. Op dat moment zullen wij de beslissingen die wij hier met elkaar hebben genomen en de toezeggingen die ik heb gedaan, afwegen. Ook de punten die wij nu nog niet invoeren, worden niet eerder ingevoerd dan het moment dat de gerechtelijke kaart in het Staatsblad komt, of in elk geval door de Eerste Kamer is. Dat is volgens mij een scherpe en duidelijke afspraak.

Eenheid van rechtspraak is natuurlijk ons gezamenlijke uitgangspunt. Dat kan niet anders zijn. Daar hebben wij ook een Hoge Raad en instrumenten voor. Daar zullen wij ongetwijfeld in deze Kamer van tijd tot tijd over debatteren en wellicht de degenen over kruisen. Wellicht denken wij er in dezelfde richting over. In elk geval is het uitgangspunt hetzelfde.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik hoor de minister zeggen dat die zaken niet eerder zullen worden ingevoerd dan het moment dat de gerechtelijke kaart in het Staatsblad staat.

Minister **Opstelten**: Of door de Eerste Kamer is aanvaard.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Oké, dat neem ik er maar even bij. Als zij ooit zullen worden ingevoerd, geef ik graag nog even mee.

Minister **Opstelten**: Ja, natuurlijk. Dat is duidelijk. Er komt een afweging naar aanleiding van het denken en het proces. Er staat iets. Mevrouw Broekers heeft gehoord wat ik ervan vind. Ik vind dat ik er eerlijk over moet zijn dat ik verder werk op de lijn die ik in dit debat heb geschetst. Ik neem daarbij wel de impulsen uit deze Kamer mee. Vervolgens maak ik natuurlijk de afweging. Maar ik zit erin zoals ik er vandaag over heb gesproken. Zo kent men mij en zo weet men wat men kan verwachten of hopen.

Mevrouw Broekers kwam terug op de rol van de Eerste Kamer. Daarover heb ik gesproken. Ik ben iemand die zich aan zijn beloften houdt. Ik heb natuurlijk gecheckt of datgene wat ik in eerste termijn heb gezegd, klopt. Dat is precies hetzelfde. Ik kan het verhaal natuurlijk net op een andere

manier wederom vertellen; misschien is het dan overtuigender. De materiële inhoud is echter precies hetzelfde. Ik heb de indruk dat mevrouw Broekers toch meer wil. Ik heb dan ook de neiging om het maar eens precies, met alle facts and figures en alle euro's, met vindplaatsen en dergelijke, nauwkeurig op een rijtje te zetten. Mijn medewerkers zullen buitengewoon verheugd kijken nu ik deze toezegging doe. Ik denk dat het verstandig is om mevrouw Broekers op die manier te informeren. Dat is wat zij vroeg.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik vind het geweldig dat de minister dit wil doen. Ik hoop dat hij ook begrijpt waarom ik er zo precies naar heb gevraagd. Er moet enorm worden bezuinigd. Daarom loopt er ook een wetsvoorstel voor kostendekkende griffierechten om daarmee 240 mln. te bezuinigen. Wellicht kan er ergens anders 50 mln. worden gevonden, om maar wat te noemen; alle kleine beetjes helpen. De minister schudt van nee, maar uit dat perspectief zou ik het precies willen weten.

Minister **Opstelten**: Nu mevrouw Broekers dit zegt, heb ik de neiging om mijn verhaal nu toch te houden, zodat ik wat dat betreft geen enkele verwachting wek. Het komt namelijk materieel op hetzelfde uit. Haar vraag is echter redelijk technisch van aard en ik vind dat wij maar gewoon de techniek even zijn gang moeten laten gaan. Dan is het voor mevrouw Broekers ook overtuigend en kan zij het beoordelen, met alle vindplaatsen van dien.

Ik heb kennisgenomen van het verzoek van mevrouw Broekers om in de verdere processen naar artikel 93a te kijken.

Mevrouw **Haubrich-Gooskens** (PvdA): Nu de minister alles aan de orde heeft gesteld, heb ik toch nog twee vragen voor hem. De minister zei dat hij de gestelde vragen met betrekking tot artikel 59 over de vraag of de Raad voor de rechtspraak nevenlocaties mag aanwijzen -- zo is het geformuleerd -- zou meenemen in de brief. Wil hij daarbij wellicht ook het Besluit nevenlocaties gerechten betrekken? Dat is een AMvB die nu bij ons voorhangt en die wij mochten laten voorhangen totdat wij over dit wetsvoorstel zouden hebben gesproken. Het Besluit nevenlocaties gerechten benoemt een aantal nevenlocaties, waarbij niet genoemd zijn de 28 kantongerechtslocaties die onder de bevoegdheid van de Raad voor de rechtspraak zouden blijven vallen. Ik zou graag weten of dit besluit eigenlijk moet worden ingetrokken en anders zou moeten worden geformuleerd, gezien in het licht hiervan. Anders zouden wij wel eens kunnen zeggen dat dit besluit niet door de minister genomen zou moeten worden. Mijn tweede vraag gaat over het volgende. In zijn antwoord in eerste termijn heeft de minister gezegd dat hij de impulsen uit de Eerste Kamer met betrekking tot de vraag hoe de gerechtelijke kaart eruit zou moeten zien, wil meenemen in de verdere

gang van de totstandkoming van de gerechtelijke kaart. Ik heb echter niet echt gehoord hoe hij dit denkt te gaan doen.

Minister **Opstelten**: Op de eerste vraag is het antwoord ja. Beide door mevrouw Haubrich genoemde punten zullen wij meenemen in de brief. Het is een heel simpele zaak, maar ik wil dat dit technisch heel precies wordt bekeken. Het zal in de geest zijn van de wijze waarop wij dit met elkaar hebben afgesproken en waarop ik mijn eerste termijn ben geëindigd. Het antwoord op de tweede vraag is dat dit aan mij is. Dat moeten wij staatsrechtelijk zuiver houden. Op dit moment is de Eerste Kamer niet aan zet bij dit onderwerp. Ik ben wel aan zet. Ik ben voortdurend, bij alle onderwerpen waarover wij het vandaag hebben gehad, aan zet. Dat is een groot voorrecht. Ik ga dus niet nu al met de Kamer in debat en het wetsvoorstel hier nu al bespreken. Wel heb ik respect voor de inbreng van alle woordvoerders van deze Kamer. Ik heb echter een bepaalde koers uitgezet, en ik koers op het wetsvoorstel inzake de gerechtelijke kaart. Ik heb ook het schema aangegeven. Men weet hoe ik zit in het wetsvoorstel dat wij vandaag hebben behandeld. Daarbij heb ik de ruimte gegeven, gelet op de bijdragen uit deze Kamer en de argumenten die de leden hebben gehanteerd, om daarin tot een bepaald moment een bepaalde fasering aan te brengen. Mevrouw Broekers pleegde daarbij een terechte interventie, toen zij zei: het is de vraag of het dan ook nodig is en of het nog moet. Dat vind ik allemaal prima. Zo kijken wij ertegenaan. Alle bijdragen uit deze Kamer worden echter door mij gewikt en gewogen. Wij ontmoeten elkaar vervolgens hier in de Eerste Kamer om te bezien of wij daarover een verstandig debat kunnen hebben. Daar ben ik heel optimistisch over.

De beraadslaging wordt hervat.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ik kom tot afhandeling van de wetsvoorstellen. Ik stel voor dat wij dit per wetsvoorstel doen. Ik heb begrepen dat er stemming is gevraagd. Dat wil zeggen dat wij volgende week per wetsvoorstel stemmen.

**

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Als de brief er is.

Minister **Opstelten**: De brief is er zeker voor de stemming.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Ik vroeg dit voor alle duidelijkheid voor de voorzitter. Maar het is duidelijk gezegd.

De **voorzitter**: Dit had de minister toegezegd, en de minister heeft een- en andermaal gezegd dat hij zich aan zijn toezeggingen houdt. Dan gaat de voorzitter ervan uit dat de minister zich aan zijn toezeggingen houdt en dat de brief er dus voor dinsdag is.

Ik schors een enkel ogenblik in afwachting van de komst van de staatssecretaris van ELI.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Wet dieren!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen (Wet dieren) (31389).

(Zie vergadering van 12 april 2011.)

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik breng de Kamer in herinnering dat de plenaire behandeling van dit wetsvoorstel op 12 april 2011 is geschorst na het antwoord in eerste termijn van de regering. Wij zijn nu toegekomen aan de repliek.

**

*N

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Een aantal weken geleden was mijn fractie wat verbaasd over de beantwoording van de regering in eerste termijn. Die beantwoording bevredigde ons niet helemaal en maakt het ook noodzakelijk dat wij vandaag hier weer staan om het debat te vervolgen. Ik hoop in alle oprechtheid dat wij nu voortvarend een doorstart kunnen maken en ik kijk uit naar dit debat.

Ik dank de regering voor de zorgvuldige en uitgebreide schriftelijke beantwoording op grond van de inbreng in eerste termijn. Na die eerste termijn is er natuurlijk wat gebeurd. De regering heeft schriftelijk gereageerd en voor die schriftelijke reactie dank ik de regering. Zoals ik in de eerste termijn heb aangegeven, kijkt mijn fractie heel positief naar dit wetsvoorstel, dat onzes inziens een kader biedt voor de omgang van mensen met dieren. Het biedt een kader en daarmee komt het aan op de vormgeving van de uitvoering in de praktijk en op de handhaving van die uitvoering.

In de eerste termijn heeft mijn fractie aangegeven de maatschappelijke trend waarin dit wetsvoorstel past van belang te vinden. Die trend getuigt van een andere kijk op dieren en op onze omgang als mensen met dieren. In onze samenleving heeft zich breed de gedachte genesteld, dat dieren weliswaar aan mensen kunnen toebehoren en door mensen worden verkocht en verhandeld, maar dat ze daarmee nog niet zomaar handelswaar zijn waarmee de eigenaar kan doen en laten wat hem of haar belieft. Vanuit dat kader bezien beschouwt de fractie van de PvdA het amendement inzake Hoofdstuk 11, Paragraaf 2 als een zeer belangrijke steun in de rug. Het is verheugend dat met dit wetsvoorstel het uitgangspunt dat dieren geen zaken zijn, wordt opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Dat de regering heeft aangegeven in de eerste termijn dit uitgangspunt te delen, ervaart mijn fractie als positief.

In het beleid ziet mijn fractie dat de intrinsieke waarde van het dier daadwerkelijk steeds vaker als uitgangspunt wordt genomen. Ik denk daarbij aan de Flora- en faunawet en de Wet op de dierproeven. Een goede stap voorwaarts. In het verlengde daarvan is mijn vraag hoe het zit met de consumentenkoop en de dieren in opvangcentra waarvan de eigenaar niet bekend is. Hoe gaat de regering er voor zorgen dat ook op deze terreinen de intrinsieke waarde van het dier als vertrekpunt wordt genomen?

Op mijn vraag of de intrinsieke waarde van het dier bij bijvoorbeeld de brede maatschappelijke discussie over megastallen -- ik heb daarbij gerefereerd aan Alders -- wordt meegegeven als vertrekpunt, heeft de regering positief geantwoord. Onze fractie vindt dat van belang omdat tot nog toe argumenten als de inpassing in het landschap en de uitbraak van dierziekten leidend waren. Als mijn

fractie het goed heeft begrepen, komt de intrinsieke waarde van het dier daar nu naast te staan.

In het kader van welzijn -- ik wil dat nog eens benadrukken -- blijft het echter opmerkelijk dat de "preventieve toetsing van huisvestingssystemen" -- ik doel daarmee op de artikelen 45 tot 54 Gwvd -- voorafgaande aan de invoering niet terug is gekeerd in de Wet dieren. Het zou de innovatie in de weg staan, te veel kosten en te veel administratieve lasten met zich mee brengen. Vanuit de financieel-economische rationaliteit is dat een punt en in het kader van het dierenwelzijn is het komen tot een bredere afweging dan het geld alleen wat ons betreft ook van belang. Op mijn vraag hoe de ons omringende landen omgaan met de preventieve toetsing heeft de regering aangegeven meer tijd nodig te hebben voor de beantwoording. Is het mogelijk dat de regering de Eerste Kamer binnen twee weken schriftelijk informeert? Immers, de vorige keer waren we met elkaar in debat. De regering had meer tijd nodig. Die tijd heeft zij inmiddels ook gekregen. We zijn inmiddels twee weken verder. Als we de regering nu nog eens twee weken geven, heeft zij in totaal vier weken. Het moet toch mogelijk zijn om binnen die tijd ons antwoord te geven? Als ik goed ben geïnformeerd, toetst Zwitserland preventief en Zweden mogelijk ook. Het kan zijn dat de regering bij die landen gaat shoppen. Is de regering bereid om deze preventieve toetsing nader te onderzoeken op de effecten die in het verleden zijn opgetreden en op de toekomstige mogelijkheden? Ik zou graag van de regering ten aanzien van het doen van dat onderzoek een toezegging krijgen. Het kan toch niet zo zijn dat de preventieve toetsing van huisvestingssystemen niet nader wordt onderzocht en we het hier tegelijkertijd met elkaar hebben over dierenwelzijn? Het één staat haaks op het ander!

De PvdA-fractie heeft ook gekeken naar de handhaving in de reeds bestaande wetgeving. Die liet wat mijn fractie betreft op een aantal terreinen te wensen over. Mijn fractie noemde als voorbeeld het doden van vleeskuikens. De regering meldde in dat verband dat er technische tegenvallers zijn geweest bij de introductie van het nieuwe systeem. Om te voorkomen dat dit blijft doorsudderen heeft mijn fractie gevraagd naar een concrete en harde einddatum. Met ingang van wanneer wordt de alternatieve wijze van doden nu precies ingevoerd? Dit had immers reeds met ingang van 1 januari van dit jaar moeten gebeuren. Het noemen van een concrete einddatum zal de procesgang naar mijn verwachting stimuleren.

Dan het doden van vissen, in het bijzonder het doden van paling en meerval. Ook hierover stelde mijn fractie een vraag. Door 80% wordt de wetgeving rond het doden van vissen nageleefd. Laten wij dat ook met elkaar constateren. In de meeste gevallen gaat het dus gewoon goed. Het gaat om grote bedrijven die dat dan verwerken. Echter, voor de resterende 20% -- dan gaat het om de kleinere bedrijven -- blijkt het toch lastiger te zijn om die wetgeving na te leven. Hoe wordt de handhaving in de praktijk in deze gevallen vormgegeven? Wellicht is het voor een aantal

kleinere bedrijven niet mogelijk om die wetgeving na te komen, bijvoorbeeld vanwege de kosten. Daar wil ik open van gedachten over wisselen met de staatssecretaris. Misschien zijn die kosten gewoon niet op te brengen.

Het is, wat de fractie van de PvdA betreft, niet de bedoeling om kleinere bedrijven in de richting van sluiting te helpen. Het gaat immers ook om het in stand houden van de werkgelegenheid. Hier treedt een dilemma op. Aan de ene kant wil je dat de wetgeving wordt ingevoerd en gehandhaafd, niet door 80% maar door 100% van de bedrijven. Maar aan de andere kant wil je kleinere bedrijven ook niet de das omdoen door ze investeringen te laten doen die ze misschien niet kunnen betalen, waardoor ze failliet gaan. Is de regering bereid te onderzoeken of het centraal plaatsen van apparaten waar kleinere bedrijven de vissen kunnen doden conform de wetgeving, een oplossing kan bieden? Wat zijn überhaupt de gedachten van de regering op dit punt? Kan de staatssecretaris daar iets over zeggen? Wij hebben namelijk de behoefte om daar met hem wat over door te spreken.

Mijn fractie heeft er eerder op gewezen dat de rol van de overheid overwegend wordt gezien als schepper van randvoorwaarden. Mijn fractie is van mening dat het beschermen van dieren waarbij de intrinsieke waarde van dieren leidend is, het uitgangspunt zou moeten zijn. Hierbij past juist een heel actieve rol van de overheid in de bescherming van dieren. Die moet vorm krijgen in een krachtig en eenduidig wettelijk kader dat door diezelfde overheid is bepaald. Graag een reactie van de staatssecretaris op dit punt.

Op vragen van mijn fractie over de inzet van de regering voor dierenwelzijn in EU-verband is geantwoord dat er in mei gecommuniceerd zal worden met het parlement over de verdere inzet van de regering. Aangezien het al mei is, vraagt mijn fractie of hier al iets over te zeggen valt.

Ten slotte heeft mijn fractie vragen gesteld over het transport van dieren in Europa. In Nederland is er een gps-systeem ingevoerd en is er controle, maar zodra de dieren de grens overgaan wordt de controle op het welzijn tijdens het transport moeilijker. Immers, veel landen in Europa registreren het transport niet doelmatig, efficiënt en consequent. De rij- en rusttijden lopen niet synchroon met de eisen die we stellen op het gebied van dierenwelzijn. Mijn fractie pleit dan ook voor een dekkend systeem "all over Europe".

Ik prijs de regering voor de maatregelen die genomen zijn voor de vereiste vrije ruimte voor runderen boven de kop tijdens het transport, maar deze regelgeving wordt in de ons omringende landen niet geïmplementeerd. Een Europees vervolg is op dit punt noodzakelijk. Momenteel is vluchtgedrag te bespeuren. Het ene onderzoek volgt het andere onderzoek op. Is het mogelijk dat de regering in Europa bepleit dat er met ingang van bijvoorbeeld 1 januari 2012 een dekkend systeem moet zijn in Europa? Na deze datum kan er dan handhavend worden opgetreden. Voor deze datum kunnen landen elkaar informeren over de voortgang onder de noemer "Ieren van en met elkaar". Graag een reactie op dit punt.

Meneer de voorzitter, ik kom tot een afronding. De vragen die wij gesteld hebben in tweede termijn, zijn duidelijk. Ik kijk uit naar de beantwoording van de regering in tweede termijn.

*N

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Ik wil de staatssecretaris danken voor de beantwoording van de vragen in eerste termijn, maar een aantal vragen zijn onbeantwoord gebleven. Ik heb dat eerder meegemaakt bij het natuurdebat. Ik heb toen in tweede termijn een uitputtende opsomming gegeven van alle vragen die niet beantwoord werden. Ik vind het deze keer een beetje zonde om de tien minuten spreektijd die ik in tweede termijn heb, daaraan te besteden. Ik wil dus graag via een aantal moties een uitspraak van de Kamer over het nieuwe wetsvoorstel en de toezegging van de staatssecretaris op dat punt.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de staatssecretaris van ELI de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren enkel van toepassing wil laten zijn op de huisvesting en verzorging van dieren die gehouden worden;

van mening dat de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren impliceert dat het gebruik van dieren ethisch gerechtvaardigd dient worden;

constaterende dat de Raad voor Dierenaangelegenheden in haar rapport "Agenda voor het dierbeleid" uit 2010 stelt dat: "Erkenning van de intrinsieke waarde van het dier betekent dat het gebruik van dieren zal moeten worden gerechtvaardigd. Er zal dus een afweging gemaakt moeten worden van de belangen van de mens tegenover de belangen van het dier. Wat daarbij wel of niet acceptabel is, en de voorwaarden waaronder het gerechtvaardigd is om dieren te gebruiken, zal moeten worden beargumenteerd.";

verzoekt de regering, invulling te geven aan de intrinsieke waarde van dieren volgens het door de Raad voor Dierenaangelegenheden opgestelde Afwegingsmodel en deze te betrekken bij het uiteindelijke afwegingsmodel dat aan de verdere concrete invulling van de Wet dieren in AMvB's ten grondslag behoort te liggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter I (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Het kabinet heeft met de aankondiging van de dierenpolitie aangegeven geen geld beschikbaar te hebben voor de tweedelijnsvoorzieningen. Dat betekent dus dat, als er meer dieren in beslag genomen worden, er geen enkele wijze is waarop het kabinet tegemoetkomt aan gemeentes bij hun wettelijke taak tot opvang en zorg. Ook daarover wil ik graag een motie indienen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet bij de invoering van de dierenpolitie aangeeft geen extra middelen ter beschikking te willen stellen voor versterking van tweedelijnsorganisaties;

overwegende dat rekening moet worden gehouden met een vergroot aantal inbeslagnames van dieren bij verscherpt toezicht en dat de dekking van de opvang van deze dieren niet wettelijk is geregeld;

overwegende dat de wettelijke plicht tot zorg en bewaring niet kan worden afgewenteld op gemeenten, zonder extra facilitering door de rijksoverheid;

verzoekt de regering, additionele middelen ter beschikking te stellen van gemeenten teneinde hun wettelijke taken op het gebied van zorg en bewaring adequaat te kunnen invullen na invoering van de dierenpolitie,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter J (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): In Nederland worden kalveren die niet binnen 30 dagen na hun geboorte het gewicht van 36 kilo hebben bereikt, om economische redenen gedood. De minister van LNV heeft in de vorige termijn toegezegd dat in uitvoeringsregels bij de wet dieren bepaald zal worden in welke gevallen dieren mogen worden gedood. Zij heeft dat in eerste aanleg beperkt tot twee diersoorten, namelijk honden en katten. Ik wil graag dat de regering uitvoeringsregels ten aanzien van het doden van alle dieren aangeeft in de wet dieren.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het bij kalveren die niet binnen 30 dagen na hun geboorte het gewicht van minimaal 36 kilo hebben bereikt, in de praktijk voorkomt dat zij worden gedood wegens economische overwegingen;

overwegende dat de minister van LNV heeft aangegeven dat in de uitvoeringsregels bij de Wet dieren zal worden bepaald in welke gevallen een dier mag worden gedood, maar dit slechts voor een beperkt aantal diersoorten, zoals honden en katten, vast te willen leggen;

verzoekt de regering, in de uitvoeringsregels behorende bij de Wet dieren, vast te leggen welke dieren mogen worden gedood en op welke wijze dit mag geschieden,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter K (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Ik heb in eerste termijn ook vastgesteld dat de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren niet is geëvalueerd tegen alle toezeggingen in. Het is niet reëel om een nieuwe wet in werking te laten treden zonder de oude wet geëvalueerd te hebben. Omdat de nieuwe wet nog een lege kaderwet is, is het relevant om alsnog tot zo'n evaluatie te komen. Daarvoor wil ik de volgende motie indienen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het goed gebruik is wet- en regelgeving te evalueren om inzicht te krijgen in de werking hiervan in de praktijk;

verzoekt de regering, een evaluatieonderzoek in te stellen naar de werking van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in de praktijk, met daarbij specifieke aandacht voor de handhaving van de verbodsbepalingen en verplichtingen uit de artikelen 36 en 37;

verzoekt de regering, de resultaten van dit onderzoek binnen een jaar naar de Kamer te sturen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter L (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Ik zei zo-even al dat wij te maken hebben met een kaderwet waarbij de onderliggende uitvoeringsbesluiten en het beschermingsniveau van dieren nog bepaald moeten worden. Het zou heel erg nuttig zijn om snel invulling te geven aan die besluiten en de Kamer een werkschema te bieden, zodat de Kamer inzicht kan krijgen in de datum waarop die besluiten ingevuld zullen worden. Ik dien daarvoor de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Wet dieren een kaderwet is waarbij de onderliggende uitvoeringsbesluiten het beschermingsniveau voor dieren zullen bepalen;

van mening dat aan deze besluiten snel invulling dient te worden gegeven;

verzoekt de regering, te komen met een werkschema voor de invulling van de uitvoeringsregelgeving behorende bij de Wet dieren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter M (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. Nederland heeft de mogelijkheid om een nationale kop te zetten op EG-maatregelen. De staatssecretaris heeft in de beantwoording van de vragen aangegeven dat hij daartoe niet bereid is. Ik vraag hem daarom in de volgende motie om dit alsnog te doen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de uitvoeringsbesluiten behorende bij de Wet dieren vooralsnog grotendeels zijn gericht op de uitvoering van bindende onderdelen van EG-maatregelen;

van mening dat Nederland de mogelijkheid dient te behouden om op het gebied van dierenwelzijn regels in te stellen die verder gaan dan de Europese regelgeving en zich hier ten volle voor dient in te zetten;

verzoekt de regering, zich in te zetten voor het behoud van eigen wet- en regelgeving op het gebied van dierenwelzijn die -- waar nodig -- verder gaat dan Europese regelgeving,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter N (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Voorzitter. De nieuwe Wet dieren heeft geen positieflijst die aangeeft welke dieren voor productie gehouden kunnen worden. De staatssecretaris is ook niet van plan om een dergelijke lijst te maken. Dit heeft hij in de beantwoording van de vragen aangegeven. Het is mijns inziens toch heel erg nuttig en nodig om een dierenbeschermingswet te voorzien van eenduidige criteria waaruit duidelijk opgemaakt kan worden dat bepaalde dieren wel en bepaalde dieren niet gehouden kunnen worden en om welke reden. Er moeten dus ook toetsingscriteria toegevoegd worden. Ik dien in dit kader de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Koffeman, Peters, Slager, Böhler en Reuten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat nooit een toetsing heeft plaatsgevonden om te kunnen vaststellen of de dieren die zijn opgenomen in de bijlage van het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren daadwerkelijk geschikt zijn om op verantwoorde en diervriendelijke wijze te worden gehouden voor productie;

constaterende dat de criteria die worden gehanteerd om te bepalen of een dier al dan niet in het besluit wordt opgenomen, onduidelijk zijn;

verzoekt de regering, heldere, eenduidige criteria te formuleren voor het opnemen van dieren in het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren en de huidige bijlage bij het besluit aan deze criteria te toetsen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter O (31389).

**

De heer **Koffeman** (PvdD): Dank u wel, voorzitter.
Ik wacht de beantwoording van de staatssecretaris met belangstelling af.

*N

De heer **Peters** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris van ELI voor de schriftelijke beantwoording van sommige vragen die door mijn fractie gesteld zijn. Ik zeg sommige, omdat niet alle vragen beantwoord waren. Ik zal een aantal vragen, drie of vier, voorleggen in de hoop dat de staatssecretaris nu een iets andere wijze van beantwoording toepast dan tijdens de plenaire behandeling in april. Toen hoorden wij meer oriënterende verhalen die soms badinerend, maar in feite niet erg concreet waren. Daarom probeer ik nu concrete vragen te stellen waarop de staatssecretaris concreet kan antwoorden. Wij doen hier namelijk aan wetsgeschiedenis. Als een wet is aangenomen en die later wordt getoetst door een rechter, is het van belang dat de wet beoordeeld kan worden mede op basis van de duidelijke uitleg van de wetgever over wat ermee bedoeld is.

De intrinsieke waarde van het dier is eerder regelmatig aan de orde gekomen. Naar aanleiding van het feit dat de voorgangster van de staatssecretaris en de staatssecretaris zelf hebben gezegd dat het fenomeen intrinsieke waarde een buitengewoon grote toevoeging aan de Wet dieren is, heb ik gevraagd wat de staatssecretaris vindt van het feit dat deze verbetering eigenlijk ook aangevuld hoort te worden met ... Ik ben enigszins vermoeid, zoals enkele leden der Kamer weten. Daardoor ben ik nu even de draad kwijt, maar dat is geen probleem. Het is in ieder geval van belang om het woord "bewustzijn" in dit kader niet te verwaarlozen. Ik heb dat heel duidelijk gevraagd. Staatssecretaris, is het gebruik van het woord "bewustzijn" niet beter dan zinnen als "dieren zijn wezens met gevoel"? Ik hoor graag de mening van de staatssecretaris hierover; dit is immers een concrete vraag.

Ik kom nu op het tweede punt, dat reeds twee maal eerder gesteld is, onder anderen door de afgevaardigde van GroenLinks. Het gaat over een vrij uitgebreide vraag. Ik twijfel tot op dit moment erover of ik die hele vraag opnieuw moet stellen. De vraag gaat namelijk over toezicht en de functie van het veterinair toezicht op dit moment en in de toekomst naar aanleiding van dit wetsvoorstel. Bovendien gaat de vraag over het toezicht op toezicht. Alles ten dienste van de volksgezondheid; alles ten dienste van het welzijn van dieren. Dit is reeds vastgelegd door Thorbecke in het Staatstoezicht op de volksgezondheid. Later is daaruit de Veterinaire Hoofdinspectie en de Veeartsenijkundige Dienst afgeleid. In dat kader werd gesteld dat de regering gevraagd en ongevraagd advies door een onafhankelijke instelling nodig heeft. Die instelling is in de laatste jaren uitvoerig veranderd naar de vorm van de Voedsel- en Warenautoriteit, terwijl die eerst bestond uit de Veterinaire Hoofdinspectie en andere hoofdinspecties die vielen onder de Keuringsdienst van Waren. Ik vraag de staatssecretaris om de

pagina's 14 en 15 uit onze eerste briefwisseling van vragen nog eens goed te bekijken. De leden van niet alleen onze fractie, maar ook die van het CDA, de PvdA, de ChristenUnie, GroenLinks en de PvdD hebben hierover namelijk vragen gesteld aan de staatssecretaris. De staatssecretaris zegt dat hij die vragen heeft beantwoord en verwijst naar pagina 50, maar dat is een vergissing. Wat er op pagina 44 staat, is slechts een kleine aanduiding van datgene wat ik vroeg. Ik vraag namelijk heel duidelijk wat de staatssecretaris doet met betrekking tot het gevraagd en ongevraagd advies door een onafhankelijke instantie. Ik hoop dat de staatssecretaris niet alleen terugvalt op de nVWA en de daarbij behorende onderdelen, maar dat hij concreet aangeeft wat het veterinair toezicht voor de volksgezondheid en het dierenwelzijn kan betekenen.

Het derde punt is eigenlijk al aan de orde gekomen in de motie die ingediend is door collega Koffeman cum suis. Die motie is ingediend naar aanleiding van de brief, de actualiteit van dit moment. In die brief gaat het over de invoering van de dierenpolitie en een meldnummer voor dieren in nood. Het is een prachtig verhaal. Fantastisch! In vier jaar vindt de invoering plaats van de dierenpolitie met honderden mensen. Ik ga op hetzelfde punt in als de heer Koffeman. Er wordt namelijk gesteld dat de dierenpolitie wordt ingevoerd en dat daarvoor gelden zijn. Voor de tweedelijnsorganisatie die de opvang moet verzorgen, heeft het kabinet echter geen extra middelen ter beschikking kunnen stellen. In concreto betekent dit -- ik wil dit nogmaals heel duidelijk maken -- dat er dieren in beslag zullen worden genomen zodra er een verhoogde activiteit op dit gebied is door de dierenpolitie in de loop van de vier komende jaren. Die dieren moeten ergens worden gestald en onderhouden. De tweede lijn krijgt daarvoor echter geen extra geld. Ik vraag mij af hoe dit in feite moet. De staatssecretaris zegt dat het ministerie van ELI nog 1,8 mln. ter beschikking zal stellen in de komende vier jaar, maar dat is een oude belofte. Die is reeds gedaan door LNV indertijd. Toen werd beloofd om met dit geld extra regionale inspecteurs voor de LID te bekostigen. Dit slaat dus met andere woorden nergens op ten aanzien van de ondersteuning in de tweede lijn. Ik vind dit een heel belangrijk en concreet punt. Ik vraag de staatssecretaris dus wederom om daarop een concreet antwoord te geven. Ik wijs er overigens op dat de AMvB gezelschapsdieren, waarnaar de staatssecretaris verwijst in de brief die hij met de minister van Veiligheid en Justitie heeft verstuurd, nog niet in werking is getreden. Er worden dus wel toezeggingen gedaan, maar ze zijn nog niet geconcretiseerd.

Ik aarzel of ik over mijn volgende punt een motie in zal dienen. Er zijn al wat moties op tafel gekomen en ik denk dat ik deze motie in petto houdt in afwachting van de antwoorden van de staatssecretaris de Kamer belooft te geven. Het gaat over het volgende. De al dan niet aangekondigde AMvB's waar de staatssecretaris in de toekomst mee zal komen, kunnen een voorhang of een nahang hebben. Wij zouden het zeer appreciëren

wanneer wij ook de mening van de Raad van State over die AMvB's te zien krijgen. Daarom verzoeken wij de staatssecretaris heel dringend om een nahang te koppelen aan deze AMvB's. Dat zijn in feite de verzoeken die ik de staatssecretaris wil doen. Ik wacht met spanning en met enige vermoeidheid zijn antwoorden af.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Ook na de schriftelijke beantwoording, waarvoor mijn dank, heeft mijn fractie nog steeds een aantal vragen. Omdat het een tweede termijn is, sluit ik me kortheidshalve aan bij de vragen die reeds zijn gesteld door mijn collega-woordvoerders van de PvdA en de SP, en door middel van de moties door de PvdD. Ik wil nader ingaan op twee onderwerpen.

Ten eerste het begrip "intrinsieke waarde" dat in artikel 1.3 van het wetsvoorstel is vastgelegd. De betekenis en de invulling van dit begrip zijn me nog steeds niet helemaal duidelijk. Als ik de staatssecretaris goed heb begrepen, heeft hij in eerste termijn gesteld dat de term "intrinsieke waarde" niet normstellend is. Heb ik dat goed begrepen? Zo ja, wat bedoelt de staatssecretaris daar dan mee? Welke gevolgen heeft het niet-normstellend karakter voor het afwegingskader bij het opstellen van de AMvB's? Als het begrip namelijk niet normstellend is, hoe kan het dan bepalend zijn in een normatief afwegingskader? Dat begrijp ik niet helemaal. Volgens mij wordt namelijk in artikel 1.3 wel degelijk een normatief kader geschetst, met name in het derde lid van dit artikel. Graag hoor ik of de regering het hiermee eens is.

In dit verband herhaal ik de vraag die ik in eerste termijn heb gesteld, maar die tot nu toe onbeantwoord is gebleven. Ik heb toen gevraagd wie de invulling van de in artikel 1.3 genoemde begrippen bepaalt. Ik heb erop gewezen dat dieren slechts lijdend voorwerp zijn en dus niet zelf mee kunnen doen aan de discussie en dus evenmin aan de invulling van die begrippen. Ik heb de regering toen gevraagd: hoe benadert de regering dit probleem? Denkt de regering dat er objectieve criteria zijn aan de hand waarvan deze begrippen kunnen worden ingevuld? Zo ja, welke objectieve criteria zijn dat dan?

Voorts heeft de staatssecretaris in eerste termijn gesteld dat dieren naar het oordeel van de regering geen recht an sich hebben, maar wel een recht op bescherming door de mens. Hoe verhoudt zich deze stelling tot het reeds eerdergenoemde derde lid van artikel 1.3, waarin mijns inziens wel degelijk rechten worden geformuleerd. Daarin wordt gesteld dat dieren gevrijwaard zijn van bepaalde dingen, wat mijns inziens bepaalde rechten vaststelt. Ik hoor graag de mening van de regering hierover. Betekent het recht op bescherming, dat de regering in ieder geval accepteert, dat het dierenwelzijn leidend dient te zijn bij de omgang van de mens met het dier in alle omstandigheden? Volgens mij vloeien het recht op bescherming en de zorgplicht voor dieren namelijk voort uit de intrinsieke waarde die door de wet aan dieren wordt toegekend. Ik hoor graag of de staatssecretaris het hiermee eens is. Tot zover mijn vragen over intrinsieke waarde.

Ten tweede heb ik nog wat vragen en opmerkingen over het "nee, tenzij"-beginsel. De

staatssecretaris heeft in eerste termijn toegezegd en in de schriftelijke beantwoording bevestigt dat hij ons een uitvoeringsschema ter beschikking wil stellen waarin hij ook aandacht besteedt aan de invulling van het "nee, tenzij"-beginsel. Ik had eigenlijk verwacht dat wij dit schema voor vandaag zouden krijgen, maar wij zouden het toch in ieder geval voor de stemming over het wetsvoorstel moeten hebben. De "nee, tenzij"-bepalingen uit het wetsvoorstel vormen namelijk de kern van de dierenbeschermingsregels in het nieuwe wetsvoorstel. Zonder het toegezegde uitvoeringsschema en met name zonder de nadere uitleg over de invulling van dit beginsel is een zorgvuldige afweging ten aanzien van dit wetsvoorstel in ieder geval voor mijn fractie niet of moeilijk mogelijk. Wanneer kunnen we dit schema met de invulling van het "nee, tenzij"-beginsel verwachten?

Ik zie de antwoorden van de staatssecretaris met veel belangstelling tegemoet en ook ik nodig hem uit om zo concreet mogelijk antwoord te geven.

*N

De heer **Benedictus** (CDA): Voorzitter. Ook wij bedanken de staatssecretaris voor het debat over de uitgangspunten van dit wetsvoorstel en de mondelinge en schriftelijke beantwoording van de vragen. Die zijn verhelderend voor de uitleg van de intrinsieke waarde en de juridische positie van dieren. Ik merk in de discussie in tweede termijn dat we verschillende belevingen hebben. Ik heb opgepikt dat de doorwerking van de intrinsieke waarde in de regelgeving in feite beperkt is tot de uitwerking via AMvB's die gestoeld zijn op de Wet dieren, en niet, zoals eerder gesteld is, in de Flora- en faunawet zit. Die gaat namelijk niet over gehouden dieren. Als je de dieren uit die wet gaat houden, ben je strafbaar. Dat strookt dus niet met hetgeen eerder is gezegd in de bijdrage van de PvdA-fractie.

De zorgplicht geldt, zoals gesteld is in artikel 1.4, voor eenieder en niet alleen voor de houder en de verzorger, en voor alle gehouden dieren. Het schenden daarvan is een misdrijf. Het rechtsbeginsel wordt hierbij zonder nadere invulling verheven tot rechtsnorm. Het Europees recht (EVRM artikel 7, lid 1) pleit voor een duidelijke en objectieve omschrijving van strafbare gedragingen. Ook in de Tweede Kamer en door diverse organisaties is gepleit voor een toetsbaar kader. De verschillende partijen, ook hier, hebben wellicht inhoudelijk niet hetzelfde kader voor ogen, maar de juridische noodzaak ervan wordt wel onderschreven. Met zo'n kader zou trouwens ook de effectiviteit van de Wet dieren te verhogen zijn.

In eerste termijn heeft de regering gesteld dat de invulling van de zorgplicht is geregeld voor dieren die vallen onder AMvB's die gestoeld zijn op deze wet, maar dan blijven er nog legio dieren en soorten over. Onze fracties -- evenals in eerste termijn spreek ik hier ook namens de SGP en de ChristenUnie -- zijn bevreesd dat dit gaat leiden tot het inkaderen van de zorgplicht via de rechtspraak. In de bijdrage van GroenLinks in eerste termijn zijn ook vraagtekens gezet bij de handhaafbaarheid van de zorgplicht. Die onderschrijven wij. Daarom doen wij nogmaals een beroep op de regering om eerst met een beschouwend normenkader te komen en tot die tijd artikel 1.4 en de bijbehorende strafbaarstelling niet te laten ingaan. Deze wet biedt daarvoor de ruimte in artikel 12.2. Ik heb hiervoor een motie, maar zal eerst de beantwoording van de staatssecretaris afwachten. Afhankelijk daarvan zal ik eventueel toch nog met een motie komen waarin hetzelfde gesteld wordt.

In eerste termijn is gedebatteerd over de inzet van de dierenpolitie ten behoeve van de handhaving van het CITES-verdrag. De staatssecretaris heeft hierover een toezegging gedaan en zal samen met zijn collega van Veiligheid en Justitie een brief opstellen. Om alvast richting te geven aan een deel van de invulling daarvan, heb ik een motie opgesteld.

De **voorzitter**: Voordat ik de motie voorlees, heeft de heer Peters nog een vraag aan u.

**

De heer **Peters** (SP): U zegt heel concreet dat deze wet gaat over alle dieren.

De heer **Benedictus** (CDA): Gehouden dieren.

De heer **Peters** (SP): Precies. Dat hoort erbij. Wat "anders dan gehouden" dieren zijn, wordt echter niet uitgelegd. Er staat namelijk bij: "deze wet heeft betrekking op alle gehouden dieren en anders dan gehouden dieren". Zoals ik de vorige keer ook al heb aangeduid, is dat voor mij een raadsel waar ik niet uit kom.

De heer **Benedictus** (CDA): Dit wetsvoorstel bevat nogal wat begrippen die voor veel verwarring zullen zorgen. En dit is er één van.

De heer **Peters** (SP): Ik ben u heel dankbaar voor deze uitleg.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Benedictus, Tiesinga, Koffeman, Ten Hoeve en Peters wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat onder erbarmelijke omstandigheden illegale dierimporten in ons land plaatsvinden en dat ons land de verplichtingen uit het CITES-verdrag volgens het Wereld Natuur Fonds onvoldoende nakomt, onder andere door gebrek aan menskracht;

constaterende dat het regeerakkoord spreekt over de inzet van 500 animal cops en dat volgens het regeerakkoord de illegale handel in exotische diersoorten effectiever zal worden bestreden;

verzoekt de regering, een zodanig aantal van deze animal cops in te zetten bij de bestrijding van illegale dierimporten dat ons land aan dat deel van de verdragsverplichting voldoet,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter P (31389).

**

De heer **Benedictus** (CDA): Dan kom ik bij het volgende onderwerp. Het robuuste antwoord van de staatssecretaris ten aanzien van het voorschrijven van antibiotica door dierenartsen is duidelijk. Wij zijn tevreden met dit antwoord; laat dat duidelijk zijn. Ter verduidelijking nog het volgende. Onze fracties vroegen zich af in hoeverre dierenartsen als professional zelf kunnen bepalen welke antibiotica met welke dosering kunnen worden toegepast. Wij vroegen ons dat af tegen de achtergrond van het feit dat 80% van de antibiotica door 5% van de dierenartspraktijken wordt voorgeschreven, terwijl in bepaalde sectoren feitelijk slechts enkele opdrachtgevers zijn, zoals de VanDrie Group die meer dan 1200 vleeskalverhouders onder contract heeft staan. Het antwoord en de richting zijn echter duidelijk.

Tot slot kom ik bij het antwoord over de aanpak van mond-en-klauwzeer. Op papier lijkt alles goed geregeld, maar de praktijk is weerbarstiger dan dit simpele politiek-juridische antwoord doet vermoeden. De overkoepelende organisaties van de totale voedselketen in de Europese Unie hebben naar aanleiding van de mond-en-klauwzeerepidemie in 2001 en de daarna bijgestelde regelgeving voor uitbraken van besmettelijke ziekten zoals mond-en-klauwzeer en klassieke varkenspest een "memorandum of understanding" opgesteld (QV0601S5 Brussel, oktober 2006). Dit memorandum is na een consultatie van drie jaar tot stand gekomen, mede met de inbreng van deskundigen van de Europese Unie. In fase 3, tabel 3b, staat heel duidelijk dat varkensvlees na een beschermende vaccinatie alleen binnen het grondgebied van de betreffende staat mag worden verhandeld. De andere lidstaten mogen de grenzen gedurende zes maanden na het einde van de vaccinatieperiode gesloten houden. Ook staat in een overzicht van de European Livestock and Meat Trading Union, gedateerd 8 mei 2011 -- dat was overigens een zondag, dus ik weet niet of de SGP daar blij mee zou zijn -- het volgende: The German industry has taken the position that it will make its consent to a possible vaccination conditional under acceptance of meat from vaccinated animals by the economic operators in our country and by the consumers. Met andere woorden: het is nog niet geregeld. In Schotland is de opvatting idem dito. De vraag is daar of consumenten en retailers vlees willen accepteren van dieren die juist tijdens een uitbraak van een ziekte zijn gevaccineerd. Dat is dus van hetzelfde laken een pak. De rekening van het niet afzetten van vlees komt te liggen bij de boer en de dieren.

Kortom: politiek-juridisch is de vaccinatie geregeld, maar maatschappelijk niet. Deze valkuil zien we in de politiek veel vaker. De politiek werkt als de kok: als je de menukaart hebt, heb je nog geen eten. En zo is het hier ook. Hierbij moet dus maatschappelijk nog het een en ander geregeld worden. Communicatie met de consument is daarbij van wezenlijk belang in geval van een onverhoopte uitbraak -- die zal zeker weer komen -- maar ook

nu in vredestand. Het zinloze doden van gezonde gevaccineerde dieren ligt bij een ziekte-uitbraak weer op de loer. Alle drie onze fracties vragen de staatssecretaris daarom om dit aspect te bestuderen en daarna met een plan van aanpak te komen, om ook dit laatste stuk te regelen.

De heer **Peters** (SP): Ik ondersteun van harte wat u gezegd hebt. We praten nu over mond-en-klauwzeer. Ik denk eigenlijk dat we er niet aan kunnen ontkomen om ten minste ook te praten over varkenspest en over andere, bijvoorbeeld virale, aandoeningen die we met vaccinatie kunnen couperen of kunnen voorkomen. Wat is uw mening daarover?

De heer **Benedictus** (CDA): We leven in de 21ste eeuw en vaccinaties zijn bij mens en dier prachtige middelen om ziekten te voorkomen tegen lage kosten en tegen weinig bijwerkingen, en ook -- dat moet je wel goed uitzoeken -- zonder gevaar voor de volksgezondheid. Mond-en-klauwzeer is een prachtig voorbeeld. Wij hebben sinds de jaren vijftig tot de jaren negentig gevaccineerd. Daar is geen enkel mens ziek van geworden. Wij importeren nu, vandaag nog, gevaccineerde dieren uit Zuid-Amerika. Die worden hier rustig opgegeten, geen enkel probleem. Wij maken een politiek probleem van een technologisch hoogstaande en hoogwaardige oplossing. Door wat voor reacties dan ook van mensen uit de maatschappij die er geen verstand van hebben, en die wel op de emoties inwerken, hebben we helaas niet de mogelijkheid om deze middelen te gebruiken.

*N

De heer **Schaap** (VVD): Mijnheer de voorzitter. In navolging van mijn collega's wil ook ik mijn dank uitspreken aan de staatssecretaris voor zijn beantwoording. In mijn inbreng ben ik breedvoerig ingegaan op het normerend kader dat onder de wet dreigt te worden gelegd, te weten de intrinsieke waarde van het dier, en dan ook nog aangevuld met het dreigende spook van de herdefiniëring van het dier als rechtssubject. De VVD-fractie is wars van de idee van dierenrechten. Alles wat wij op het terrein van diergezondheid en dierenwelzijn kunnen betekenen, draait om de plicht van mensen tot een geborgde verantwoordelijkheid in het omgaan met dieren, die weer alles te maken heeft met ecologie, huisvesting, voeding, gezondheidszorg en wat al niet meer, dus het doen en laten van mensen.

Ik ben blij dat de staatssecretaris heeft uitgesproken het dier als een zaak te blijven zien en dus het Burgerlijk Wetboek als leidend te beschouwen als het gaat om zakelijke overeenkomsten. Hij heeft ook benadrukt dat er sprake is van een hiërarchie tussen mens en dier. Het dier blijft dus rechtsobject. Er is geen sprake van een heimelijke introductie van het dier als rechtssubject. Dit rechtsobject valt binnen een bijzondere menselijke zorgplicht.

En dan de intrinsieke waarde van het dier. De staatssecretaris heeft veel van mijn zorgen rond dit begrip weggenomen door uit te spreken dat het in deze wet niet om alle mogelijke dieren gaat, maar alleen om die dieren die onder de menselijke zorg vallen, een begrip dat wat mij betreft breed mag worden geïnterpreteerd. Verder heeft hij gesteld dat het vrije natuurlijke gedrag van diersoorten geen harde randvoorwaarde is voor enige rechtspositie van het dier, maar dat dit gedrag niet verder reikt dan het bieden van een richtpunt voor de menselijke zorg. Dat houdt in dat schadelijk gedrag mag worden ingeperkt.

Daarmee is het element "intrinsiek" van de intrinsieke waarde van het dier wel zo ongeveer uitgehold en vervangen door zoiets als de bijzondere geaardheid van het dier, voor zover wij daarmee te maken hebben vanuit onze zorgplicht. Daar valt mee om te gaan en op te handhaven door dit begrip concreet te specificeren. Daarmee verplaatst de discussie zich dan wel naar de invulling van deze normatieve elementen, dus naar waarden, gewichten, maten en omschreven gedragingen. Pas dan weten we wat de juridische betekenis is van de beschermwaardigheid van het dier en dus van de menselijke zorgplicht. Op dit punt is het echter wachten op de AMvB's. Wil de staatssecretaris nog eens duidelijk maken hoe hij procedureel wil omgaan met de nadere invulling van dit normenkader? Is het mogelijk dit onderdeel van het wetsvoorstel aan te houden en in werking te laten treden als er instemming is over de AMvB's? Dat voorkomt dat er onverhoopt toch naar

de rechter wordt uitgeweken om deze invulling af te dwingen.

Dan nog enkele afsluitende opmerkingen. Naar aanleiding van de discussie over de megastallen heeft de staatssecretaris gesteld dat de richting waarin beslissingen moeten worden genomen, genormeerd moet zijn. Hij refereerde daarbij aan de traditie van de Vrije Universiteit. De VVD-fractie is het met deze benadering wel eens, maar beschouwt dit ook als een open deur. Wat voor normen zijn hiervoor doorslaggevend? In feite gaat het alleen maar om randvoorwaarden voor ontwikkelingen die bij elk bestuurlijk besluit meespelen. Wat betreft de dierhouderij gaat het om een set van ruimtelijke afwegingen en allerlei zaken die door vigerende wetgeving worden aangedragen, zoals voedselveiligheid, diergezondheid en dierenwelzijn.

Een geconcentreerde, hoogwaardige dierhouderij kan enorme voordelen geven voor allerlei doelstellingen die wij rond de agrarische sector en de dierhouderij hebben ontwikkeld. Ik hoop werkelijk niet dat de genoemde normering ook ruimte zal geven aan blinde emoties en ongegrond gemoraliseer, die deze discussie nu al geheel dreigen te overheersen. Wat de megastallen betreft, ga voor de aardigheid maar eens een kijkje nemen in de nieuwe, uiterst moderne melkveestallen, of om het op een andere sector te projecten, let maar eens op het doorslaande succes van de moderne, grootschalige glastuinbouw. Dit waren nog enkele hartenkreten, voor het overige wacht ik het antwoord van de staatssecretaris af.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik nu voor de dupliek het woord aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

**

Staatssecretaris **Bleker**: Ik heb behoefte aan een korte schorsing, om mij op een enkel onderdeel te laten adviseren.

De **voorzitter**: Dan schors ik de vergadering tot kwart over tien.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Staatssecretaris **Bleker**: Voorzitter. Ik zal de leden van uw Kamer zo veel mogelijk per stuk beantwoorden, dus stuksgewijs, maar natuurlijk wel met intrinsieke waarde en met bewustzijn. Mevrouw Sylvester heeft een aantal vragen gesteld, onder andere over consumentenverkoop, opvangcentra enzovoorts. Er komt een Algemene Maatregel van Bestuur, onder andere voor een meer bedrijfsmatige opvang van gezelschapsdieren en het verblijf in de handel. Die punten worden dus opgenomen in een AMvB, waarin regels worden gesteld voor huisvesting en verzorging, met inachtneming van de intrinsieke waarde. Bovendien willen wij de voorlichting bevorderen via een landelijk informatiecentrum over gezelschapsdieren, onder andere voor consumentenkoop.

Mevrouw Sylvester vroeg ook of de overheid vooral randvoorwaarden schept of ook een actieve rol heeft. Mijn gedachte is dat wij ook een actieve rol hebben. Dat betreft wel vaak het stellen van kaders en regels en niet te vergeten ook het handhaven daarvan. Het is dus niet alleen een randvoorwaardenscheppende rol voor sectoren die met de dierhouderij van doen hebben.

Willen wij ons inzetten voor een Europa-dekkend gps voor diertransport? Dat is nu al verplicht voor alle internationale transporten, maar de registratie ervan niet. Wij willen ons er in Europees verband bij de herziening van de Transportverordening voor inzetten dat ook de registratie verplicht wordt gesteld.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Gelet op het tempo van de regering moet je er snel bij zijn, want anders wordt het blaadje alweer neergelegd. Kunt u aangeven wanneer die herziening van de verordening aan de orde is? Ik heb in mijn voorbeeld als mogelijke datum 1 januari 2012 genoemd. Daarvoor zou je van en met elkaar kunnen leren door uitwisseling van gegevens en daarna zou je kunnen handhaven. Hebt u enig idee wanneer die herziening zal plaatsvinden?

Staatssecretaris **Bleker**: Implementatie daarvan voor of per 1 januari 2012 is niet reëel. Ik denk dat wij het bij de inwerkingtreding van een systeem zoals wij dat in Europees verband wensen, eerder over 1 januari 2013 hebben.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Begrijp ik het goed dat er op 1 januari 2013 dus een algeheel dekkend systeem in Europa moet zijn, waarbij wij ervan kunnen uitgaan dat alle landen op dezelfde wijze registreren? Daarover krijg ik graag nog even duidelijkheid.

Staatssecretaris **Bleker**: Dat is onze inzet bij de onderhandelingen met de collega's.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Kunt u niet garanderen dat het er dan is?

Staatssecretaris **Bleker**: Nee, er zijn 26 andere lidstaten, bewindspersonen en parlementen die hier ook oordelen over hebben. Onze inzet is duidelijk.

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik heb de behoefte om iets meer te horen over die inzet: waar bestaat die uit?

Staatssecretaris **Bleker**: Wij brengen dit punt zowel in de ambtelijke commissies als in de Landbouwwraad en de Transportraad in.

Mevrouw Sylvester stelde een vraag over de preventieve toets van huisvestingsystemen. Ik ben bereid om te voldoen aan het verzoek om informatie te verstrekken over Zwitserland en Zweden, maar ik zie niet veel heil in een algemeen onderzoek naar pro's en contra's van die preventieve toets. De reden daarvoor is vrij eenvoudig: ik heb eerder al aangegeven waarom dit naar ons gevoel niet bijdraagt aan het dierenwelzijn, maar bovendien zou ik het bedrijfsleven hiermee een niet effectieve, extra administratieve last opleggen. Je moet sowieso terughoudend zijn met het opleggen van administratieve lasten en verplichtingen, maar als zij vermoedelijk niet effectief zijn, moeten wij dat zeker niet doen. Althans, dat is de stelling van deze regering. Ik ben dus bereid om die informatie te verstrekken, maar ik wil niet de verwachting wekken dat wij in die richting iets willen gaan doen.

Het dossier van de vleeskuikens is een vervelend dossier. Ik heb al eerder aangegeven dat ik de Kamer voor de zomer zal informeren over de voortgang en het moment waarop het nieuwe systeem kan worden gerealiseerd. Dat hangt allemaal af van het rijp maken van de praktijk voor nieuwe systemen. Ik kan daar uitgebreid over spreken, maar echt vrolijk wordt u daar niet van. Dat gaat bijvoorbeeld over hoe je de kopjes van die kippen beter kunt raken middels stroomstoten door het water. Hoe het ook zij, ons streven is erop gericht om hier in deze zomer duidelijkheid over te krijgen en het nieuwe systeem zo mogelijk in de loop van dit jaar of begin volgend jaar geïmplementeerd te hebben. Ik kan hier echter wel heel dappere toezeggingen over doen, maar dit heeft echt van doen met de techniek van de toepassing in de praktijk.

Mevrouw Sylvester vroeg ook naar onze inzet op het punt van dierenwelzijn in Europees verband. Wij zullen voor 1 juni a.s. aan het parlement onze inzet daarbij kenbaar maken. Daarvan zal ook de Europese Commissie op de hoogte worden gesteld.

De analyse van mevrouw Sylvester voor wat betreft het gebruik van dodingsapparaten voor

paling klopt. De apparaten zijn eigenlijk alleen maar te betalen door de grote palingrokerijen. Ik ga met de sector overleggen over mogelijkheden van medegebruik door kleinere bedrijven. Het is allemaal nog in het beginstadium. Een aantal maanden geleden is het eerste apparaat geïnstalleerd.

Voorzitter. De heer Peters heeft naar aanleiding van de tekst van de memorie van toelichting gesproken over het begrip "intrinsieke waarde". Hij vroeg of daarbij ook niet de term "bewustzijn van dieren" moet worden betrokken. Ik weet niet of dieren bewustzijn hebben. Wel weet ik dat ze gevoel hebben. Dieren reageren meer of minder ongemakkelijk op omstandigheden waarin ze gehouden worden. Over de vraag of dat ook in het bewustzijn wordt opgeslagen en hoe je bewustzijn precies moet definiëren, kan je een hele boom opzetten. Waar het mij nu om gaat, is dat wij voor het eerst erkennen dat de gehouden dieren een intrinsieke waarde hebben. Dat gegeven moet altijd meewegen bij het treffen van maatregelen op onder andere het gebied van huisvesting. De erkenning van intrinsieke waarde noopt altijd tot de procedurele plicht om dat element mee te wegen bij het bepalen van maatregelen. Mevrouw Böhler vroeg of intrinsieke waarde an sich een inhoudelijk normerende werking heeft. Het antwoord daarop is "nee". Het is altijd een situationeel gebonden werking. Je hebt de plicht om bij alle dierenwelzijnsrelevante besluiten het gegeven van de intrinsieke waarde van dieren mee te wegen, maar de inhoudelijke betekenis is altijd contextgebonden en dus niet algemeen. Het is ook transparant, want je dient je altijd te kunnen verantwoorden voor de wijze waarop je de intrinsieke waarde hebt meegewogen bij het nemen van maatregelen.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Als je een normatief kader toepast op een concrete situatie -- in dit geval op gehouden dieren -- begrijp ik dat er sprake is van een contextgebonden situatie. Maar het kan toch niet zo zijn dat intrinsieke waarde alleen geldt voor gehouden dieren? Dieren krijgen toch geen bepaalde waarde doordat ze gehouden worden? Alle dieren hebben een intrinsieke waarde en dan moet je wel met een normatief kader komen.

Staatssecretaris **Bleker**: In dit wetsvoorstel gaat het over de intrinsieke waarde van gehouden dieren, dus dieren waarover wij beschikkingsmacht hebben. Een enkele bepaling gaat over in het wild levende dieren.

De heer **Peters** (SP): De uitleg van de staatssecretaris is niet concreet genoeg voor een rechter om te kunnen toetsen. Bij dit wetsvoorstel is het begrip "intrinsieke waarde" ingevoerd omdat men een aanvulling wilde hebben op het Engelse begrip in de Europese wetgeving op het gebied van dierenvervoer. Daarin staat het woord "sentient". Ik

sluit mij aan bij collega Böhler dat het begrip "intrinsieke waarde" onvoldoende basis biedt om mee te werken. We zitten met moeilijke vragen op het gebied van het utilisme als: mogen wij het dier gebruiken? Waarvoor mogen wij het dier gebruiken? Dat allemaal komt als een soort brij terecht bij het begrip "intrinsieke waarde". Wat kunnen wij daar nu precies mee? De staatssecretaris kwam de vorige keer met een vergelijking met de markt van tweedehands auto's en paarden, maar ik vind het nog steeds niet erg duidelijk.

Staatssecretaris **Bleker**: Ik heb het aan de bureaus uitgelegd en die vonden het wel heel duidelijk. Maar ik besef dat dit geen voldoende argument is om uw tegenwerping te ontcrachten. Ik heb overigens hoge achting voor mijn bureaus. Wij beogen niet een door de rechter te toetsen norm te introduceren. Dat is nimmer de bedoeling geweest. Het is de bedoeling om de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren ertoe te laten leiden dat de wetgever in nadere regelgeving, in de afweging van de manier waarop wij omgaan met huisvesting en andere welzijnseisen, expliciteert dat er sprake is van het regelen van zaken voor "objecten" die intrinsieke waarde hebben; we hebben het niet over een tweedehands auto, maar over meer. Dat is controleerbaar en transparant. Dat leidt tot regels en voorschriften. Daarnaast hebben wij nog de zorgplicht, maar dat is een ander fenomeen. Daar hebben wij het nu even niet over. De introductie van het desbetreffende artikel is expliciet bedoeld om, op elk moment dat dit nodig is, in wet- en regelgeving en uitvoeringsbesluiten, ons rekenschap te geven van de erkenning van de intrinsieke waarde, die expliciet af te wegen en ook zichtbaar te maken, zodat de Kamer daarvan het resultaat kan zien.

De heer **Koffeman** (PvdD): Het is natuurlijk leuk om te horen wat de staatssecretaris in een praatje over de heg met zijn bureaus wisselt, maar dat is iets anders dan wetgeving maken. Vorig jaar heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden nog gesteld dat er een afweging moet worden gemaakt van de belangen van de mens tegen die van het dier. Daarbij moet worden vastgelegd wat wel of niet acceptabel is, en onder welke voorwaarden het gerechtvaardigd is om dieren te gebruiken. Dat zal moeten worden beargumenteerd op een zodanige manier dat de rechter kan toetsen of de regering op een adequate manier die afweging heeft gemaakt. Daarbij volstaat niet een soort stelsel van ongeschreven regels, goed fatsoen of redelijkerwijs te hanteren argumenten. Daarvoor moet er een afwegingskader worden gemaakt. Het lijkt wel of de staatssecretaris op de loop is voor dat afwegingskader. Deze wet zal dat toch moeten bieden.

Staatssecretaris **Bleker**: Neen, voorzitter, daar ben ik niet voor op de loop.

De heer **Koffeman** (PvdD): Gaat u dat dan bieden in deze wet?

Staatssecretaris **Bleker**: Niet in deze wet. Maar deze wet biedt wel de basis om in concrete gevallen bij het formuleren van eisen op diverse terreinen ten aanzien van de thans in Nederland gehouden dieren grenzen te stellen. Dat is het verhaal.

De heer **Koffeman** (PvdD): U geeft ook aan dat het hier en daar ook nog wel gaat over in het wild levende dieren, voor zover daarop gejaagd wordt. Dat limiteert u tot een bijzin. Als er volgend jaar honderdduizend ganzen worden afgeknald, willen wij wel graag weten wat de intrinsieke waarde van die ganzen is en wat de afweging is tussen de belangen van de mens en het dier. Als u zegt: dat zien wij dan wel, dan is dat geen eenduidige wetgeving die toetsbaar is.

Staatssecretaris **Bleker**: De heer Koffeman had het bij mij over een bijzin, maar ik heb het bij hem over een lidwoord. Hij heeft het over dé intrinsieke waarde, alsof het zo is dat wij per dier zouden moeten gaan bepalen wat de intrinsieke waarde is, en alsof er in algemene zin sprake zou kunnen zijn van dé intrinsieke waarde. In de eerste termijn heb ik ook al aangegeven dat wij in dit wetsvoorstel de expliciete erkenning benadrukken -- na een geschiedenis van dertig jaar dierenbescherming en discussie -- dat dieren, zoals bedoeld en omschreven in dit wetsvoorstel, intrinsieke waarde hebben en dat deze expliciet dient te worden meegewogen bij het nemen van besluiten over huisvesting en andere zaken. Dat is de kern van de zaak. Dat is ook de kracht van dit artikel. Te denken dat je dat nu even kunt concretiseren, doet onrecht aan het feit dat je via een expliciete afweging ten aanzien van huisvesting, voeding enzovoort, juist die mogelijkheid hebt om te concretiseren.

De heer **Koffeman** (PvdD): De kern schuilt in het woord "dient". Er dient een afweging te worden gemaakt tussen de belangen van het dier en de belangen van de mens. Het woord "dient" betekent in dit geval dat er een zodanige afweging moet -- dient te -- worden gemaakt, dat de rechter kan vaststellen of de overheid die afweging wel of niet op een adequate manier heeft gemaakt. De rechter gaat dus niet over de wijze waarop de afweging is gemaakt, maar hij gaat wel kijken of de afweging, die van de wetgever gemaakt moet worden, is gemaakt.

De heer **Schaap** (VVD): Ik reageer even op de heer Koffeman, maar ook op mevrouw Böhler. Wij moeten met deze wet ervoor oppassen dat wij het over alle dieren hebben. Deze Dierenwet is geen

natuurwetgeving. Om die zomaar even van toepassing te laten zijn op hier overvliegende ganzen ... zo komen wij er natuurlijk niet. In deze Dierenwet gaat het hoofdzakelijk over dieren die aan onze zorg zijn toevertrouwd, dat wil zeggen dieren die door ons worden gehouden. Laten wij ervoor oppassen het woord intrinsiek te koppelen aan waarde. Al deze dieren, waarmee wij in dit verband te maken hebben, zijn door de mens vergaand beïnvloed, door veredeling en domesticatie. Kortom, er zit al heel veel menselijke waarde in deze dieren. Het hele woord intrinsiek is nauwelijks van toepassing. Ga je het wel proberen te definiëren, dan komt er een vage woordenbrij. Vandaar mijn stelling: vertaal het alsjeblieft in een zorgplicht voor de mens, in diens doen en laten met de dieren over dat heel brede terrein, en probeer daarvoor een normenkader te bedenken. Dan weten wij precies hoe wij met deze dieren moeten omgaan. Het gegoochel met het woord intrinsiek helpt ons niets verder.

Staatssecretaris **Bleker**: Het staat nu op deze manier in het betreffende artikel. Er wordt gesproken over "intrinsieke waarde" en wij zijn hier bezig om met elkaar te duiden hoe wij dat zien en hoe we de toepassing daarvan in de praktijk willen regelen in nadere wet- en regelgeving. Ik heb daar op dit moment niets aan toe te voegen. Ik denk dat het zowel in eerste als ook in tweede termijn voldoende duidelijk is geweest. Voor wie het niet duidelijk is, kan dat een belangrijk expliciet punt van afweging zijn bij het beoordelen van dit wetsvoorstel.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Ik wil nog even terug naar de opmerking die de staatssecretaris plaatste aan het begin, na de interruptie door collega Koffeman. Hij zei dat het niet de bedoeling is om een afwegingskader te creëren voor de rechter of iets dergelijks. Ik chargeer een beetje, maar zoiets zei de staatssecretaris. Dat begrijp ik, maar het gebeurt natuurlijk wel. Als de regering op een gegeven moment een AMvB maakt, bij die AMvB afwegingen moet maken en daarin de intrinsieke waarde moet meenemen, dan kan vervolgens een zaak die voortvloeit uit die AMvB worden voorgelegd aan een rechter en de rechter moet dan kijken wat "intrinsieke waarde" betekent. Anders kan een rechter überhaupt niet beoordelen of er afwegingen zijn gemaakt. Als de wetgever niet zegt wat intrinsieke waarde is, dan gaat de rechter dat gewoon zelf bepalen. Ik vind het best, maar ik kan me niet voorstellen dat het de bedoeling is.

Staatssecretaris **Bleker**: Ik denk dat wij in die AMvB's goed in staat zullen zijn -- en dat moet ook, dat heb ik pas nog aangegeven -- om expliciet aan te geven op welke wijze wij het element "intrinsieke waarde van de gehouden dieren" niet alleen hebben meegewogen, maar hoe het ook inhoudelijke betekenis heeft gekregen in het concrete geval. Zo

zal dat ook in die drie, vier, vijf AMvB's tot uitdrukking komen. Dat is de stand van het denken nu. Ik denk trouwens ook -- laat ik daar heel eerlijk over zijn -- dat we hier een heel belangrijke stap zetten. Het is een vergaande stap en sommige woordvoerders in deze Kamer laten doorklinken dat het van hen niet had hoeven en dat zij het liever helemaal niet zien gebeuren. We kunnen die stap echter ook niet verder zetten dan we nu doen, omdat we gewoon redelijkerwijs nog niet in staat zijn om een concrete en toch algemene beschrijving te geven van het aspect "intrinsieke waarde verbonden aan dieren". Daar zijn wij op dit moment niet toe in staat. Wie dat wel kan ... Ik heb nog niemand gehoord.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Het spijt me toch zeer. Als de regering zegt: wij zullen bij de AMvB's wel in staat zijn om dat te doen, omdat we dat in die afweging wel moeten doen, maar als we nu door de senaat worden gevraagd om uitleg te geven in de Kamer over dat begrip, dan kunnen we dat niet ... Dat kan toch gewoon niet?

Staatssecretaris **Bleker**: We zullen dat in concreto gaan doen. Dan heb je het over huisvesting, over voeding, over verzorging en al dat soort dingen meer. Wij zijn volgens mij niet in staat om nu ten aanzien van al dat soort aspecten in algemene zin voor alle soorten dieren -- niet alleen voor het pluimvee en niet alleen voor de varkens en niet alleen voor de koeien, de paarden enzovoorts -- voldoende houvast te bieden dat zo concreet is dat deze Kamer zegt: inderdaad, daarmee is het mij voldoende duidelijk. Het krijgt in de loop van het proces in de verschillende AMvB's duiding en inhoud. Ik vind dat eigenlijk een heel verstandig proces. Ik vind het juist een voordeel dat we dat nu zo kunnen doen, in plaats van nu een ultieme poging te doen om het verder te beschrijven, waarbij je ook nog het risico loopt dat je aspecten buitensluit. Laten we er duidelijk over zijn: het is een heel ingrijpende stap na 30 jaar en ik heb altijd geleerd dat je een ingrijpende stap, als je die al zet, in een maat moet zetten die je aankunt en dat je niet te ver moet gaan. Dat geldt hier ook.

De **voorzitter**: De heer Peters en daarna wil ik voorstellen dat de staatssecretaris zonder onderbreking antwoordt.

**

De heer **Peters** (SP): Voorzitter. Ik heb toch het gevoel dat er een begrip bij is gekomen, en dan niet een begrip uit de Europese wetgeving. Daarin stond alleen maar "sentient". Daarin stond niet "intrinsieke waarde". Dat is een fenomeen dat in de Nederlandse Wet dieren naar voren is gekomen. Ik heb het idee dat de staatssecretaris stappen wil zetten, maar dat hij niet weet of hij op ijs loopt, op ijs van één nacht of dat hij zelfs loopt op water, en

het laatste is maar gegeven aan één persoon, heb ik ooit gehoord.

Staatssecretaris **Bleker**: Ja, en daarmee vergelijk ik mij niet.

We begeven ons op een nieuw pad. Laten wij daar duidelijk over zijn. Er zijn ook in deze Kamer grote vragen of we dat pad überhaupt op moeten of dat je dat artikel over de intrinsieke waarde misschien gewoon met een heel erg dik rood potlood moet schrappen. Ik zeg van niet. Gelet op de geschiedenis tot nu toe, gelet op de inbreng in de Tweede Kamer en gelet op hoe dit in de afgelopen tien, twintig jaar als het ware is opgebouwd, vind ik dit nu een verantwoorde stap.

Voorzitter. Ik ga naar de andere vragen. De heer Peters heeft gevraagd hoe het zit met het veterinaire toezicht. Volgens mij hebben wij dat echt goed geregeld. De inspecteur-generaal van de nVWA kan gevraagd en ongevraagd adviseren. Binnen de nVWA is er een Bureau Risicobeoordeling. Dat heeft een onafhankelijke status en is wettelijk verankerd. Elk ministerie waar landbouw en dat soort zaken zijn ondergebracht, dient een veterinaire officer te hebben, die ook een speciale positie heeft en onafhankelijk kan adviseren. Op drie punten hebben we dat dus geregeld en ik vind dat we dat op deze manier goed hebben geregeld. Het werkt ook.

Er is een vraag gesteld door de heren Peters en Koffeman over de brief aan de Kamer van de heer Opstelten en mijzelf over de dierenpolitie. Het is natuurlijk fantastisch dat we de dierenpolitie op deze manier kunnen realiseren. Er is nu budget voor opvang in tweede lijn. Niet elk jaar wordt dat budget opgemaakt. Wij zullen dus moeten kijken of wij met het bestaande budget ook de eventuele extra opvang van dieren als gevolg van het optreden van de dierenpolitie kunnen accommoderen. Daarnaast moet worden bedacht dat het optreden niet altijd leidt op opvang. In heel veel gevallen is sprake van bestuurlijke projecten met handhaving, dwangsommen, bestuurlijke boetes en begeleiding in plaats van het ontnemen van het dier aan de zorg van degene die de overtreding maakt.

De heer Peters heeft gevraagd naar voorhang, nahang en Raad van State. Wij hebben uitdrukkelijk gekozen voor een voorhangprocedure omdat de Kamer dan de gelegenheid heeft om voordat er een definitief besluit is genomen haar zienswijze en gevoelens kenbaar te maken. Dat lijkt mij de voorkeur verdienen. Zo hebben wij dat ook van de Tweede Kamer begrepen. Daarna komt het advies van de Raad van State.

De heer **Koffeman** (PvdD): De dierenpolitie wordt ook ingezet bij de handhaving van CITES-wetten. De staatssecretaris zal het toch met mij eens zijn dat in alle gevallen waarin wordt vastgesteld dat dieren worden geïmporteerd die niet geïmporteerd hadden mogen worden, sprake is van opvangsituaties. Op dit moment is die opvang al slecht geregeld. De KLM heeft een aantal jaren

geleden nog gemeend om eekhoorns te moeten versnipperen omdat zij niet wist wat zij ermee moest. Als de staatssecretaris verscherpt toezicht instelt en extra menskracht inzet, zou het toch fijn zijn als hij ervoor zorgt dat de opvang in orde is. Als hij daar niet voor zorgt en zegt dat hij nog wel eens zal kijken of dat nodig is, getuigt dat niet van het vooruitzien dat bij regeren hoort.

Staatssecretaris **Bleker**: Wij zullen ervoor zorgen dat de effectiviteit van de dierenpolitie niet wordt gehinderd door een tekort aan opvang. Wij hebben er nu geen extra middelen voor. Die zullen wij moeten vinden in het geheel door slim op te treden of nog efficiënter te werken. Op de opvang zou het niet stuk moeten lopen.

De heer **Peters** (SP): Ik wil even terugkomen op de nahang en de voorhang. Nahang heeft onze voorkeur omdat -- ik ga het combineren met de intrinsieke waarde -- als er een nieuwe AMvB komt en die wordt bekeken door de Raad van State, dat Hoge College van Staat ons ongetwijfeld zal berichten over dat fenomeen. Daarom is nahang ideaal. Ik zou het bijzonder ter overweging willen geven om nahang als eerste keuze te beschouwen.

Staatssecretaris **Bleker**: Dat is een interessante gedachte. Ik wil die nog eens opnieuw overwegen. Ik rapporteer de Kamer daar in een later stadium over. Ik hoop dat ik hiermee alle vragen van de heer Peters heb beantwoord.

De **voorzitter**: U moet de Kamerleden er niet toe verlokken om weer naar de interruptiemicrofoon te gaan, staatssecretaris.

**

De heer **Peters** (SP): Ik vind het heerlijk, voorzitter.

De **voorzitter**: Dat begrijp ik, maar de voorzitter bepaalt of u nog het woord krijgt. Ik geef u dat voor de laatste keer nu.

**

De heer **Peters** (SP): Ik neem aan de laatste keer over dit onderwerp.

De **voorzitter**: Daar moet ik nog over nadenken.

**

De heer **Peters** (SP): Ik had nog een vraag over de opvang. De staatssecretaris wat betreft opvang in relatie tot de LID concreet in de brief geschreven dat hij daar geen extra centen voor heeft. Hij geeft de dierenpolitie echter wel samen met het

ministerie van Veiligheid en Justitie de opdracht om aan het werk te gaan, met mensen. Als gevolg daarvan moeten dieren gehouden en verzorgd worden, met de hele rambam die daarbij hoort. Als de Dierenbescherming mij vraagt hoe dat zit en of zij daar nog iets voor krijgt, wil ik graag een goed antwoord kunnen geven. Dat hoor ik graag van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Bleker**: Ik heb zojuist naar aanleiding van een vraag van de heer Koffeman gezegd dat er geen extra geld voor is. Wij moeten het doen met het bestaande budget of door herschikking. Ik heb echter ook gezegd dat het daar niet op zal stuklopen.

Ik ben uitgebreid ingegaan op de intrinsieke waarde, al was dat niet tot volledige tevredenheid.

Ik kom nu bij de vragen van de heer Benedictus, als ik het wel heb. Ik ga eerst in op MKZ. Ik heb de Tweede Kamer toegezegd om voor 1 juli met een brief te komen, een soort actualisatie ten aanzien van dierziektebestrijding en alles wat daarmee te maken heeft. Het is een actualisatie waarin -- wij zijn nu een aantal jaren verder -- MKZ, het inentingsprobleem en de toegang tot de markten en de voedselketen aan de orde komen. In deze brief komt ook een aantal nieuwe ziekten aan de orde, of ziekten waarvan het risico nu groter is dan wij een aantal jaren geleden aannamen. Voor 1 juli zal die aan de Kamer worden gezonden.

De heer Schaap en de heer Benedictus zijn ingegaan op de zorgplicht. Ik stel voor -- de wet biedt daar de mogelijkheid voor -- om de inwerkingtreding van die bepaling nu op te schorten en die in werking te laten treden nadat de AMvB's volgens het uitvoeringsschema -- de Kamer wordt nog schriftelijk gerapporteerd over hoe dat schema eruit ziet -- zijn afgerond en nadat wij een soort van toepassingskader, nader beleidskader, rond die zorgplicht hebben geformuleerd en aan de Kamer bekend hebben gemaakt.

De heer Benedictus is ook ingegaan op de intrinsieke waarde, maar daar heb ik al het nodige over gezegd.

De volgende kwestie betreft de megastallen, waar de heer Schaap op is ingegaan. Daarbij zal het aspect van dierenwelzijn in grootschalige dierhouderij worden bekeken, ook vanuit het gegeven dat het niet om het houden van goederen gaat, maar om het houden van dieren. Dit kan consequenties hebben voor de eisen die je stelt aan dierenwelzijn, huisvesting en allerlei andere dingen, en misschien soms ook aan de aantallen dieren die je tegelijkertijd op één plek zou kunnen houden. Dat kan het geval zijn. Dit zullen wij expliciet moeten betrekken in de hele discussie die wij straks zullen voeren. Overigens ben ik ervan overtuigd dat deze discussie geen gemoraliseer wordt. Morgen komen er de resultaten van een publieksonderzoek. Daaruit blijkt dat de mensen zitten te wachten op deze discussie, maar vooral op feiten: wat is er echt aan de hand in de Nederlandse dierhouderij? Men benadert dit weinig vanuit een soort bevooroordeelde positie en meer vanuit een open houding.

Ik kom op de moties. Ik moet zeggen dat ik op één vraag, de vraag over de kalveren van, naar ik meen, de heer Koffeman, het antwoord op dit moment niet paraat heb. Dat wil ik dus graag schriftelijk geven, omdat ons de informatie daarvoor nu even ontbreekt.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): De staatssecretaris zei dat hij aan de moties toekomt. Wil dat zeggen dat hij klaar is met de beantwoording van alle vragen?

Staatssecretaris **Bleker**: Ja.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Ik zal nog even niet ingaan op de vier of vijf vragen met betrekking tot de intrinsieke waarde die ik had gesteld en die niet zijn beantwoord. In ieder geval wil ik een antwoord op mijn vraag wanneer wij het uitvoerschema met de nadere invulling van het "nee, tenzij"-beginsel kunnen verwachten.

Staatssecretaris **Bleker**: Voor 1 september.

Ik bepleek de moties in mijn volgorde. Allereerst kom ik op de motie met letter H, waarin wordt gevraagd om heldere, eenduidige criteria te formuleren voor het opnemen van dieren in het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren en de huidige bijlage bij het besluit aan deze criteria te toetsen. Hierop ben ik eerder ingegaan. In de wet waarover wij het nu hebben wordt aangegeven wanneer het gaat om te houden dieren. Dat is in beginsel het uitgangspunt. Wij zullen datgene wat in deze motie expliciet wordt gevraagd dus niet doen, omdat wij uitgaan van het fenomeen, de duiding en de formulering van gehouden dieren zoals die nu gangbaar is en zoals die in de wet is aangegeven.

In de motie met letter A van de heren Koffeman, Peters en anderen wordt de regering verzocht om invulling te geven aan de intrinsieke waarde van dieren volgens het door de Raad voor Dierenaangelegenheden opgestelde afwegingsmodel en deze te betrekken bij het uiteindelijke afwegingsmodel voor de verdere concrete invulling van de Wet dieren. Wij zullen inderdaad ook het rapport van de Raad voor Dierenaangelegenheden betrekken bij die verdere uitwerking. Dit is dus ondersteuning van ons beleid.

In de motie met letter G wordt de regering gevraagd om zich in te zetten voor het behoud van eigen wet- en regelgeving op het gebied van dierenwelzijn die, waar nodig, verder gaat dan Europese regelgeving. Onze inzet is om Europese regelgeving op ons niveau te krijgen. Waar dat niet lukt, zullen wij in ieder geval het bestaande niveau in beginsel handhaven, mede omdat wij daarvoor overeenstemming hebben met de sector. Dat is het uitgangspunt. In die zin is deze motie dus ondersteuning van het beleid.

In de motie met letter B wordt de regering verzocht om additionele middelen ter beschikking te

stellen inzake de opvang. Hierop ben ik eerder ingegaan. Linksom of rechtsom zullen wij dit punt moeten regelen.

In de motie met letter F wordt de regering verzocht om te komen met een werkschema. Dit heb ik aangegeven. Zonet heb ik zelfs gezegd: 1 september. Deze toezegging kan ik niet nakomen. Het wordt 1 juli. Deze ongevraagde versnelling is mooi meegenomen, dacht ik.

De **voorzitter**: Ik ga ervan uit dat het 1 juli van dit jaar is!

**

Staatssecretaris **Bleker**: Ja, ja.

In de motie met letter D wordt de regering om een evaluatieonderzoek verzocht. Wij hebben nu een wetsvoorstel dat wet kan worden. Wij krijgen AMvB's en wij gaan aan de slag. Wij maken nog een nader kader ten aanzien van de zorgplicht. Om dan nog te gaan evalueren hoe de regelgeving tot nu toe heeft gewerkt, vind ik geen effectieve manier van omgaan met de ambtelijke en politieke capaciteit. Ik ontraad deze motie dus.

De heer **Koffeman** (PvdD): Het is toch goed gebruik om een wet die vervangen wordt door een andere wet, eerst te evalueren? De staatssecretaris weet dat zijn ambtsvoorganger de dierenbeschermingsorganisaties minder dan twee weken de tijd heeft gegeven om commentaar te leveren op de nieuwe wet. De nieuwe wet heeft heel lang in de wacht gestaan en kwam toen onverhoeds naar de Kamer. De dierenbeschermingsorganisaties kregen heel kort de tijd om er commentaar op te leveren. Wat zou erop tegen zijn om bij de invulling van de wet -- wij hebben het over een lege wet, een framework -- te leren van wat er goed of fout is gegaan bij de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren? Als dit niet expliciet en openbaar wordt gedaan, geeft dit bij elke nieuwe AMvB nieuwe discussie. Als de staatssecretaris gewoon een keurige evaluatie maakt van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, inclusief de voordelen van die wet, kan dat het invullen van deze wet toch alleen bevorderen?

Staatssecretaris **Bleker**: Ik kom nog voor 1 juli met een rapportage, genaamd "De staat van het Dier". Daarin wordt gerapporteerd ten aanzien van diverse aspecten, onder meer dierenwelzijn en het nalevingsniveau. Ik kom dit najaar met een stuk waarin de targets worden geformuleerd voor de nVWA en de dierenpolitie als het gaat om dierenwelzijn en handhaving en toezicht. Dat biedt volgens mij in essentie de belangrijkste informatie die we nodig hebben om wet- en regelgeving nader uit te werken in die AMvB's. Dan gaat het dus niet over de vraag hoe het wettelijke systeem in het verleden heeft gewerkt. Ik vind dat zonde van de energie.

De heer **Koffeman** (PvdD): Zou het mogelijk zijn om de invullingen die u nu toezegt, te relateren aan de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren en de elementen die daarin aanwezig zijn? Dan is dat namelijk als een evaluatie aan te merken, denk ik.

Staatssecretaris **Bleker**: Dat heeft een zelfstandige status, maar het biedt wel heel veel aanknopingspunten. Dus ik ontraad deze motie.

Verder is er een motie ingediend over de kalveren. Daarin wordt de regering verzocht in de uitvoeringsregels behorende bij de Wet dieren vast te leggen welke dieren mogen worden gedood en op welke wijze dit mag geschieden. Die motie ontraden we. Voor een beperkt aantal diersoorten willen we dat overwegen, omdat het dan ook handhaafbaar is. Er zijn nu al regels ten aanzien van het eventueel doden van gezonde dieren. Dus zoals het nu in de motie staat, dus toegespitst op kalveren, zeg ik nee.

De heer **Koffeman** (PvdD): Uw ambtsvoorganger, de minister, heeft destijds gezegd: wij komen daarvoor in het kader van de Wet dieren met nadere regels. Bij de kalveren gold dat er wat twijfel was. Mag je nu om economische redenen een kalf dat niet op tijd op gewicht is, wel of niet doodmaken? Nou, dat was een voorbeeld en aan de hand daarvan heeft de minister toegezegd dat er in de uitvoeringsregels bij de Wet dieren bepaald zou worden in welke gevallen een dier wel of niet gedood mag worden. Als u zegt dat van plan te zijn voor honden en katten, dan komt u eigenlijk al een klein beetje in de knoop met de intrinsieke waarde. Want waarin verschilt de intrinsieke waarde van een hond of een kat van die van een kalf of welk ander dier dan ook? Dus het is goed om aan te geven voor alle dieren die gehouden worden, wanneer je ze mag doden en op welke manier. Dat lijkt mij toch niet te veel gevraagd voor een wet die nog helemaal ingevuld moet worden? Dit lijkt mij nu bij uitstek het moment om aan te geven wanneer dat wel en niet geregeld wordt en dus ook om expliciet te maken wanneer het niet geregeld wordt.

Staatssecretaris **Bleker**: Ik ben bereid om bij het maken van de uitvoeringsregels te onderzoeken of dat tot de mogelijkheden behoort. Als dat als uitvoering van de motie kan worden gezien, dan is dat ook duidelijk.

Dan ligt er nog de motie van de heer Benedictus over de dierenpolitie. Welnu, daar gaan wij concrete afspraken over maken in de komende tijd. Die motie zie ik dus als ondersteuning van beleid.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn beantwoording. Ik heb begrepen dat de Kamer nog een korte derde termijn wil ...

**

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Ik zou willen verzoeken om een korte schorsing van zo'n vijf minuten. Ik wil namelijk eventjes met de andere woordvoerders overleggen en dan zal ik daarna hier terugrapporteren.

De **voorzitter**: Ik zou de Kamer wel op het hart willen drukken om in ieder geval niet daarvoor nog een rondje te houden. Als één woordvoerder in een minuut een conclusie trekt die van belang is voor de beoordeling van het wetsvoorstel bij de stemming, dan zou ik daar geen bezwaar tegen hebben. Het verzoek om de schorsing wordt uiteraard gerespecteerd. Dat is evident.

Ik schors derhalve voor vijf minuten.

**

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Dat lijkt mij een goed idee, voorzitter. Dank u wel.

De vergadering wordt van 23.03 uur tot 23.08 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik heb begrepen dat het beraad in de schorsing heeft opgeleverd dat ik in staat ben om de beraadslaging te sluiten.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wij komen tot afhandeling van het wetsvoorstel. Stemming daarover vindt volgende week plaats. Zoals gebruikelijk bepalen alle fracties daarbij hun stemgedrag zelf en worden zij ook in de gelegenheid gesteld om hun stemgedrag toe te lichten in een stemverklaring. Ik wens u allen wel thuis.

**

Sluiting 23.06 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Wijziging van de Wet milieubeheer en diverse aanverwante wetten (Verdere invulling van hoofdstuk 9) (31501);

Wijziging van de Wet milieubeheer, houdende aanpassing van hoofdstuk 2 aan de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen en aanvulling, verduidelijking en vereenvoudiging van de in hoofdstuk 16 opgenomen regeling van de systemen voor de handel in broeikasgas- en NO_x-emissierechten in verband met aanbevelingen uit het project Evaluatie Emissiehandel, proefprojecten voor de opslag van CO₂ en wijzigingen van verordening (EG) nr. 2216/2004 van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 21 december 2004 inzake een gestandaardiseerd en beveiligd registersysteem overeenkomstig Richtlijn 2003/87/EG van het Europees Parlement en de Raad en Beschikking 280/2004/EG van het Europees Parlement en de Raad (PbEU L 386) (Aanpassingswet handel in emissierechten II) (32197);

Wijziging van de Gemeentewet, de Provinciewet en de Waterschapswet in verband met de verruiming van de bevoegdheid van de raad, provinciale staten en het algemeen bestuur om kwijtschelding van belastingen te verlenen (32315);

Wijziging van de Overleveringswet, de Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging strafrechtelijke sancties 2008 en het Wetboek van Strafvordering ter implementatie van kaderbesluit 2009/299 JBZ van de Raad van de Europese Unie van 26 februari 2009 tot wijziging van kaderbesluit 2005/214/JBZ, kaderbesluit 2006/783/JBZ, kaderbesluit 2008/909.JBZ en kaderbesluit 2008/947.JBZ en tot versterking van de procedurele rechten van personen, tot bevordering van de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen gegeven ten aanzien van personen die niet verschenen zijn tijdens het proces (PbEU L 81) (32188);

Wijziging van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek ter uitvoering van richtlijn nr. 2009/109/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 september 2009 tot wijziging van de richtlijnen nr. 77/91/EEG, 78/855/EEG en 82/891/EEG van de Raad en richtlijn nr. 2005/56/EG wat verslaggevings- en

documentatieverplichtingen in geval van fusies en splitsingen betreft (PbEU L 259) (32458);

Wijziging van de Wet op het primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra teneinde het Vervangingsfonds en het Participatiefonds onder de werking van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen te brengen (32540);

b. de stemming over de volgende motie te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Motie van het lid Bemelmans-Vidéc c.s. over het blijven inzetten voor de mensenrechten conform de verplichtingen die voortvloeien uit het EVRM (32502/32500-V, B);

c. de tweede termijn van de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen (Wet dieren) (31389);

d. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Financiën te doen plaatsvinden op 10 mei 2011:

Wijziging van een aantal wetten ter uniformering van het loonbegrip (Wet uniformering loonbegrip) (32131);

e. de plenaire behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 24 mei 2011:

Wijziging van de Wet publieke gezondheid onder meer in verband met de Wet veiligheidsregio's (32195);

Wijziging van de Monumentenwet 1988 en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in verband met de modernisering van de monumentenzorg (32433);

f. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin te doen plaatsvinden op 24 mei 2011 in plaats van op 10 mei 2011:

Wijziging van de Geneesmiddelenwet in verband met de noodzaak enige technische verbeteringen aan te brengen in die wet, alsmede houdende wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg in verband met de registratie in het BIG-register van verpleegkundigen die bevoegd zijn UR-geneesmiddelen voor te schrijven (32196);

Wijziging van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg onder andere in verband met de opnemings van de mogelijkheid tot taakherschikking (32261);

g. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Justitie te doen plaatsvinden op 28 juni 2011:

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met wijzigingen van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling en de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling (32319).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de Nota frequentiebeleid 2005 (31412);

Wijziging van een aantal wetten ter uniformering van het loonbegrip (Wet uniformering loonbegrip) (32131);

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden in verband met de introductie van DNA-verwantschapsonderzoek en DNA-onderzoek naar uiterlijk waarneembare persoonskenmerken van het onbekende slachtoffer en de regeling van enige andere onderwerpen (32168);

Regels betreffende de regulering van prostitutie en betreffende het bestrijden van misstanden in de seksbranche (Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche) (32211);

Goedkeuring van het op 27 november 2008 te Straatsburg totstandgekomen Europees Verdrag inzake de adoptie van kinderen (herzien) (Trb. 2009, 141) (32365, R1912);

Wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de normering van de vergoeding voor kosten ter verkrijging van voldoening buiten rechte (32418);

Wijziging van de Wet personenvervoer 2000, houdende regels ter bevordering van de kwaliteit in het taxivervoer (32424);

Oprichting van het College voor de rechten van de mens (Wet College voor de rechten van de mens) (32467);

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en de Arbeidstijdenwet in verband met de invoering van een maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs (32531);

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van een rechterlijke vrijheidsbeperkende maatregel (rechterlijk gebieds- of contactverbod) (32551);

Wijziging van onder meer de Wet op het onderwijstoezicht in verband met de instelling van het diplomaregister hoger onderwijs, beroepsonderwijs, voortgezet (algemeen volwassenen)onderwijs, NT2 en inburgering (32587);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar

2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-V);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (XIII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-XIII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-XIV);

Wet stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (32613);

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten in verband met de invoering van een verhoogd collegegeld voor langstudeerders (Wet verhoging collegegeld langstudeerders) (32618);

Wijziging van de Gerechtsdeurwaarderswet in verband met de verhoging van de leeftijd waarop gerechtsdeurwaarders van rechtswege ontslag wordt verleend (32723).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 12 april 2011 (griffiennr. 148298.01);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken van 13 april 2011 (griffiennr. 148412);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de notitie over het geactualiseerde buitenlandse mensenrechtenbeleid (griffiennr. 148345);

een, van alsvoren, inzake rapportage over stand van zaken parlementaire goedkeuring verdragen (griffiennr. 148356);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 16 december 2009 te Canberra totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Aruba, en de Regering van Australië inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingen (Trb. 2010, 45 en Trb. 2010, 186), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffiennr. 148355);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 16 december 2009 te Canberra totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Aruba, en de Regering van Australië inzake de toewijzing van heffingsrechten met betrekking tot bepaalde inkomsten van natuurlijke personen en tot het vaststellen van een procedure voor onderling overleg ter zake van wijzigingen van verrekenprijzen (Trb. 2010, 46 en Trb. 2010, 187), alsmede een toelichtende nota bij dit verdrag (griffiennr. 148354);

een, van alsvoren, inzake de voorlopige toepassing vanaf 21 januari 2011 van de

notawisseling houdende een verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Eastern Africa Standby Brigade Coordination Mechanism betreffende de samenwerking ter ondersteuning van de Eastern Africa Standby Force; Nairobi, 4 oktober 2010/21 januari 2011 (griffiennr. 148404);
een, van alsvoren, houdende mededeling van Wijziging van Bijlage I, II, V en VII bij het Protocol bij het Verdrag van 1979 betreffende grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand, inzake persistente organische verontreinigende stoffen; 18 december 2009 en van Wijzigingen van de bijlagen A, B en C bij het Verdrag van Stockholm inzake persistente organische verontreinigende stoffen; Genève, 8 mei 2009 (griffiennr. 148370);
een, van alsvoren, houdende mededeling inzake de op 26 november 2010/14 december 2010 te Freetown/'s-Gravenhage totstandgekomen notawisseling houdende een verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Sierra Leone Tribunaal inzake het transport en de opslag van de archieven van het Tribunaal (Trb. 2010, 332) (griffiennr. 148369);
een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het voornemen tot opzegging van de op 11 december 1974 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Langlopende Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Volksrepubliek Bulgarije inzake de ontwikkeling van de economische, industriële en technische samenwerking, alsmede een toelichtende nota bij dit voornemen (griffiennr. 148413);
een, van alsvoren, houdende mededeling dat de regering het voornemen heeft om over te gaan tot verlenging van een tweetal verdragen (griffiennr. 148411);
een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 18 oktober 2010 te Dakar totstandgekomen verdrag tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de regering van de Republiek Senegal betreffende de status van strijdkrachten (Trb. 2010, 320 en Trb. 2011, 64), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 148368);
een, van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, inzake stand van zaken implementatie Europese richtlijnen en kaderbesluiten in eerste kwartaal 2011 (griffiennr. 148432);
een, van de minister van Veiligheid en Justitie, inzake voorhang ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit BIBOB in verband met de uitbreiding van de werkingssfeer van de Wet Bibob tot lokaal vergunningplichtige headshops en bepaalde evenementen (griffiennr. 148362);
een, van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, inzake speerpuntenbrief auteursrecht 20©20 (griffiennr. 148352);
een, van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, inzake privacybeleid (griffiennr. 148461);
een, van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, ten geleide van de conceptreactie op

"Groenboek minder administratieve rechten voor burgers" (griffiennr. 148343);
een, van alsvoren, ten geleide van het ontwerpbesluit aanpassing vergoeding en indexering rechtsbijstandverleners (griffiennr. 148447);
een, van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, inzake stand van zaken WODC Onderzoek Staat van Bestuur Aruba (griffiennr. 148410);
een, van alsvoren, inzake evaluatie en jaarverslag Wet bevordering eigenwoningbezit (griffiennr. 148371);
een, van alsvoren, inzake wijziging van het Besluit huurprijzen woonruimte (aanpassing woningwaarderingstelsel) (griffiennr. 148387);
een, van alsvoren, ten geleide van het AIVD-Jaarverslag 2010 (griffiennr. 148374);
een, van alsvoren, inzake voorhang Bouwbesluit 2012 (griffiennr. 148464);
een, van de minister voor Immigratie en Asiel, ten geleide van de position paper Nederlandse inzet EU migratiebeleid (griffiennr. 148384);
een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, inzake beleidsreactie op het Onderwijsverslag 2009-2010 van de Inspectie van het Onderwijs (griffiennr. 148418);
een, van de minister van Financiën, ten geleide van het verslag van de vergadering van de Eurogroep en Informele Ecofin Raad van 8 en 9 april 2011 te Boedapest (griffiennr. 148236.01);
een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda voor de Eurogroep en Ecofin Raad van 16 en 17 mei 2011 te Brussel (griffiennr. 148433);
een, van de staatssecretaris van Financiën, inzake wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 in verband met de invoering van een tussenregeling voor valutaresultaten op deelnemingen (Tussenregeling valutaresultaten op deelnemingen) (griffiennr. 148346);
een, van alsvoren, ten geleide van de fiscale agenda (griffiennr. 148385);
een, van de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, inzake Besluit van 18 maart 2011 tot wijziging van het Besluit emissie-eisen stookinstallaties milieubeheer A, het Besluit verbranden afvalstoffen en het Besluit emissie-eisen middelgrote stookinstallaties milieubeheer (reparaties) (griffiennr. 148364);
een, van alsvoren, ten geleide van het Besluit tot toepassing rijkscoördinatieregeling voor enkele maatregelen van de PKB Ruimte voor de Rivier (griffiennr. 148449);
een, van alsvoren, ten geleide van het werkprogramma 2011 adviescollege voor de burgerluchtvaartveiligheid DEGAS (griffiennr. 148466);
een, van de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, ten geleide van een ontwerpbesluit differentiatie tarieven transport elektriciteit (griffiennr. 148317);

een, van alsvoren, inzake Tweede Voortgangsrapportage experimenten Bedrijveninvesteringszones (griffiennr. 148395);
een, van alsvoren, ten geleide van het Nederlands Nationaal Hervormingsprogramma 2011 in het kader van de Europa 2020-strategie (griffiennr. 148380);
een, van alsvoren, inzake nieuw Instellingsbesluit Actal 2011 (griffiennr. 148430);
een, van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, inzake publicatie besluit intrekken nationaal verbod op handel in zeehondenproducten (griffiennr. 148363);
een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake toezicht en handhaving kinderopvang (griffiennr. 148415);
een, van alsvoren, inzake Monitor Arbeidsmarkt en rapporten (griffiennr. 148434);
een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake risicoanalysestructuur zoönosen (griffiennr. 148319);
een, van alsvoren, ten geleide van het advies inzake invulling B-segment (griffiennr. 148431);
een, van alsvoren, inzake Besluit tijdelijke zelfstandige bevoegdheid verpleegkundige specialisten, en Besluit tijdelijke zelfstandige bevoegdheid physician assistant (griffiennr. 148429);
een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake voorhang Besluit beleidsinformatie jeugdzorg 2011 (griffiennr. 148386).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de directeur van het Kabinet der Koningin, houdende goedkeuring door H.M. de Koningin van een aantal door de Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen (griffiennr. 148391);
een, van de Algemene Rekenkamer, inzake rechtmatigheidsonderzoek 2010, Staten-Generaal (11a) (griffiennr. 148405);
een, van alsvoren, ten geleide van de gecorrigeerde bladzijde 41 van het rapport Monitoring vervanging F-16. Stand van zaken december 2010; onder andere ontwikkelingen Joint Strike Fighter (griffiennr. 148198.01).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van C.A.H.L. te Z., inzake ons rechtssysteem (griffiennr. 148328);

een, van T.C., inzake wetsvoorstel 32211 (Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche) (griffiennr. 148330.04);
een, van W.R. te M., inzake waterkrachtcentrale Borgharen (griffiennr. 148424);
een, van E.J.J., inzake binnenlandse veiligheid (griffiennr. 148441).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Justitie;
een, van G.v.d.B. te L., inzake wetsvoorstel 32211 (Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche) (griffiennr. 148330);
een, van P., inzake alsvoren (griffiennr. 148330.01).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissies voor Justitie en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;
een, van A.d.W. te C., inzake onderwijs voor kinderen met een beperking (griffiennr. 148335);
een, van H.L., inzake de onmogelijkheid om door te studeren na hbo (griffiennr. 148053.01).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid;
een, van J.D., inzake gedragscode hypothecaire financieringen (griffiennr. 148289.01).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Financiën;
een, van T.S., inzake huurverhoging (griffiennr. 148306);
een, van P.d.J. te U., inzake geen extra huurverhoging van €120 per maand (griffiennr. 148306.01).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu/Wonen, Wijken en Integratie;
een, van L.v.d.H., inzake tweedeling OV en railvervoer Randstad - landsdelen Noord Oost en Zuidoost (griffiennr. 148339).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat;
een, van J.B. te A., inzake o.a. koosjer eten (griffiennr. 148451).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
een, van A.S. te H., inzake uitkeringen (griffiennr. 148340);
een, van W.B. te N., inzake toekomst met pensioenfondsen (griffiennr. 148440);
een, van T.B., inzake uuv en verschuiving wao inkomen klacht (griffiennr. 148443).
Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;
een, van J.B., inzake wetsvoorstel 31466 (Elektrisch patiëntendossier) (griffiennr. 141709.115);
een, van A.I.B. te G., inzake eigen bijdrage Wmo voorzieningen (griffiennr. 148393).

GECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.